

MAGISTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
VID BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP/BIBLIOTEKSHÖGSKOLAN
2005: 42
ISSN 1404-0891

Gamar över Bagdad

En analys av berättelserna om vad
som hände med Iraks kulturarv

SOFIA LARSSON

HÖGSKOLAN I BORÅS

© **Sofia Larsson**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel	Gamar över Bagdad: En analys av berättelserna om vad som hände med Iraks kulturarv.
Engelsk titel	Vultures over Bagdad: An analysis of the tales of what happened to the Iraqi cultural heritage.
Författare	Sofia Larsson
Kollegium	1
Färdigställt	2005
Handledare	Magnus Torstensson

Abstract

This master thesis deals with the looting and destruction of the Iraqi cultural heritage in the wake of the U.S. invasion of Iraq in April 2003. My ambition is to analyse the narratives conveyed by journalists and intellectuals to see which truths that were established. Using discourse analysis methods, my aim is not to find an objective truth in the matter at hand, but rather to see which truths the writers put into view regarding the question of liability and the seriousness of the looting and destruction. This paper further discusses these truths from the perspectives of imperialism and of Edward Said's thoughts about Orientalism. It also takes a critical look at the tendencies of the writers to see whether the narratives display testimony of these assumed tendencies.

The analysis finds truths that mostly blame the US forces and leaders for the destruction and looting. Some narratives claim that the US government failed to protect the cultural heritage due to indifference and ignorance, while some writers claim that the failure to act was due to US ambitions to undermine the identity of the Iraqi people, and thus impose imperialistic ruling in Iraq. The study also finds that all the writers show more or less explicit tendencies in their articles. Finally I find that some narratives show that orientalism is indeed alive in the minds of some western representatives.

Nyckelord

Irak, Mesopotamien, kulturarv, orientalism, imperialism, krigsbrott, diskursanalys, källkritik

Innehållsförteckning

1	Inledning	4
1.1	Syfte och frågeställningar	5
1.2	Om val av metod	5
1.3	Källkritik	6
1.4	Material	9
1.5	Tidigare forskning	9
1.6	Definitioner	10
2	Diskursanalys	14
2.1	Grundläggande drag	14
2.2	Laclau & Mouffe	15
2.3	Tillämpning	17
3	Kulturarv	19
3.1	Historisk överblick	19
3.2	Internationella lagar	22
3.3	Uppskattningar av läget	24
4	Orientalism	25
4.1	Orientalismens koppling till uppsatsen	25
4.2	Orientalismens huvuddrag	26
4.3	Kritik mot Said	28
5	Presentation av materialet	29
5.1	Urval	29
5.2	Artiklar	30
6	Berättelser om kulturarvsförstörelsen	41
6.1	Diskurser	41
6.2	Delanalyser	42
6.2.1	Kulturarvets värde	42
6.2.2	Delanalys 1	45
6.2.3	Väst och västerlänningar	46
6.2.4	Delanalys 2	52
6.2.5	Öst och österlänningar	54
6.2.6	Delanalys 3	57
6.2.7	Spår av orientalism	58
6.2.8	Delanalys 4	60
7	Analys	61
7.1	Berättelser	61
7.2	Tendenser	66
7.3	Orientalism	68
8	Konklusion	71
9	Sammanfattning	76
	Källförteckning	79
	Tryckta källor	79
	Elektroniska källor	80

1 Inledning

I april 2003 intogs Iraks huvudstad Bagdad av Förenta Staternas armé, och diktatorn Saddam Hussein avsattes. Som pacifist beklagade jag de liv som spilldes och fortfarande spills i kriget. Som bibliofil och före detta historiestuderande, var det sorgligt att höra redogörelser för vad som sades utspela sig i Bagdad efter maktövertagandet. Iraks nationalmuseum plundrades och oersättliga artefakter från mänsklighetens förflutna stals eller lämnades i spillror. På biblioteken och i arkiven rasade bränder som uttraderade stora mängder oersättliga ledtrådar till det förflutna. Jag undrade i min tv-soffa, varför den invaderande armén inte förhindrade plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv. Makten att ingripa tycktes ligga i deras händer efter att Iraks militär- och polismakt splittrats efter nederlaget. Allt sedan dess har jag följt rapporteringen från kriget, och kommit att inse att sanningen - eller sanningarna - om plundringen i Irak är mer delad än vad man först kunde tro. En vanligt förekommande åsikt tycks vara att Förenta Staternas krigsmakt bär det yttersta ansvaret att Iraks kulturarv försattes i fara.

Små fragment av de stora berättelserna når oss genom rapportering i form av medietexter, och historiskt genom kvarlevor och berättande källor. Källorna till det förflutna har dessvärre en förmåga att försvinna eller förstöras, till exempel genom mer eller mindre medveten skadegörelse. Många berättelser om det förflutna är helt raderade och i och med att bibliotek, arkiv och museer i Irak har förstörts och plundrats, har ytterligare fragment berövats oss. Bara några få fragment finns som kan berätta om vad andra människor i andra tider och på andra platser upplevde. Bokhistorikern Robert Darnton uttrycker att vi inte ens känner till hur stor vår okunskap är.¹

Plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv jämförs och jämföras ofta med ödeläggelsen av det antika biblioteket i Alexandria. Kring den historiska händelsen har det skapats många berättelser, bland annat om händelseförloppet och skuldfrågan. Idag kan vi med ganska stor säkerhet säga att det ofta låg värderingar bakom skapandet av dessa skildringar. Någon grupp skulle framställas i ofördelaktig dager genom att få ta klander för förstörelsen av ett av historiens stora kunskapscenter. Redan dagarna efter att Förenta Staternas armé invaderat Bagdad i april 2003 började konstituerandet av sanningar om den förstörelse och plundring som stadens museer, bibliotek och arkiv utsattes för. Starkt värderande inslag ingår i berättelserna, inslag som skapar syndabockar, beräknar förluster och utformar verkligheter.

Den nyligen hädangångne tänkaren Edward Said menar i en artikel att förstörelsen av museer, arkiv och bibliotek under kriget i Irak, är en naturlig följd av ett i västvärlden djupgående synsätt som präglar våra uppfattningar av Orienten. Han skriver att nedsättande nidsbilder och generaliseringar av araber lever kvar i USA och yttrar sig i förakt för österlänningar och dissidenter.² Denna syn på ”de andra” har han beskrivit i sin bok *Orientalism*. I ljuset av ett sådant synsätt kan berättelserna som förmedlas i medietexterna måhända tolkas på ett djupare plan.

¹ Darnton, Robert 2003. *Vandalismen i Bagdad*, s. 56f

² Said, Edward W. 2003. *Orientalism 25 Years Later*, <http://www.counterpunch.org/said08052003.html>

Inom ämnet bokhistoria undersöks forna utsagor, som förser forskaren med ledtrådar angående historiska fall av skadegörelse på böcker, bibliotek och övrigt kulturarv. Jag har för avsikt att analysera några av de utsagor som framställts i samband med händelserna i Irak, ett stycke nutidshistoria som kan bli ett bidrag till en bok- och bibliotekshistorisk forskning där den gamla historien möter den unga. Därmed möts också mina privata intressen för det förflutna och för nutiden; de intressen som först förde mig in på det här spåret, när jag grunnade över ett ämne att skriva om i min examensuppsats.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med min uppsats är att studera konstituerandet av sanningar i media efter den USA-ledda koalitionen invasion av Irak. Det handlar om att analysera berättelserna om verkligheten beträffande plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv. Jag vill se vilka berättelser som förmedlades och hur de olika parterna framställdes i rapporteringen. Jag vill se hur berättelserna skiljer sig åt beroende på vilka perspektiv skribenterna skriver utifrån, samt försöka analysera hur/om de påverkas av djupgående uppfattningar om Orienten. Jag vill också ställa berättelserna i relation till begreppet imperialism. För att uppfylla detta syfte tänker jag analysera ett begränsat antal utsagor, som genom medietexter nådde allmänheten under månaden efter Förenta Staternas maktövertagande i Bagdad.

Mina frågeställningar lyder:

1. Vilka berättelser om verkligheten finner man i det som skrivits om plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv?
2. Vilka tendenser finner man hos skribenterna, och hur kommer de till uttryck i textmaterialet?
3. Hur kan berättelserna och berättandet om kulturförstörelsen i Irak tolkas utifrån det betraktelsesätt som Edward Said lägger fram i sina teorier om Orientalismen?

1.2 Om val av metod

I följande avsnitt tänker jag redogöra för de metoder som jag har för avsikt att använda i min analys av berättelserna om vad som hänt med Iraks kulturarv. Tonvikten ligger främst på begreppen diskurs och diskurst teori, emedan valet av den inriktningen inom textanalysen faller sig mest användbar i arbetet med mina frågeställningar. Det är också av vikt att genomföra en källkritisk granskning av skribenterna och källorna. Källkritiska metoder utgör sålunda också ett inslag i uppsatsen.

Jag har inte för avsikt att fastställa vad som verkligen skedde i samband med invasionen av Bagdad, och det är heller inte möjligt att fastställa en objektiv verklighet. Mitt syfte med uppsatsen är istället att analysera *berättelserna om kulturarvsförstörelsen i Irak* för att se vilka sanningar som skapades och hur de olika parterna framställdes. Då mitt analysmaterial består av medietexter kommer jag att använda textanalys som operationell metod. Den textanalytiska metod som bäst passar mitt syfte och mina frågeställningar är diskursanalysen.

Diskurs är på många sätt ett komplicerat begrepp. Olika discipliners företrädare och forskare lägger något varierande betydelser i begreppen diskurs och diskursanalys. Tanken här är dock inte att ge en heltäckande bild av diskursbegreppets bakgrund och ej heller att ta upp alla skiftande betydelser som ges av de olika företrädarna och inom de olika disciplinerna, utan att fokusera på de grundläggande dragen och de bitar som är relevanta för analysen av materialet i min uppsats.

Diskursanalys kan sägas handla om hur mening och kunskap framställs genom språk. Språket återger inte verkligheten utan hjälper till att forma den³, och kan således vara ett bra verktyg att använda för att se vilka verkligheter som formades om plundringen och förstörelsen i Bagdad. Genom texter i tidningar, tidskrifter och på Internet förmedlas verkligheter till läsaren; de kan variera beroende på vilka texter man tar del av. Olika källor kan i en kontext där olika diskurser krigar mot varandra, förmedla skiftande berättelser om ett skeende. Diskursanalys kan vara ett fruktbart verktyg för att analysera dessa berättelser om verkligheten.

Texterna förmedlas i en vidare kontext, det vill säga den miljö i vilken diskursen eller diskurserna finns, som förutom det språkliga, innehåller händelser och handlingar som har att göra med varje texts speciella tillblivelse.⁴ Uppsatsens kontext utspelar sig under hela det skede med krigsförberedelser, invasion och följande situationer som ledde fram till och inkluderar de händelser som skribenterna rapporterar om. En rymligare kontext finns i den mångåriga disharmonin mellan Väst och Öst, och i materialet finns diskurser om de två. I ett senare kapitel tänker jag gå närmare in på de diskurser som kommer att behandlas i analysen. Jag har valt att avsätta ett eget kapitel för diskursanalysens teori och metod, medan källkritiken behandlas här i inledningen.

1.3 Källkritik

Hur bedöma trovärdigheten i de texter jag tar ställning till i uppsatsen? Berättelserna är många och ibland tämligen värdeladdade. Om man vill rekonstruera ett skeende med hjälp av texter måste man göra en källkritisk värdering; man bör värdera vilken förförståelse skribenten har och från vilket perspektiv hon betraktar händelsen.⁵ Även då jag inte är ute efter att rekonstruera verkligheten, så är en källkritisk granskning av vikt för min andra frågeställning; vilka tendenser finner man hos skribenterna, och hur kommer de till uttryck i textmaterialet?

Med en källkritisk metod granskar man källorna utifrån ett antal kriterier, för att få fram den värdering som ligger till grund. Man granskar följaktligen källorna med hänsyn till kriterierna äkthet, tidsamband, beroende och tendens.⁶ I min uppsats är det tendenskriteriet som främst är av intresse, men även de andra kommer att förklaras.

³ Bergström, Göran & Boréus, Kristina 2000. *Textens mening och makt*, s. 221

⁴ *ibid*, s. 18

⁵ *ibid*, s. 38

⁶ Thurén, Torsten 1994. *Orientering i källkritik: Vad är verkligen sant?*, s. 70

Man kan se texterna som kvarlevor eller berättande källor. I frågan om de berättelser om verkligheten som förmedlas i mitt material, använder jag artiklarna som berättande källor. Jag är intresserad av den skildring av händelserna som skribenterna återger. Om man är intresserad av berättarens avsikter, och inte om det hon berättar är sant eller inte, kan man använda texterna som kvarlevor. I en fråga undrar jag vilka tendenser som man finner hos skribenterna, och texterna blir då kvarlevor. Jag använder dem som olika källtyper, utifrån frågeställningarna. För att testa *äkthetsfaktorn*, det vill säga om något är vad den utger sig för att vara, kan man ställa vissa frågor. En berättande källa kan man då värdera genom att fråga om det intervjuade vittnet verkligen har sagt det som intervjuaren påstår. En intervju återges aldrig helt ordagrant, så frågan blir snarare hur mycket en intervju kan bearbetas utan att den kan ses som oäkta.⁷

För ett vittnesmåls trovärdighet betyder *tidsfaktorn* oerhört mycket. Man kan säga att ju närmare i tid, desto mer trovärdig är en utsaga. Även det som ligger nära i tid kan dock förvrängas, till följd av att minnet försvagas tämligen snabbt under de första timmarna efter en händelse. Minnets funktioner är förvisso individuellt. Det kan sägas att minnet är selektivt, att man minns en händelse så som man vill minnas den. Man kommer ihåg det man är intresserad av, kan ha nytta av och det som stämmer överens med ens värderingar.⁸ Mina källor består av uttalanden och uppgifter som ligger nära i tiden. De nedtecknades under de dagar då plundringen och förstörelsen i Bagdad ännu fortgick som värst, vilket inbringar en viss trovärdighet utifrån tidskriteriet.

Ett annat viktigt kriterium är *beroendefaktorn*, det vill säga huruvida källan är oberoende av påverkan utifrån. Bäst är det om skribenten själv har upplevt händelsen ifråga och refererar utan mellanhand. Värdet av en berättelse minskar om berättaren själv inte har upplevt händelsen och om berättaren har talat om händelsen med någon annan.⁹ I några fall är skribenten själv på plats i Bagdad och redogör för sina intryck. En sådan förstahandsuppgift har betydligt större trovärdighet än ett rykte som har gått i flera led. En uppgift som når skribenten genom flera led förändras på vägen, den blir koncigare, får större skärpa och tillspetsas till den får en sådan form att det passar ihop med existerande värderingar och intressen.¹⁰ En förstahandskälla är således mer trovärdig än en andrahandskälla, som i sin tur är mer övertygande än en tredjehandskälla. Mitt material rymmer flera nivåer av vittnesskildringar, något jag kommer gå in på mer när jag senare presenterar artiklarna.

Det viktigaste kriteriet är *tendensfaktorn*. Vid bedömningen av tendentiösa källor finns sex tumregler: Det finns inga pålitliga källor; det två källor med motsatt tendens är en som är troligen sant; den källa som påstår det man på förhand kan räkna ut att den ska påstå är värdelös; den källa som medger något ofördelaktigt talar troligen sanning; den källa som berättar triviala detaljer talar troligen sanning; flera källor med motsatt tendens ger sannolikt en fullständigare bild än en påstått opartisk källa.¹¹

⁷ Thurén 1994, s. 70f

⁸ *ibid*, s. 28

⁹ *ibid*, s. 71

¹⁰ *ibid*, s. 35

¹¹ *ibid*, s. 72

När man ska bedöma vittnesuppgifter finns det en del att tänka på. En stor del av det vi upplever som sinnesintryck är inte rena iakttagelser utan gissningar utifrån vår förförståelse. Ögonvittnet tolkar alltså intrycken utifrån tidigare erfarenheter och kunskaper. Hon ser det hon förväntar sig att se eller tolkar det hon ser på ett felaktigt sätt, på grund av dessa erfarenheter och kunskaper.¹² Måhända väntar sig vittnet i det här fallet, exempelvis, att Förenta Staternas armé inte är intresserade av att skydda ett museum, och tolkar därmed situationen som att soldaterna står och slår dank istället för att agera. Man kan ändå säga att ju bättre ögonvittnet känner till det hon iakttar, desto pålitligare är hon.

Inte bara förväntningar grundade på förförståelse kan påverka intrycket, utan också förväntningar grundade på värderingar. Det är viktigt att veta vilka värderingar skribenten har, då värderingarna påverkar verklighetsuppfattningen. Frågan är om det alls är möjligt att ge en bild av verkligheten som inte präglas av värderingar.¹³ Många av skribenterna uttrycker värderingar som visar att de är negativt inställda till kriget i Irak och Bush-administrationen. Det är då sannolikt att deras skildringar av situationen färgas av de värderingarna. Två partiska berättelser är emellertid vanligen mer värdefulla än en som utger sig för att vara opartisk, emedan denna möjligen inte är lika opartisk som den verkar.¹⁴

Det är sannolikt att i materialet stöta på vittnesmål från källor som kan anses vara parter i konflikten. Då finns det anledning att misstänka att de måhända låter sina intressen gå före sanningen. När det gäller kontroversiella frågor, som händelserna i Bagdad måste räknas som, kan det vara svårt att avgöra vad som är sant. Uppgiftslämnaren kan ha intresse av att dölja sanningen eller få den andra parten i konflikten att framstå i dålig dager. Det är också svårt att skilja mellan en källas trovärdighet och ens egna möjliga sympatier för den part som står för uppgiften.¹⁵ I sådant fall då en eventuellt diskutabel tänkare får utrymme, har jag bedömt att stoffet i artikeln är så pass intressant för frågeställningen att jag anser att den är relevant att använda. Vem som är diskutabel eller inte är förvisso också en värderingsfråga.

I analysen av materialet måste jag således ha skribentens och uppgiftslämnarens förförståelse, värderingar och perspektiv i åtanke. Fler perspektiv ger en fylligare bild och därför är det viktigt att redovisa berättelser om plundringen utifrån flera perspektiv. Det går därtill inte att komma ifrån att undertecknad också påverkas av värderingar i frågan. När man skriver en uppsats är själva ämnesvalet en värderingsfråga, liksom valet av perspektiv.¹⁶ Det är då också viktigt att jag, i den mån det överhuvudtaget är möjligt, lösgör mig från mina egna förväntningar och värderingar under tolkningsarbetet. Annars riskerar jag att tolkningen blir alltför tendentiös. Det är dock omöjligt att helt undgå att påverkas av mina värderingar när jag analyserar de texter jag har valt ut, och även när jag gör urvalet. Enkelt uttryckt kan man säga att jag är en vänsterstyrd pacifist, och jag lämnar till läsaren att avgöra i vilken grad jag lyckas med min nyss nämnda föresats.

¹² Thurén 1994, s. 22f

¹³ *ibid.*, s. 12

¹⁴ *ibid.*, s. 67

¹⁵ *ibid.*, s. 42f

¹⁶ *ibid.*, s. 66

1.4 Material

Mitt analysmaterial består i huvudsak av artiklar ur olika elektroniska tidskrifter och tidningar, undantaget en tryckt tidskrift. Förstörelsen har inte bara drabbat biblioteken, utan också arkiv, museer, och platser av intresse för arkeologer och historiker. I många fall hänger de olika institutionerna ihop. På museerna förvaras de tidigaste skriftliga källorna, som onekligen är av intresse för bibliotekarier med intresse för bokhistoria. I moskéer finns ofta utsökta exemplar av gamla koraner. Platserna, artefakterna, manuskripten är av intresse för en bred grupp kulturarbetare. Förstörelsen har drabbat flera områden av världskulturarvet; därmed är det viktigt att plocka material från flera berörda verksamheter inom kultursektorn. För att få ett kraftfullt material använder jag mig också av artiklar från dagspress och Internettidningar. Jag använder mig av ett urval dagstidningar från olika håll, och har här försökt få en god geografisk spridning. En mer ingående titt på artiklarna följer i ett senare avsnitt, liksom en förklaring av mitt tillvägagångssätt i urvalsproceduren.

Jag använder också utsagor från de internationella organisationerna UNESCO och The Blue Shield. Betydande mängder material finns tillgängligt på respektive organisations hemsida. Några rapporter från UNESCO:s inspektioner i Irak är hämtade från IFLA:s hemsida. För min kulturhistoriska överblick har jag använt mig av min lärobok i historia från Göteborgs Universitet, samt ett antal böcker om speciella kulturhistoriska aspekter.

För att få information om mina källor och skribenter använder jag mig av källornas profilbeskrivning, som ofta finns på sajterna. I några fall använder jag utomstående granskare som ger en annan uppfattning än den som presenteras i den officiella profilbeskrivningen. Angående skribenterna så går det ofta att finna biografiska avsnitt på deras personliga hemsidor eller på källsajten. I en del fall har jag funnit det produktivt att använda Internetencyklopedin Wikipedia, där mycket information från åtskilliga ställen finns samlad.

För mitt teoretiska underlag använder jag mig främst av Edward W. Saids bok från 1978, "Orientalism", och ett par efterföljande artiklar, varav den senaste skrevs strax efter invasionen i Irak. Den ger därmed en direkt länk mellan boken och de aktuella händelserna. Även vissa artiklar och böcker som kritiserar Said kommer till användning. Till mitt metodarbete tar jag främst hjälp av Marianne Winther Jørgensen och Louise Phillips standardverk om diskursanalys, samt i viss mån Göran Bergström och Kristina Boréus metodbok i textanalys. Torsten Thurén är till hjälp i avsnittet om källkritik. I mitt definitionskapitel använder jag mig främst av Lars Magnussons bok om imperialismbegreppet.

1.5 Tidigare forskning

Situationen i Irak är ännu aktuell och någon forskning om kulturförstörelsen under den här väpnade konflikten har ännu inte nått ut. Det finns dock alster som berör problemet med kulturförstörelse utifrån andra väpnade konflikter. Ett exempel är Rebecca Knuths bok "Libricide: the regime-sponsored destruction of books and libraries in the twentieth century".

I boken tittar Knuth på ett antal fall av avsiktlig förstörelse av kulturföremål, med avsikten att förklara problemet med att världskulturarvet försätts i fara. Hon utgår ifrån frågor om skillnaden mellan den som känner sorg vid bokförstörelse från den som bränner böcker, och frågan om hur åverkan på kulturarvet går ihop med de ideal som kännetecknar mänsklighetens framsteg.¹⁷ I boken analyserar hon bokförstörelse i en kontext av sociokulturella kränkningar i tider av väpnad konflikt. Anledningen till att bibliotek har blivit mål för våldet är att de symboliserar ett folks kulturella identitet och är källor till folkets kollektiva minne. I väpnade konflikter ses kulturellt arv och kollektivt minne som lämpliga mål för att undergräva motståndaren. Hermina G. Anghelescu skriver i "Library History" att det är en betydande bok som bibliotekarier, såväl som den breda allmänheten, borde ta del av.¹⁸ Enligt en recension av ALA:s Michael F Winter har Knuth dock ett så ensidigt neokonservativt perspektiv att hennes val av fall påverkas. Hon gör ett tendentiöst urval av totalitära och auktoritära samhällen, och hon kopplar ihop begreppet ideologi med extremism. Recensenten menar att bara totalitära stater, enligt Knuth, kan ha en ideologi. Han menar således att det finns brister i arbetet som gör att han inte kan rekommendera det utan reservation.¹⁹ De olika åsikterna om Knuths bok kan ses som ett exempel på två recensenter som skriver utifrån olika perspektiv, där den ena uppmärksammar värderingar i urvalet som den andra inte påpekar, måhända på grund av ett perspektiv som ligger nära Knuths.

En del forskning behandlar forna bibliotek och kulturer, och berättelserna kring hur de gick under. Biblioteket i Alexandria är förmodligen det mest omskrivna, och om det finns en uppsats på Bibliotekshögskolan i Borås. Vibeke Scheel Melin syftar med uppsatsen är att undersöka vad antikens källor berättar om biblioteket i Alexandria och också att placera in händelserna som källorna beskriver i sitt historiska sammanhang. Hon gör i uppsatsen en sammanställning och en kritisk granskning av alla antika källor som rör biblioteket i Alexandria. Bland annat undersöker hon tendenser hos författarna och visar att många av texterna är tendentiösa på ett eller annat sätt; berättelserna om Alexandriabibliotekets undergång präglas av deras förförståelse och värderingar.²⁰

En infallsvinkel i uppsatsen är imperialism. Begreppet och företeelsen imperialism har skärskådats från alla tänkbara och otänkbara vinklar under en lång tid. Ekonomihistorikern Lars Magnusson har författat en sammanfattning av den vetenskapliga och politiska diskussionen kring begreppet och kring företeelsens uppkomst och tillväxt. Han har tidigare behandlat ämnen såsom Sveriges ekonomiska historia och den tredje industriella revolutionen. I boken "Teorier om imperialism och globalisering" ger han en bred redogörelse för de diskussioner och teorier framlagts sedan slutet av 1800-talet. Jag kommer att använda mig av denna bok i kapitlet med definitioner.²¹

¹⁷ Knuth, Rebecca 2003. *Libricide: the regime-sponsored destruction of books and libraries in the twentieth century*, s. 8

¹⁸ Anghelescu, Hermina G. 2004. *Review*, s 240

¹⁹ Winter, Michael F. 2004. *Knuth book review*,

<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crljournal/crl2004/crlmay04/Knuthreview.htm>

²⁰ Scheel Melin, Vibeke 2004. *Biblioteket i Alexandria – historien om ett bibliotek*.

²¹ Magnusson, Lars 2002. *Teorier om imperialism och globalisering*.

1.6 Definitioner

Kriget i Irak har kallats vid många namn. Någon kallar det befrielse, en annan för imperialism. I följande avdelning tänker jag förklara vissa av de begrepp som dyker upp i uppsatsen.

Imperialism är ett begrepp som används eller antyds av en del artikelskribenter. De menar att kriget i Irak är ett steg mot Förenta Staternas imperialistiska planer på att manipulera andra länder för att vinna ekonomiska och politiska fördelar på hemmaplan. Jag tänker redogöra kort för några teorier om imperialism och för hur några skribenter ser på begreppet beträffande på Förenta Staternas utrikespolitik.

John Atkinson Hobson var först att författa en teori om imperialismen. Han menade att det vid slutet av 1800-talet hade växt fram en ny typ av aggressiv imperialism. Den gamla brittiska kolonialstilen hade syftat till utveckling och upprättande av demokratiska institutioner, medan innebörden av den nya imperialismen var ekonomisk exploatering. Hans avgörande frågeställning var vem som tjänade på denna exploatering. Han menade att nationen som sådan inte tjänade något, utan att vissa grupper av människor gjorde stora vinster. Deras särintressen hade dikterat politiken, och deras vinstintressen var den fundamentala orsaken till imperialismen.²² Hobson menade också att upprättandet av brittisk despotism utomlands var ett allvarligt hot mot det demokratiska styrelseskicket hemma. Dels leder aggressiv imperialism till upprättandet av en stark stat med centralistiska och autokratiska drag, och dels utvecklas en ”herrefolksmentalitet” som är ett hot mot demokratin.²³ Hobsons teori fick på sikt stor genomslagskraft.

Hobson inspirerade den socialistiska rörelsen på kontinenten, och lade grunden för en rad teorier som brukar kallas marxistiska, oaktat att varken Marx eller Engels använde begreppet så som Hobson förklarade det. Vladimir Iljitj Lenin utformade sin teori med inspiration från bland annat Hobson. Lenin utformade sin teori mot bakgrunden att den socialistiska majoriteten i det tyska parlamentet hade röstat för de första krigsanslagen, vilket gick stick i stäv med den andra internationalens pacifistiska strävanden. Lenin försökte koppla samman den socialistiska rörelsens urartning med den ekonomiska och sociala utvecklingen i Europa och USA.²⁴ Hans utgångspunkt är att det skett viktiga förändringar i det kapitalistiska ekonomiska systemet som kännetecknas av att koncentrationen av produktion och kapital lett till uppkomsten av monopol. Lenin menar att imperialismen är kapitalismens monopolitiska stadium; den moderna kapitalismen är per definition imperialistisk. Uppkomsten av monopolkapitalismen innebär ett väldigt kapitalflöde i de ledande länderna, en överackumulation. Kapitalisterna exporterar sitt kapital till efterblivna länder för att höja profitkvoten eftersom denna är högre i dessa länder.²⁵ Uppkomsten av monopolkapitalism betyder också att inflytelsesfären ökar. Upprättandet av formella imperier ger monopolen garantier gentemot konkurrenter i jakten på råvaror.²⁶

²² Magnusson 2002, s. 36f

²³ *ibid.*, s. 40

²⁴ *ibid.*, s. 85f

²⁵ *ibid.*, s. 88f

²⁶ *ibid.*, s. 91

Under mellankrigstiden uppkom teorier som kritiserade den ekonomistiska tolkningen av imperialism. Enligt Bertram Russell var det främst en strävan efter ökad makt som var orsaken till imperialismen och till aggression över huvud taget. Han menade att stater ibland strävade efter ökade inkomster eller avstod från ökade inkomster för att försäkra sig om en förbättrad maktposition. Motivet var dock inte i grunden ekonomiskt ens i det första alternativet. Under efterkrigstiden gjordes också försök att tolka imperialismen som ett politiskt fenomen. Enligt det betraktelsesättet kom konflikterna i Europa i samband med framväxandet av starka nationalstater under 1800-talet att förflyttas till andra delar av världen. Det var kampen om inflytandet i Europa som man genom imperialismen försökte lösa i Afrika och Asien.²⁷

Den marxistiska debatten kring neokolonialism kom under 1960-talet att anknyta till uppfattningen att imperialism var någonting mer än enbart formell kolonialism. Teoretikerna försökte visa att imperialismen fortsatte även efter det att kolonierna gjort sig fria från moderländerna. I många av de länder som frigjort sig från utländskt styre kvarstod beroendet av moderlandet, inte minst på ett ekonomiskt plan. Till följd därav började marxistiska tänkare att tala om neokolonialism.²⁸ Amerikanen Harry Magoff ansåg att efter andra världskriget hade förutsättningen för Lenins teori förändrats, främst genom utvecklingen inom tre områden. Tyngdpunkten för imperialismen låg inte längre på de olika nationella monopolkapitalens formella uppdelning av världen, utan på kampen mot inskränkningar av det kapitalistiska systemets geografiska utbredning. Han menade också att USA övertagit ledarskapet för det imperialistiska systemet och att rivaliteten mellan olika imperialistiska block inte längre var aktuell. I uppgifterna ingick att skydda det imperialistiska systemets marknader och råvarukällor och agera polis för det kapitalistiska världssystemets upprätthållande. Slutligen menade han att den moderna teknologin och produktionen under efterkrigstiden blivit ständigt mer multinationell. Kapitalismen blev mer internationell och samtidigt alltmer beroende av den underutvecklade världens råvaror. USA framställs som ledare för ett sammansvetsat imperialistiskt block som utsuger och kontrollerar de neokoloniala besittningarna i tredje världen.²⁹

I debatten kring neokolonialismen drog man slutsatsen att den kapitalistiska världsordningen grundade sig på utsugning och exploatering. Mekanismen bakom denna utsugning var att se den kapitalistiskt organiserade världsmarknaden som ett gigantiskt system för ojämnt utbyte. Förhållandet mellan de kapitalistiska länderna och den omgivande världen bygger enligt ett sådant synsätt, på ett slags strukturellt våld som gynnar den starke på den svagares bekostnad. Den finländske marxisten Jan Otto Andersson menar med begreppet bland annat ett utbyte mellan stater och regioner där fördelarna är ojämnt fördelade mellan parterna.³⁰ Den egyptiske ekonomen Samir Amin menar att underutveckling i tredje världen betingas av kontakterna med den kapitalistiska världsekonomin, och att det där har uppstått en perifer kapitalism, som har sin grund i områdets roll som råvarubas för de utvecklade kapitalistiska länderna.³¹

²⁷ Magnusson 2002, s. 107ff

²⁸ *ibid.*, s. 130f

²⁹ *ibid.*, s. 135f

³⁰ *ibid.*, s. 140f

³¹ *ibid.*, s. 163f

Teoretikern David Harvey menar, i *The New Imperialism*, att sedan 1945 har Förenta Staternas närvaro i Mellanöstern stadigt ökat, och att en tydlig förändring märks efter 1980 då inblandningen övergick till att vara en mer direkt militär närvaro. Sedan 11 september har den militära inblandningen blivit uttalad. Han menar att militär konfrontation var nödvändig i det långa loppet för att etablera en lydstat i Irak, och därmed ha en hand över den arabiska oljan och i förlängningen, den globala ekonomin.³² Oljans roll i Förenta Staternas förhållanden i utrikespolitiken är allmänt erkänd. Peter Dale Scott gör gällande att alla imperier sedan Renässansen har drivits av jakten på fjärran länders resurser i sina imperialistiska strävanden³³ och att Förenta Staternas utrikesdebatt i ökande grad dominerats av tal som kopplar samman unilateral styrning av världen med kontroll över världens oljeproducerande länder.³⁴ Ett neokonservativt svar på vänsterns anklagelser om imperialism har varit att förklara Förenta Staternas politik och ställning i världen som en nation som vill leda världens övriga nationer in i en fusion av fri marknad och liberal demokrati som ett försvar mot världens onda krafter. Det visar på en strävan efter kulturell hegemoni i världen.³⁵

Kulturarv är ett nyckelord i uppsatsen och kan därför behöva definieras. UNESCO skriver att kulturarvet är det instrument som länkar det förflutna med nutiden och framtiden. Det är ett förvaringskärl för minnet, som förkroppsligar det symboliska värdet av kulturella identiteter och utgör en referensram för formandet av samhället. Kulturarvet är en nyckel till att förstå oss själva, såväl som andra folk. Under de senaste årtionden har betydelsen av begreppet ändrats betydligt, för att nu uttrycka en mer global och holistisk syn. Tidigare syftade begreppet oftast på påtagliga objekt, exempelvis monument. Föreställningen om kulturarv har nu breddats för att omfatta nya kategorier från andra områden än de artistiska, såsom det industriella arvet. Begreppet har öppnats upp och kan tillämpas på nya objekt och få nya betydelser som också avspeglar den levande kulturen, istället för endast en förstened föreställning om det förflutna.³⁶

Bokhistorikern Robert Darnton har skrivit om förlusten av kulturarvet och dess betydelse för folket i det drabbade landet. Han frågar om bibliotek verkligen betyder något för en nations självbild, och menar att nationalbibliotek och museer förser oss med material för att bygga upp en nationell identitet. Det finns också andra källor, såsom myter och ritualer, men komplexa samhällen har genomlevt så mycket att historien ständigt måste omvärderas. Om dokumenten som beskriver historien förstörs skadas det kollektiva minnet och den självförståelse som folket kan få via banden med det förflutna. Darnton menar att om man förstör möjligheten att fylla på med kunskap som ger chans att veta vem man är, så stryps civilisationen. I fallet Irak undrar Darnton hur irakierna skall kunna sammanjämka en nationell identitet av de skilda kulturer som sprängts itu i den förstörelse som berövade dem deras gemensamma förflutna?³⁷

³² Harvey, David 2003. *The new imperialism*, s. 22f

³³ Scott, Peter Dale 2004. *Drugs and Oil: The deep politics of U.S. Asian wars*, s. 172

³⁴ *ibid*, s. 190

³⁵ Thompson, Michael J. 2003. *Iraq, hegemony and the question of American Empire*.
http://www.logosjournal.com/thompson_iraq.pdf

³⁶ UNESCO 2005. *What is cultural heritage?* http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=1473&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

³⁷ Darnton, Robert 2003. *Vandalismen i Bagdad*, s. 56f

2 Diskursanalys

Det här avsnittet handlar om min operationella metod, diskursanalys. Jag kommer första att redogöra för de grundläggande teoretiska och metodiska dragen, för att sedan närmare beskriva Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori. Därefter beskriver jag kort hur den kan tillämpas på min uppsats.

2.1 Grundläggande drag

Det går inte att använda en diskursanalytisk metod separat från den teoretiska och metodologiska grunden. I diskursanalysen är alltså teori och metod ofrånkomligt sammanlänkade, och man måste acceptera de filosofiska utgångspunkterna för att kunna använda metoden.³⁸ Likväl kan man använda sig av delar från olika angreppssätt och själv arbeta fram en stabil grund och en metod för sin analys. De olika angreppssätten är olika generösa med att bistå med analysverktyg, och det är den enskilda forskarens uppgift att konstruera redskapen för analysen. Jag har valt att fokusera på Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori. Innan jag redogör för Laclau och Mouffes teori tänker jag ge en överblick av några av diskursanalysens grundpremissor.

Diskurs är som sagt ett komplicerat begrepp, där olika angreppssätt ger olika förslag till hur begreppet ska förstås. Göran Bergström och Kristina Boréus skriver att diskurs är ”en uppsättning utsagor, talade eller skrivna, i ett bestämt socialt sammanhang, liksom de mer eller mindre uttalade regler som styr vad som ’kan’ och ’inte kan’ sägas”³⁹, vilket för ögonblicket ger en godtagbar förståelse av begreppet. Jag kommer dock att få anledning att återkomma till det vid några senare tillfällen.

Gemensamt för de flesta inriktningarna är deras syn på språket som något som bidrar till att forma verkligheten, snarare än att referera den. De diskursanalytiska angreppssätten bygger på strukturalistisk och poststrukturalistisk språkfilosofi, som hävdar att vårt tillträde till verkligheten alltid går genom språket. Med hjälp av språket skapar vi representationer av verkligheten, som inte är avspeglningar av en påtaglig verklighet utan bidrar till att skapa den. Den fysiska världen får bara betydelse genom utsagorna om den, genom diskurser. En händelse tillskrivs olika meningar utifrån många olika perspektiv eller diskurser. Där de olika diskurserna pekar ut handlingar som möjliga och relevanta i samband med händelsen, så får den diskursiva förståelsen sociala konsekvenser. Språket konstituerar den sociala världen, och det är följaktligen på diskursiv nivå som den sociala världen förändras. Förändringar i diskursen bidrar till också att förändra den sociala verkligheten, medan en beständig diskurs reproducerar den.⁴⁰

Michel Foucault är en förgrundsfigur som nästan alla diskursanalytiska riktningar förhåller sig till. Han definierar diskurs som en mängd utsagor som beror av samma diskursiva formation; den består av ett begränsat antal utsagor för vilka man kan definiera en mängd existensvillkor. Foucault följer den generella

³⁸ Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise 1999. *Diskursanalys som teori och metod*, s. 10

³⁹ Bergström & Boréus 2000, s. 16

⁴⁰ Winther Jørgensen & Phillips 1999, s. 15f

socialkonstruktionistiska premissen att sanningen är en diskursiv konstruktion och att olika kunskapsregimer anger vad som är sant och vad som är falskt. De historiska reglerna för diskursen sätter gränser för vad som får sägas och inte sägas.⁴¹ De flesta diskursanalytiska angreppssätt följer Foucaults idéer om att sanningen skapas diskursivt, men bryter mot hans monologism. Där Foucault enbart urskiljer en kunskapsregim för varje epok, menar de att det i varje epok finns ett antal diskurser som existerar parallellt eller kämpar mot varandra för att avgöra sanningen. Det går således inte att nå fram till "sanningen" och det är därför inte produktivt att efterfråga den, utan istället fokusera på hur sanningar skapas inom diskurser. Det som analyseras är alltså de diskursiva processerna i vilka diskurserna konstrueras. Diskurser bidrar också i hög grad till att skapa de subjekt vi är och de objekt vi kan veta någonting om.⁴²

Att subjektet skapas i diskurser är en utgångspunkt för diskursanalysens subjektuppfattning. Subjektet är enligt Foucault decentrerat och i sin syn på det decentrerade subjektet påverkades han av sin lärare, Louis Althusser. Enligt läraren är subjekt och ideologi tätt sammankopplade. Man blir ett ideologiskt subjekt genom en interpellationsprocess där diskurserna appellerar till individen som subjekt. Genom den processen konstruerar språket en social position för individen och gör henne till ett ideologiskt subjekt.⁴³ Diskursanalytiker brukar ta avstånd till Althusserns syn att en enda ideologi styr det sociala, och menar att subjekten inte interPELLERAS i en enda subjektposition; olika diskurser ger subjektet olika och kanske motstridiga positioner att tala ifrån.⁴⁴

Alltså, istället för att uppfatta utsagor som en reflektion av verkligheten, så kräver utsagorna ett språk som i sin tur konstituerar den sociala verkligheten. Utsagorna bildar en diskurs och i diskurserna skapas sanningar om verkligheten. Konkurrerande diskurser går in i diskursiva tveksamheter om att få konstituera den rådande sanningen. De olika angreppssätten har utvecklat olika subjektbegrepp. Överens är de dock om att subjektet skapas i diskursen och att subjektet inte interPELLERAS genom enbart en diskurs, utan utifrån flera diskurser som måhända går stick i stäv med varandra och skapar konflikt mellan individens förhållningssätt och positioner.

2.2 Laclau & Mouffe

Jag ger först en bild av de generella grundvalarna i Ernesto Laclau och Chantal Mouffes diskursteori, samt en genomgång av relevanta begrepp. I nästa avdelning placerar jag teorin och begreppen i förbindelse med min förestående analys.

Laclau och Mouffes diskursteori är uppbyggd genom en sammanföring och omarbetning av två teoretiska traditioner, marxismen och strukturalismen/poststrukturalismen, där marxismen ger grunden till tänkandet om det sociala och strukturalismen medför en teori om betydelse. När de möts framväxer en teori om att hela det sociala fältet ska förstås som en väv av betydelsebildningsprocesser.

⁴¹ Winther Jørgensen & Phillips 1999, s. 19

⁴² ibid, s. 20f

⁴³ ibid, s. 21f

⁴⁴ ibid, s. 23

Analytikerns uppgift är att kartlägga de processer i vilka betydelser bildas i den sociala världen och att studera strävan att etablera entydighet i det sociala. Den överordnade tankegången är att sociala fenomen aldrig är färdiga eller totala, att betydelse aldrig slutgiltigt kan fixeras. Det ger som resultat en ständig social strid om definitioner av samhälle och identitet.⁴⁵

På den språkliga nivån introducerar Laclau och Mouffe en rad begrepp, som används i arbetet med att kartlägga kampen om att fastställa tecknens betydelse. En term har ingen given innebörd, det är sammanvägningen av uttrycket och innehållet som kallas för *tecken*. Tecknens innehåll är en öppen fråga och diskursanalysen intresserar sig för den process i vilken tecknet får mening.⁴⁶

En diskurs uppfattas som en fixering av betydelse inom en bestämd domän. Diskursen etableras genom att betydelse utkristalliseras kring *nodalpunkten*, ett privilegierat tecken kring vilket de andra tecknen ordnas och från vilken de får sin betydelse. När ett tecken sätts i relation till andra tecken och därigenom får mening, sker en *artikulation*. *Element* är de tecken som är utsatta för oavbruten kamp och förblir mångtydiga. De element som i särskilt hög grad utsätts för en diskursiv kamp kallas *flytande signifikanter*; de är de tecken som olika diskurser försöker ge innehåll åt på just sitt sätt. En nodalpunkt är en flytande signifikant, men medan den betecknar en kristalliseringspunkt i den enskilda diskursen så är en flytande signifikant en hänvisning till kampen om viktiga tecken som förs mellan olika diskurser.⁴⁷ I uppsatsen kan tecknet "frihet" måhända räknas som en flytande signifikant, emedan det förblir mångtydigt i kampen mellan diskurserna.

Diskursen etableras vidare som en totalitet, som gör det möjligt att utesluta alla andra möjliga betydelser som tecknen kan ha och sätt som de kan vara relaterade till varandra på. På så vis kan entydighet skapas. De möjligheter som diskursen utesluter kallar Laclau och Mouffe för *det diskursiva fältet*. Med det menas den reservuppsättning med betydelser som ett tecken kan ha, men som ignoreras och stängs ute ifrån den specifika diskursen, för att skapa entydighet. Det diskursiva fältet är alltså diskursens yttre, allt det som den utesluter. Den entydiga diskursen kan emellertid aldrig fixeras så fullständigt att den inte kan undergrävas och förändras av det diskursiva fältets mångtydighet. Ett lån från en annan inriktning, begreppet *diskursordning*, kan användas för att beteckna ett avgränsat antal diskurser som strider i samma terräng.⁴⁸

I diskurserna görs alltså försök att fixera tecknen *som om* alla tecken har en fast och entydig betydelse i en total struktur. Det gäller dock inte bara för språket utan för hela det sociala fältet. Vi uppför oss sålunda som om verkligheten har en fast och entydig struktur, som om samhället och subjektet är objektivt givna. Detsamma som gäller för språket är emellertid också sant för samhället och subjektet; strukturerna är aldrig helt fastställda utan är föränderliga storheter som aldrig kan fixeras. Analytikern är alltså inte ute efter att klarlägga den objektiva

⁴⁵ Winther Jørgensen & Phillips 1999, s. 31f

⁴⁶ Bergström & Boréus 2000, s. 229

⁴⁷ Winther Jørgensen & Phillips 1999, s. 33ff

⁴⁸ *ibid*, s. 34f

verkligheten, utan att undersöka *hur vi skapar verkligheten* så att den blir en till synes objektiv verklighet. Det här verklighetsbygget sker alltså i diskurserna.⁴⁹

Laclau och Mouffe analyserar alla sociala fenomen med samma begrepp, men det betyder inte att de reducerar allt till språk, eftersom diskurserna för dem är materiella. Det existerar både en social och en fysisk verklighet. I diskursteorin sker tillträdet till båda verkligheterna på det diskursiva planet, något som andra inriktningar inte nödvändigtvis håller med om. I diskursteorin har de fysiska objekten själva inte någon betydelse, utan betydelsen attribueras dem i diskurserna.⁵⁰

Reproduktion och förändring av betydelsebeskrivningar är i bred mening politiska handlingar; i diskursteorin ska *politik* förstås som ett brett begrepp som hänvisar till att vi hela tiden konstituerar det sociala på bestämda sätt som utesluter andra sätt. Vid en tidpunkt kan det råda strid om bestämda diskurser; de diskurser som är så fast etablerade att det inte längre sker någon diskursiv kamp om dem kallas för *objektiva*. Objektivitet är alltså det som framstår som givet och oföränderligt. Vägen från politisk konflikt till objektivitet går genom hegemoniska inventioner, alternativa diskurser undertrycks och en bestämd diskurs framstår som den naturliga. Begreppet *makt* betecknar i diskursteorin den kraft och de processer som skapar vår sociala omvärld och gör den meningsfull för oss. Makten frambringar den kunskap vi har och våra identiteter och de relationer vi har till varandra; den är det som över huvud taget frambringar det sociala.⁵¹

2.3 Tillämpning

Man kan tillämpa Laclau och Mouffes diskursteori genom att använda några av de begrepp som teorin ställer till förfogande. Genom att identifiera tecken i texterna kan man utrona hur diskurserna och de sociala rummen är diskursivt organiserade. Man kan säga att nodalpunkter och flytande signifikanter organiserar diskurser. Tecknen sätts i förbindelse med andra tecken och får därigenom betydelse, och på så sätt karaktäriseras diskurserna.⁵²

Genom att analysera sammankopplingar av betydelse kan man klarlägga kartor över de sociala rummen. Det sociala rummet "Väst" sammankopplas vanligtvis med ett antal element som oftast ger en positiv bild av västvärlden. Samtidigt står det i motsatsförhållande till ett annat socialt rum, "Öst". Diskursen om "Väst" stänger ute ett antal element, ofta ofördelaktiga, som istället binds samman med "Öst". "Väst" är en flytande signifikant, som olika diskurser konkurrerar om att ge innebörd. Man kan undersöka vad för olika verklighetsuppfattningar som representeras i materialet och var de står i ett antagonistiskt motståndsförhållande till varandra.⁵³ Som jag har nämnt så utspelar sig händelserna i Bagdad i en vidare kontext med den mångåriga disharmonin mellan Väst och Öst. En analys av förhållandena i de två sociala rummen kan därför visa sig vara produktiv. En

⁴⁹ Winther Jørgensen & Phillips 1999, s. 40

⁵⁰ *ibid.*, s. 42

⁵¹ *ibid.*, s. 44

⁵² *ibid.*, s. 57

⁵³ Winther Jørgensen & Phillips 1999, s. 58

analys av utsagorna om de sociala grupperna västerlänningar och österlänningar kan visa vilka sanningar som konstitueras om respektive grupps agerande i fråga om plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv.

I en undersökning av vilka sanningar som konstitueras kan man, genom att visa vilka tecken som kopplas samman och bildar mening, se hur en verklighet framträder. I fyra delanalyser har jag för avsikt att identifiera och understryka de tecken som sedan skall kopplas till ett antal element, för att få fram de sanningar som i sin tur sedan skall kopplas till en flytande signifikant. "Frihet" kan i det sammanhanget vara nodalpunkt/flytande signifikant och "österländskt" och "västerländskt" kan också vara viktiga begrepp. En mer ingående beskrivning av mitt tillvägagångssätt följer i senare avsnitt av uppsatsen. Beskrivningen av metoden kommer då i närmare anslutning till genomförandet av analysen, vilket jag ser som en fördel för förståelsen.

3 Kulturarv

Historikerna kallar Irak för civilisationens vagga. I området mellan floderna Eufrat och Tigris grundades de första städerna; här började människan först bruka jorden och här uppkom de första skriftspråken. Runt 3000 f.Kr. hade Sumererna, en semitisk folkgrupp, grundat ett antal städer i Mesopotamien. Under följande år blev området en framgångsrik källa för värderingar och teknisk innovation som kom att fundamentalt influera grannfolken.⁵⁴ Om denna kultur, och mycket mer, handlar följande avsnitt.

3.1 Kulturhistorisk överblick

Sumer, Akkad och Babylonien är alla namn på riken som styrde i Mesopotamien, nuvarande Irak, under civilisationens tidiga historia. De innovationer och kulturella uttryck som kom fram under den här perioden lade grunden till mänsklighetens historia, och tillhör sålunda allas vårt kulturarv. De arkeologiska lämningarna är långt ifrån tillräckligt utgrävda och undersökta, mycket av det kommer aldrig att återfinnas och en del utplånas för gott av mänsklig hand.

Vid slutet av den senaste istiden upptäckte folk i mellanöstern ett nytt sätt att skaffa mat på. Dittills hade jakt och samlande varit den dominerande metoden. Nu lärde sig människorna att domesticera och kultivera växter och djur, vilket ledde till att de inte längre behövde följa djurflockarna och växtligheten. De slog sig ner och blev bofasta. Den nya bofastheten ledde till fasta byar, nya tekniker för husbyggnad och arbete med metaller, lera och sten vidareutvecklades. Så småningom började nya sociala strukturer att växa fram, och för över 5000 år sedan framväxte städer, styrande klasser, religion, och skriftspråk. Det här levnadssättet spred sig sedermera till Europa och öppnade för en gryende hellenistisk kultur.⁵⁵

Den viktiga förändringen från by till stad skedde under Uruk-perioden mellan 4300-3400 f.Kr. Tyvärr är skedet dåligt dokumenterat men lämningarna vid Uruk anses vara exceptionella. Uruk var under en period den viktigaste staden i Mesopotamien. Två stora religiösa centrum ingick i staden; Kalluba med ett tempel till An, himmelens gud, och Eanna, där kärleks- och krigsgudinnan Inanna dyrkades. I Inannas tempel har de tidigaste kända spåren av skrift återfunnits.⁵⁶ Lertavlor från 3300 f.Kr. hör till de tidigaste fynden av skriftspråk. Fynden i Uruk visar på ett väl utvecklat system med över 700 piktografiska tecken, vilket visar att skriften redan då genomgått en lång utveckling. Lerkrukor, smycken och föremål från perioden visar på hög konstnärlig klass. Urbaniseringen hade lett till ett hierarkiskt samhälle med kunskapsspecialisering och därmed också konstnärer. I Uruk hittades de första konstföremålen som användes för att förhålliga härskaren; konst och arkitektur kombinerades för att skapa en illusion av makt och rikedom kring hans person.⁵⁷

⁵⁴ McKay, John P. 2000. *A history of world societies*, s. 10

⁵⁵ Roaf, Michael 1990. *Cultural atlas of Mesopotamia and the ancient near east*, s. 19

⁵⁶ *ibid*, s. 60f

⁵⁷ *ibid*, s. 70f

Södra Mesopotamien delades in i två regioner, Sumer och Akkad. De var inte nationer i dagens betydelse, utan snarare en politisk gemenskap bestående av ett antal stadsstater. Varje stadsstat hade eget styre och i några av dem ingick fler städer. Sumer frodades under flera dynastier som går att följa genom de sumeriska kungalistorna. Uruk-dynastin, med Gilgamesh som mest kända namn, följdes av Ur-dynastin. Den kungliga kyrkogården i Ur är ett av de mest spektakulära fynden från perioden. Där finns gravar fyllda med rikt gravgods, såsom juveler, vapen och lerkrukor. Många av gravarna plundrades dock långt innan utgrävningarna.⁵⁸

Den Akkadiska dynastin blev ledande efter Sumers nedgång, då den semitiska hövdingen Sargon skapade ett nytt rike. Akkad varade bara några generationer, innan till synes interna problem ledde till rikets fall. Under den perioden spreds den mesopotamiska kulturen till grannregionerna, ända till Egypten, inte genom erövring utan på grund av att de fjärran städerna attraherades av kulturen.⁵⁹

Den Babyloniska eran vidtog. Staden Babylon hade ett fördelaktigt läge och växte sig snart stark tack vare handel och en duglig kung. Hammurabi hade tre mål; att göra Babylon säker, att ena Mesopotamien och att bereda plats för babylonierna i den mesopotamiska kulturen. Han lyckades göra erövra Sumer och Akkad i söder och Assyrien i norr. Sedan såg han till att göra den babyloniska guden Marduk till gud över alla mesopotamier, vilket gjorde Babylon till den religiösa huvudstaden. Hammurabis kanske viktigaste gärning var att proklamera lagar, och beordrade att de skulle skrivas på en stenpelare att visas offentligt. Han räknas ibland som juridikens fader. Den mesopotamiska kulturen under Hammurabi var livfull och kreativ och influerade hela regionen.⁶⁰

Nästa mäktiga rike var det Assyriska, som under sin storhetstid som militärmakt assimilerade nästan alla av de fornstora rikena. De var framgångsrika strateger och utvecklade nya tekniker för krigsföring. Ändå föll de snabbt och hårt när Babylon reste sig igen, med hjälp av Medes, och vann självständighet.⁶¹ På 600-talet f.Kr. var Nineveh huvudstad i Assyrien. Staden hade ett betydelsefullt tempel för gudinnan Ishtar (tidigare Inanna) och var en viktig stad i riket. Nineveh plundrades och förstördes i kriget mot Babylon och Medes, men överlevde i 1000 år innan den inlemmades i staden Mosul.⁶²

De sista stora rikena i regionen existerade på 600- till 300-talen f.Kr. fram till Alexander den stores erövringar. Babylon under Nebuchadnezzar kom tillbaka under en period och lyckades bland annat förstöra Jerusalem och sätta invånarna i "babylonisk fångenskap". Därefter kom det Persiska riket med rötter i Iran, som under kung Cyrus lade under sig stora delar av regionen innan Alexander erövrade mycket av den kända världen.

Flera tusen års grundläggande kulturella evolutioner ser vi spåren av i kvarlevorna av dessa kulturer som lade grunden för civilisationen. När Mesopotamien sedan inlemmades i först den antika grekiska civilisationen och sedan i Romarriket, kom

⁵⁸ Roaf 1990, s. 84f

⁵⁹ McKay, John P. 2000, s. 15

⁶⁰ ibid, s. 17

⁶¹ ibid, s. 46f

⁶² Roaf 1990, s. 186

regionen att präglas av deras kultur och bär ännu vittnesmål om perioden. När Västrom gick under blomstrade Östrom under en period och det var främst i Orienten som det intellektuella arvet från antikens Grekland bevarades och vidareutvecklades under årtusendet e. Kr.

På 600-talet e.Kr. fick profeten Muhammed sina första uppenbarelser och ett århundrade senare hade hans anhängare vunnit kontroll över ett stort område som sträckte sig från Iran i öst till Spanien i väst. Under fyra århundraden, mellan det åttonde och det elfte, kom Islam att kreativt dominera den intellektuella världen. Under den perioden var området ledande inom naturvetenskaperna, medicin och andra fält. Viktiga innovationer var framställandet av transparent glas och upptäckter inom optiken. Det var också nu som kunskaper om pappersproduktion hämtades från Kina, och tekniken vidareutvecklades av arabiska uppfinnare.⁶³

Under den här eran var islamska skriftkunniga också ledande bokproducenter. Tidens utbredda kunskapstörst gav ökad efterfrågan på böcker och resulterade i många stora privata bibliotek och boksamlingar. De privata samlarna drev på bokproduktionen, om också de kungliga biblioteken och senare universiteten också ökade på behovet av ständigt nya böcker och kopior av äldre verk. Ett av de största privata biblioteken tillhörde al-Sahib ibn Abbad, premiärminister hos två sultaner, som kan ha ägt så många som fyrtyotusen volymer. Författare, vetenskapsmän och bokproducenter var ofta högt ansedda inom det islamska samhället.⁶⁴

Under 900-talet sägs det ha funnits hundra bokaffärer i Bagdad, affärer som ofta var samlingsplatser där lärda och författare träffades för att diskutera. Under de två föregående århundradena inrättades hundratals viktiga bibliotek, varav många var privata. Tre stora kalifat-bibliotek kan nämnas, i Bagdad, Cairo och Córdoba. Den abbasidiske kalifen i Bagdad, al-Ma'mun, inrättade biblioteket som en del av en institution för forskning, undervisning och översättning. Detta "Kunskapens hus" var ett av de viktiga lärocenter fanns inom det islamska samhället, som vid den här tiden var det mest framträdande samhället för intellektuell utveckling.⁶⁵ Under den här eran rådde religionsfrihet i hela det islamska väldet och de som inte följde koranens läror behandlades relativt väl av den muslimska makten.

1258 föll Bagdad offer för de Mongoliska härförarna och stadens kultur- och läroanstalter plundrades och förstördes. De invånare som befann sig i staden dödades.⁶⁶ Under en period styrdes staden av de mongoliska ledarna i Iran, för att år 1401 åter skövlas av mongolerna, denna gång under ledning av Tamerlane.

Under många hundra år var Bagdad en del av det vidsträckta Ottomanska riket, som varade fram till början av 1900-talet. Området blev efter Första Världskriget, en del av det engelska imperiet, innan Irak etablerades som en självständig stat 1946. I en kupp 1968 kom Baathpartiet till makten och ledde landet, under ledning av Saddam Hussein, fram till Förenta Staternas invasion 2003.

⁶³ Kilgour, Frederick G. 1998. *The evolution of the book*, s. 57ff

⁶⁴ *ibid*, s. 63f

⁶⁵ *ibid*, s. 65f

⁶⁶ McKay, John P. 2000, s. 321

3.2 Internationella lagar

I den här avdelningen tänker jag beskriva UNESCO:s riktlinjer för skyddande av kulturarv under väpnad konflikt. Det finns också andra organisationer som är värda att nämna. Tyngdpunkten ligger dock på Haagkonventionen från 1954 och de efterföljande modifieringarna. Just det faktum att de internationella humanitära organisationerna stiftar lagar om skydd, visar hur viktigt världskulturarvet är för det moderna samhället och hur viktigt det är att bevara detta arv.

Ett startskott för etablerandet av Haagkonventionen var den förstörelse som försiggick under andra världskriget. Bland mycket annat så bombades katedralen i Reims och Louvains bibliotek brändes. Vid Nürnbergrättegångarna efter kriget var förstörelsen av kulturellt kulturarv en av de punkter som togs upp. Principer om att kultur skulle skyddas i väpnade konflikter var sedan länge etablerad; efter kriget blev den lagstadgad i de internationella krigslagarna, och anses bindande för alla nationalstater.⁶⁷ Haagkonventionen säger följande:

”Kontrahenterna,

1. *Erkänner* att kulturarvet har vållats svåra skador under den senaste tidens väpnade konflikter och att det på grund av utvecklingen inom vapenindustrin, är i tilltagande fara för att förstöras;
2. *Är övertygade* om att skador på kulturarvet, oavsett vilket folk det tillhör, medför skada för hela mänsklighetens kulturarv, emedan varje folk bidrar till världskulturen;
3. *Har såsom åsikt* att bevarandet av kulturarvet är av stor vikt för all världens folk och att det är viktigt att detta arv skall ges internationellt skydd;
4. *Är ledsagade* av principerna angående skyddandet av kulturarvet under väpnade konflikter, så som de fastställdes i Haagkonventionen från 1899 och 1907 och av Washingtonpakten från 15 april, 1935;
5. *Har såsom åsikt* att sånt skydd inte kan vara effektivt såvida inte både nationella och internationella åtgärder tas för att organisera det i fredstider;
6. *Är fast beslutna* att ta till alla tänkbara medel för att skydda kulturarvet;”⁶⁸

Först påpekas att världskulturarvet redan har hittills utsatts för grav förstörelse under de senaste väpnade konflikterna, och att ytterligare skada kan väntas på grund av det tekniska framåtskridandet i vapentillverkningen. Konventionen påpekar också att skyddet inte kan bli särskilt effektivt om man inte i förväg, under fredstider, gjort upp planer för tillvägagångssätt. Den sista punkten belyser så att säga pudelns kärna; plikten att ta till alla tänkbara medel för att skydda kulturföremålen på platsen för den väpnade konflikten.

Intressant att notera är att Förenta Staterna och deras allierade, Storbritannien, inte har ratificerat protokollet från Haagkonventionen.⁶⁹ När ett land väljer att ratificera en konvention bestämmer de sig för att man ska tillämpa konventionens

⁶⁷ Caravella, Tony 2003. *The laws of war and the destruction of cultural property in Iraq*, s. 114

⁶⁸ UNESCO 1954. *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict*.

http://www.unesco.org/culture/laws/hague/html_eng/page1.shtml

⁶⁹ Caravella 2003, s. 119

bestämmelser i landet. Ett land som enbart accepterar en konvention, förbinder sig inte att tillämpa den.

Vid Pariskonventionen 1970 antogs ett uttalande angående illegal export, import och överlåtande av kulturföremål. Återigen påpekar man värdet av kulturarvet för den moderna människans kunskap om och förståelse av sin historia. Några av punkterna berör frågan om att skydda kulturarvet.

1. *Har såsom åsikt* att det är varje stats plikt att skydda det kulturarv som finns inom statens territorium, mot farorna för stöld, hemliga utgrävningar och illegal export;
2. *Har såsom åsikt* att för att förhindra dessa faror, är det nödvändigt för varje stat att bli mer hängiven de moraliska plikterna att respektera sitt eget och alla nationers kulturarv;
3. *Har såsom åsikt* att skyddandet av kulturarvet bara kan vara effektivt om det organiseras nationellt och internationellt i ett nära samarbete staterna emellan;

Ansvaret för att skydda kulturarvet mot, dels förstörelse, men i det här dokumentet också mot illegal handel med artefakter delas mellan alla länder. Dels ska hemmanationen se till att på tillfredsställande vis skydda kulturföremålen inom de egna gränserna, och sedan se till att de inte exporteras illegalt, och även att medborgarna inte importerar stöldgods från andra länder. Vidare så bör varje nation respektera sitt arv, såväl som andra nationers arv, och samarbeta för att förhindra illegal handel med kulturföremål.

Det här dokumentet har ratificerats av Storbritannien och accepterats av Förenta Staterna. Även Irak har ratificerat det och landet har strikta lagar för att förhindra utförsel av kulturartefakter, lagar som lobbyster i Förenta Staterna enligt diverse konspirationsteorier försöker lätta på i och med det nya styret i Irak.⁷⁰ Under FN:s hårda sanktioner har det också hänt att åtråvärda artefakter har nått den internationella antikmarknaden, de strikta lagarna till trots. Reliefer från Assyriska palats i Nineveh och Nimrud har dykt upp tidigare⁷¹ och det är troligt att fler artefakter har nått den illegala marknaden efter plundringarna i samband med invasionen.

The Blue Shield är en internationell sammanslutning av kulturarbetare, ett sorts kulturens Röda Korset, som arbetar för att skydda kulturarvet. Det praktiska arbetet går ut på att samla in fakta om läget för kulturarvet i olika delar av världen och uppmuntra skyddandet av artefakter och platser av historiskt värde. De arbetar för att göra makthavare uppmärksamma på faran som kulturarvet utsätts för i och med väpnade konflikter, naturpåverkan och vårdslöshet. De utbildar experter för riskkalkylering och samarbetar med departement och organisationer, bland annat UNESCO, för att nå målen. I Iraksituationen arbetade de innan kriget för att göra Förenta Staternas krigsmakt uppmärksam på faran och efter invasionen med bistånd och hjälparbete till Irak.⁷²

⁷⁰ MacLeod, Donald 2003. *US lobby could threaten Iraqi heritage.*

<http://education.guardian.co.uk/higher/worldwide/story/0,9959,933877,00.html>

⁷¹ Russell, John Malcolm 1996. *Stolen Stones: The Modern Sack of Nineveh.*

<http://www.archaeology.org/online/features/nineveh/index.html>

⁷² ICBS 2004. <http://www.ifla.org/blueshield.htm>

3.3 Uppskattningar av läget

Källorna berättar om varierande grader av plundring och vandalism. I följande avdelning tänker jag redogöra kort för de uppskattningar som har gjort angående läget i Irak, det vill säga, hur omfattande skadorna och förlusten beräknas vara. The Blue Shield har skickat representanter till Irak för att granska situationen; de har sedermera skrivit rapporter.

En tidig uppskattning av läget för Iraks bibliotek och arkiv kom i slutet av april 2003. På ett antal ställen hade bibliotekarierna innan kriget utfört förberedelser genom att evakuera manuskripten innan krigets inledning. I många fall klarade sig då de verken oskadda. Det gäller bland annat biblioteket och samlingen med islamiska skrifter som fanns på Iraks museum i Bagdad. Iraks nationalbibliotek plundrades och brändes, liksom nationalarkivet. I båda fallen tycks åtminstone en liten del av samlingarna ha evakuerats. Al-Awqafbiblioteket med islamska manuskript plundrades och brändes, liksom de två universitetsbiblioteken och Bayt al-hikmabiblioteket, med inriktning på vetenskap, juridik och ekonomi. I det här läget fanns också bibliotek om vilka ingen information ännu fanns. I Mosul förstördes universitetsbiblioteket och museibiblioteket förmodades ha förstörts i och med bombningarna av museet.⁷³

UNESCO första delegation gav i slutet av maj vissa delvis nersläående rapporter gällande museet i Bagdad. De flesta lokaler var någorlunda intakta; i huvudsaken täckte spillror golvet, bland annat resterna av en harpa från Ur och elfenben från Nimrud. Artefakter från kyrkogårdar i Ur och Nimrud befann sig i bankvalv, som vid den tidpunkten inte hade kontrollerats. Plundrare hade brutit sig in i valven på museet och tagit med sig smycken. Cirka 1000 objekt var rapporterade som stulna. En del objekt hade evakuerats innan kriget, men vid tidpunkten för besöket var det osäkert om de klarat sig. Universitetsbiblioteken i Basra, Kufa och Kut rapporteras ha plundrats och bränts och en hel del andra platser har delvis drabbats av plundring.⁷⁴

En andra bedömning gjordes i månadsskiftet juni-juli. Den här gången fokuserade man på historiska platser och rapporterade om fyra sorters övertramp; plundring och illegal grävning, militärbaser, förfall och kontroversiellt restaurationsarbete. Plundring har skett på många platser, bland annat Nippur. Vid vissa lämningar har arméns närvaro visserligen skyddat platsen, men samtidigt har militära aktiviteter gjort skada, till exempel förflyttning av tunga fordon. Staden Basra bombades hårt under kriget.⁷⁵

⁷³ Shaw, Graham 2003. *Assessment of damage to Libraries and Archives in Iraq*.

<http://www.ifla.org/VI/4/admin/iraq0205.htm>

⁷⁴ UNESCO 2003. *Report on the situation of cultural heritage in Iraq up to 30 May 2003*.

<http://www.ifla.org/VI/4/admin/unesco300503.pdf>

⁷⁵ UNESCO 2003. *UNESCO second assessment mission to Iraq, 28 June-7 July 2003*.

<http://www.ifla.org/VI/4/admin/unesco070703.pdf>

4 Orientalism

Min teoretiska ram finner jag hos aktivisten och litteraturvetaren Edward Said.⁷⁶ Först tänker jag förklara kopplingen mellan hans begrepp och min uppsats. Sedan gör jag en mer grundlig genomgång av Orientalismen huvuddrag och slutligen redogör jag för lite av den kritik som yttrats om Suids teorier.

4.1 Orientalismens koppling till uppsatsen

Uppsatsens problem utgör en liten del i en väpnad konflikt mellan västvärldens starkaste nation och en nation i den så kallade Orienten. I resonemanget angående kriget har det förekommit en polarisering mellan väst och öst, mellan vi och de. Paralleller kan dras till det resonemang som fördes av dåtidens mäktiga västnationer i samband med koloniseringen av Orienten under 1800-talet och tidiga 1900-talet. I samband med händelserna i Irak skriver Said att det är ganska vanligt att höra högt uppsatta ledare i Washington tala om att rita om kartan i mellanöstern. Orientens karta har ritats om åtskilliga gånger av västerländska makter, utan hänsyn till folken och kulturerna i området. I den processen har folkgrupperna i regionen förlorat en del av sin historia och sitt kulturarv.⁷⁷ Said ser förstörelsen i Bagdad, och arméns förmodade oförmåga att skydda kulturarvet, som en fortsättning på sådan hänsynslöshet.

Said menar att västvärlden gärna verbaliserar attacker mot arabvärldens brist på demokrati men villigt glömmer att demokratibegreppet i sig inte är ett homogent begrepp. Det talas om att västvärlden måste ta sitt ansvar för att bringa civilisation och frihet till österlandet, och hjälpa upp arabvärldens ekonomi genom att bedriva handel med länderna. Det kan uppfattas som behjärtansvärda föresatser. En utspridd åsikt är emellertid att västnationen talar med kluven tunga.

Said skriver i "Orientalism" att den traditionella europeiska orientalismen har överförts till Förenta Staterna⁷⁸, och vidare, att den framgångsrikt har anpassats till den nya imperialismen, där dess ledande paradigm inte bestrider utan snarare förstärker den fortsatta imperialistiska strävan att dominera Asien.⁷⁹ Om orientalismen är stadigt närvarande i Förenta Staternas handlingsplaner i Mellanösternregionen, är det förmodligt att berättelser om den kan uttolkas ur artikelmaterial. Jag frågar alltså hur berättelserna om Förenta Staternas förfarande kan tolkas utifrån betraktelsesättet om Orienten som enligt Said är närvarande och livskraftigt i västvärlden.

Det kan tyckas att mitt perspektiv blir alltför tendentiöst när jag använder en tänkare som Edward Said, uttalad motståndare till den nya imperialismen, i så stor utsträckning. Jag anser inte desto mindre att hans teorier erbjuder en intressant ingångsport i artikelmaterial och problemet, genom att dra paralleller till en historia av liknande resonemang och förhållanden i området.

⁷⁶ Wikipedia 2005. *Edward Said*. http://en.wikipedia.org/wiki/Edward_Said

⁷⁷ Said 2003.

⁷⁸ Said 1993, s. 425

⁷⁹ *ibid*, s. 473

4.2 Orientalismens huvuddrag

Med orientalism avser Edward Said flera olika saker, som inte desto mindre hänger samman. Den första beteckningen är den akademiska, den som har använts och fortfarande används för att beteckna områdesstudier vid ett antal akademiska institutioner. Beteckningen orientalist avser var och en som ägnar sig åt att skriva om eller bedriva forskning om Orienten. En mer allmän innebörd hos ordet är som ett sätt att tänka som grundar sig på en ontologisk och kunskapsteoretisk uppdelning mellan Österlandet och Västerlandet. Det rör sig om en vedertagen grundläggande skillnad mellan öst och väst, som gjorts till utgångspunkt för ett antal teorier, samhällsbeskrivningar och politiska redogörelser om Orienten.⁸⁰

Den tredje formen av orientalism tar sin ungefärliga utgångspunkt i det sena sjuttonhundratalet, och avser den samfälliga institution som används för att hantera Orienten genom att behandla och beskriva den, kolonisera den och härska över den. I korthet, orientalismen som ett sätt för Västerlandet att dominera, omstrukturera och utöva myndighet över Orienten.⁸¹ Fram till andra världskriget var det främst Storbritannien och Frankrike som manifesterade en sådan dominans, och därefter har Förenta Staterna tagit över den rollen och närmar sig Orienten och orientalismen på samma sätt som tidigare de två andra länderna.

Said menar att man måste undersöka orientalismen som en diskurs för att kunna förstå den enormt systematiska disciplin med vilken den europeiska kulturen med framgång styrde Orienten på alla tänkbara sätt under imperialismens storhetstid.⁸² Han använder begreppet diskurs så som Michel Foucault formulerat det, som hela den praktik som frambringar en viss typ av yttranden. En diskurs kan här beskrivas som ett regelsystem som legitimerar vissa kunskaper men inte andra och som pekar ut vilka som har rätt att uttala sig med auktoritet.⁸³ På grund av orientalismen är inte Orienten ett ämne där fritt tänkande och handlande är möjligt, anser Said.

Said menar att orientalismen inte är ett politiskt ämne eller forskningsområde i avsaknad av substantiell kontakt med verkligheten, och den är inte heller en konspirationsteori om västvärldens planer för att hålla nere den orientaliska världen. Den är en spridning av geopolitisk medvetenhet till olika discipliners texter, och en vidareutveckling av en hel serie intressen som den upprätthåller med medel som vetenskapliga upptäckter, sociologiska beskrivningar och andra akademiska metoder. Orientalismen är, bedömer han, en betydelsefull dimension i den moderna politisktintellektuella västerländska kulturen, som har mindre att göra med själva Orienten än med Västerlandet självt. Eftersom orientalismen således är ett kulturellt och politiskt faktum existerar den inte i ett politiskt vakuum utan är i högsta grad närvarande i vad som sägs och tänks om Orienten. I detta resonemang om Orienten finns vissa tydliga och intellektuellt urskiljbara riktlinjer.⁸⁴

⁸⁰ Said 1993, s. 64f

⁸¹ *ibid.*, s. 65f

⁸² *ibid.*, s. 66

⁸³ Bergström & Boréus 2000, s. 225

⁸⁴ Said 1993, s. 78

Det Orienten som framträder i orientalismen är ett system av föreställningar som verkar inom ramen av en hel uppsättning krafter vilka har fört in Orienten i det västerländska imperiet. Said anser att orientalismen är en produkt av vissa politiska krafter och verksamheter och i grunden en politisk doktrin som tillämpades (och tillämpas) på Orienten därför att Orienten var (är) svagare än Västerlandet. Därmed sätts likhetstecken mellan Orientens olikhet och dess svaghet.⁸⁵ De är inte som vi och är sålunda sämre, svagare, och i behov av att styras av oss bättre och starkare västerlänningar.

Said skriver om en latent och en manifest orientalism. De skiljer sig främst genom att man i den manifesta orientalismen kan urskilja förändringar i de klart formulerade synpunkter som yttras och skrivs om Orienten, medan den latent är mer eller mindre konstant. De centrala idéerna om Orienten blev under 1800-talet en separat och aldrig ifrågasatt helhet, som föreföll moraliskt neutral och objektivt hållbar, och i sin grundläggande form nästintill oföränderlig.⁸⁶ Det är idéer om Orientens sensualism, despoti, avvikande psyke, invand inexacthet (som inte tilltalade den västerländska forskningsvärlden), samt dess efterblivenhet. De fornstora kulturerna som västerländska arkeologer grävde fram ställdes som bevis för hur illa det stod till med den moderna tidens orientaler. Orientalerna sågs inte som människor utan som problem som skulle lösas, begränsas eller erövrats. Orienten krävde undsättning och omarbetning.⁸⁷

Frankrike och Storbritannien har inte längre de centrala rollerna i världspolitiken, de har ersatts av Förenta Staterna. Ett sammanhängande system av olika intressen förbinder nu de tidigare kolonierna med den nya stormakten och den traditionella europeiska orientalismen har överförs till Förenta Staterna. I redogörelser över oljerikedomarna i Orienten pekas ofta på att araberna, en homogen samling varelser utan personliga egenskaper, lider total brist på moraliska kvalifikationer för att få äga sådana enorma oljetillgångar. Man ställer frågan hur sådana människor kan tillåtas hota den utvecklade världen.⁸⁸ Mellan raderna läser Said en önskan att ta över kontrollen, att låta den utvecklade världens företrädare, med goda moraliska kvalifikationer, styra oljehandeln. Återigen, orientalismen som ett västvärldens sätt att motivera varför vi behöver kontrollera arabvärlden.

Ett av de mest slående inslagen i den amerikanska samhällsvetenskapliga forskningen kring Orienten, menar Said, är att den fullständigt undviker skönlitteraturen utan lägger hela tyngden på ”fakta”. Ur detta förbiseende uppstår en avhumanisering av människorna; de reduceras till de klichéer som har varit och är gängse inom orientalismen.⁸⁹ Enligt Said lever orientalismens grundläggande dogmer vidare i dagens studier av Orienten. Den kanske viktigaste är, den absoluta och systematiska skillnaden mellan det överlägset humana och rationella västerlandet och det utvecklade och underlägsna österlandet. En annan är att Orienten i grund och botten är något som man antingen bör frukta eller kontrollera, om så behövs genom direkt ockupation.⁹⁰

⁸⁵ Said 1993, s. 321

⁸⁶ *ibid.*, s. 322f

⁸⁷ *ibid.*, s. 325

⁸⁸ *ibid.*, s. 425f

⁸⁹ *ibid.*, s. 432

⁹⁰ *ibid.*, s. 445

4.3 Kritik mot Said

När "Orientalism" först publicerades fick den mycket kritik. En hel del av kritiken var positiv och handledande; en del kommentarer var ilskna och i några fall till och med fientliga.⁹¹ Några av de anmärkningar som yttrats skall jag komma in på i den här avdelningen.

Said nämner att boken beskylldes att vara en försvarsskrift för Araber och Islam, något han menar är långt ifrån poängen. Han menar att de två benämningarna inte existerar som annat än "tolkningsfönster" och, liksom Orienten, måste användas med ett mått försiktighet idag. Detta på grund av de historiska, religiösa och politiska meningar som anknyts till benämningarna, och per automatik ger dem vissa värden som ofta inte är positiva. Kritikerna skriver med utgångspunkt i vitt skilda perspektiv. Said benämner dem nativister, nationalisterna och troende; i tur och ordning en kritik mot Orientalism som ett bedyrande om en eller annan lokalkulturs förtjänster, som ett fördömande av vad kritikern ser som en attack på en eller annan politisk inriktning, samt en upplevelse av att Orientalismen falsifierar Islams karaktär.⁹²

Mellanösternexperten Bernard Lewis menar att argumentet att kunskap är makt har en dubbel funktion. Det fungerar genom att dels fördöma västvärldens orientalism och dels göra en dygd av frånvaron av motsvarande synsätt i Orienten.⁹³ Said menar å sin sida att Lewis besitter allt det som han menar kännetecknar en orientalist, och har gjort sig känd som en auktoritet på anti-islamisk och anti-arabisk upplysningsverksamhet. Enligt Said insisterar Lewis på att västvärldens törst efter kunskap om andra kulturer är unik och motiverad av nyfikenhet, och att Muslimer varken kan eller är intresserade av att få kunskap om Europa.⁹⁴

Fred R. Dallmayr menar att "Orientalism" inte är utan teoretiska dilemman. Om tolkningen av främmande kulturer alltid och nödvändigtvis utgår från strategiskt maktbegär, så kan västerländska studenter inte undgå att "orientalisera" sina studieobjekt; en sorts intellektuell imperialism uppstår. Han avslutar dock med att säga, att kritiska kommentarer om Orientalism inte kan förminska betydelsen av en av Saida huvudpoänger; att kulturell hegemoni och exploaterande krafter fortlever i världen.⁹⁵

Said hade bestämda åsikter om en del omtvistade situationer i världspolitiken, exempelvis genom sitt välkända stöd till Palestina, så det är inte förvånande att forskare och skribenter som utgår från andra perspektiv inte delar hans syn på "Orientalism". Onekligen har skribenter med väsensskild syn på världen svårare att instämma med hans idéer än skribenter med liknande politisk åskådning. Det kan till exempel sägas om Daniel Pipes, som är en neokonservativ akademiker och hängiven anhängare till Israel. Pipes har skrivit en av artiklarna som senare skall analyseras.

⁹¹ Said 1985, *Orientalism reconsidered*, s. 1

⁹² *ibid*, s. 4f

⁹³ Lewis, Bernard 1993. *Islam and the West*, s. 125

⁹⁴ Said 1985, s. 6

⁹⁵ Dallmayr, Fred R. 1996. *Beyond Orientalism: Essays on Cross-Cultural Encounter*, s. 16

5 Presentation av materialet

I följande avdelning tänker jag ge en närmare presentation av de artiklar jag har valt ut för närmare granskning. Här har jag också för avsikt att genomföra en första källkritisk granskning av dem. Först tänker jag dock redogöra för hur jag har gått tillväga med min urvalsprocedur.

5.1 Urval

Min tidsperiod sträcker sig från dagarna efter invasionen av Bagdad i april 2003, och en dryg månad framåt. Jag ger ingalunda en heltäckande bild av allt som publicerats om händelserna, det skulle betydligt försvåra hanterbarheten av texterna och arbetet med analysen. Jag har istället valt ut ett antal artiklar från runt om i världen, som jag tycker är representativa för vad som har skrivits om kulturarvsförstörelsen i Irak. Vad som är representativt är förvisso även det en värderingsfråga. Jag har dock försökt få med företrädare från olika perspektiv och olika sociala rum.

Vissa källor har uteslutits ur undersökningen på grund av att tidningen krävt pengar för att ge tillgång till arkivet. I vissa fall har en artikel kunnat nå genom att den reproducerats på annan webbplats. När så skett anger jag den ursprungliga källan i genomgången av artiklarna. I andra fall har en artikelkopia kunnat beställas genom Borås Högskolebibliotek. Det är ofrånkomligt att antalet västerländska källor är fler än antalet österländska; dels är det en språklig fråga, och dels en fråga om informationsteknik. Artiklar från 2003 och tidigare har i vissa fall saknats i de österländska artikelarkiv som jag har letat i. Då jag inte behärskar några semitiska språk så får jag förlita mig på engelskspråkiga digitala källor för att få reda på reaktioner från arabvärlden. En viss källkritisk granskning av webbplatserna är nödvändigt. Det finns västerländska nättidskrifter som har publicerat intressant stoff, och även här får jag tillämpa en kritisk hållning. På vissa webbplatser har det funnits ett antal artiklar som uttryckt i princip samma sak, och då har jag valt ut den av dem som jag funnit mest intressant att använda mig av utifrån frågeställningarna. Jag har då bland annat tittat på skribenten, den eventuella ursprungskällan och innehållet i artiklarna.

Jag har således valt ut ett antal texter från dagliga tidningar, tidskrifter från olika verksamheter inom kultursektorn, samt försökt få en god geografisk spridning med representanter från både "Väst" och "Öst". Från väst har jag valt att fokusera på källor från koalitionsländerna USA och Storbritannien, för att se vilka berättelser som förmedlas i de västländer som var pådrivande i kriget. Källor från Skandinavien har således valts bort, även då det i de fallen inte föreligger några språkhinder. Artiklar som berör förstörelsen och plundringen, men vars huvudfokus ligger på andra skeden och aspekter av kriget, har jag också valt bort. Jag använder alltså artiklar som i huvudsak berör just plundringen och förstörelsen av kulturarvet och de eventuella följderna därav.

Mitt urval består av tolv artiklar. Källorna varierar utefter en höger-vänsterskala och en öst-västska. Åtta av källorna är västerländska, två är österländska, en källa är en internationell socialistisk organisation, och en källa är en progressiv

västerländsk internetsajt med österländska immigranter som målgrupp. Fyra av de västerländska källorna är liberala, två konservativa och två är till synes neutrala. De österländska källorna består av en islamisk nyhetsajt och en daglig tidning. Flera av artiklarna från liberala källor har även publicerats på sajter med progressiv profil. Skribenternas perspektiv är förenliga med de perspektiv som deras respektive källor representerar.

De begrepp jag använder för att karakterisera källorna och skribenterna, det vill säga neokonservativ, konservativ, liberal, progressiv och neutral, kommer sig ofta av hur källorna och skribenterna karaktäriserar sig själva. De skribenter som skriver för källor som anses eller anser sig ha en liberal prägel kallar jag för liberaler etc. De som säger sig vara politiskt oberoende kallar jag för enkelhetens skull för neutrala källor. Den grupp som jag kallar progressiva består av skribenter från vänstern och skribenter som uttrycker radikala åsikter. Det kan tänkas vara en godtycklig gruppering, men jag använder den ändå för att inte inveckla mig i för många vinklingar och grupperingar.

5.2 Artiklar

Jag kommer här att berätta kort om de olika skribenterna som har skrivit texterna, och de platser som texterna är hämtade ifrån. Jag tänker undersöka källornas perspektiv och se vilka som uttalar sig i texterna, det vill säga, göra en kritisk granskning av källorna. Jag kommer också att ge en sammanfattning av dem. Jag behandlar texterna en i taget.

”This is our american liberation!” An art center left in ashes

Av Dexter Filkins, New York Times.

Källa: Dexter Filkins är krigskorrespondent på New York Times, varifrån den här artikeln är hämtad. Den publicerades den 17:e april och finns återgiven på en sajt som heter Common Dreams News Center.⁹⁶ New York Times anses och anser sig vara en liberal tidning, något som den ofta anklagas för att vara av konservativa grupper. Många liberaler och progressiva, å andra sidan, menar att New York Times ofta lutar åt det konservativa hållet. Tidningen har tillstått att man under Irak-krigets uppbyggnadsfas ofta gjort sig skyldig till bristfällig rapportering, och därmed hjälpt till att sprida övertygelsen att Irak hade massförstörelsevapen. Ombudsmannen Daniel Okrent menar vidare att man under Irak-kriget ingalunda granskat Bush-administrationens agerande kritiskt nog.⁹⁷ TimesWatch⁹⁸ skriver att tidningen är mer bekväm i en position där den rapporterar om kaos och misslyckanden i Irak, än då det händer något positivt. Då är reportrarna tämligen lågmälda.⁹⁹ Tidningen ger intryck av att ha en liberal partiskhet och visar prov på ett motstånd mot Bush-administrationen i många frågor.

⁹⁶ Common Dreams förklarar sig som en icke-kommersiell progressiv medborgarorganisation. Medarbetarna samlar och länkar till artiklar som har ett progressivt perspektiv. <http://www.commondreams.org/about.htm>

⁹⁷ Wikipedia 2005. *New York Times*. http://en.wikipedia.org/wiki/New_York_Times

⁹⁸ TimesWatch är en organisation som ägnar sig åt att dokumentera och blottställa New York Times liberala partiskhet. <http://www.timeswatch.org/>

⁹⁹ *Bad news Bagdad*. <http://www.timeswatch.org/articles/2003/0411.asp#2>

Aktörer: I artikeln finns tre aktörer närvarande, journalisten Dexter Filkins och två intervjuade, Amal al-Khadairy och en anonym doktor. Filkins är på plats i Bagdad och samtalar själv sina aktörer, vilket ger trovärdighet utifrån beroendekriteriet. Det finns flera faktorer som kan påverka vad Amal al-Khadairy säger i intervjun; hon har inte lidit under Saddam Husseins styre, utan levt gott, och det kan då vara troligt att hon är partisk. Hon påverkas också av tidigare erfarenheter. Amal al-Khadairy talar också om vad hon förväntar sig; hennes utsagor baseras alltså på förväntningar och värderingar. Den andra som intervjuas är en högt uppsatt doktor på ett av stadens större sjukhus; även han kan förmodas vara partisk.

Sammanfattning: I artikeln samtalar Dexter Filkins med Amal al-Khadairy, föreståndare för ett kulturcenter som plundrades och förstördes under dagarna kring intervjun. Hon beskrivs som rasande; hennes hem och privata bibliotek har bombats av Förenta Staternas armé. Al-Khadairy beskrivs vidare som en i väst utbildad kvinna som hyser beundran för den västerländska kulturen. Filkins skriver att hennes ordnade liv i ett fint kvarter nu har förvandlats till kaos, och att hon därför hyser blandade känslor angående kriget och Hussein. Detsamma menar han om övriga intellektuella i staden. Han beskriver vidare att al-Khadairy tar med honom till det plundrade kulturcentrat, där hon jagar bort några män som rotar runt. En anonym doktor intervjuas också. Båda tror att kulturförstörelsen är en västerländsk konspiration. Al-Khadairy hyser agg både mot U.S.A. och mot de irakier som förstör staden. Hon väntar sig att hennes hem snart ska bli plundrat; soldaterna närmar sig, och med dem kommer plundrarna.¹⁰⁰

Bush's adviser resigns over looted Iraq's heritage

Islam Online

Källa: Det här är en osignerad artikel från Islam Online, publicerad på Internet den 17:e april. Nyhetsbyråer anges som källa till den fakta som presenteras i artikeln. Islam Online presenterar sig som en oberoende och neutral sajt, som vill tillhandahålla information om Islam och underrätta om och analysera världshändelserna. Medarbetarna tar avstånd från extremism och propaganda. Sajten har ett råd som har som uppgift att ingenting som publiceras där står i motsättning till Shari'ah-lagarna. Rådet har medlemmar från olika inriktningar, bland annat politik och ekonomi.¹⁰¹

Aktörer: Den franska nyhetsbyrån Agence France-Presse (AFP) har tillhandahållit utdrag ur brevet från avhopparen Martin Sullivan. Det är en anonym källa nära rådet som anger att Gary Vikan också lämnat sitt uppdrag. Från UNESCO-konferensen uttalar sig McGuire Gibson från Chicagouniversitetets Orientaliska Institut, Neil MacGregor från British Museum i London och FN:s generaldirektör för kultur, Koichiro Matsuura. Ingen i artikeln har själv befunnit sig på plats i Bagdad, utan uttalar sig från vad de läst och hört. Ej namngivna ögonvittnen står för vissa uppgifter, och det framgår inte varifrån uppgifterna kommer eller hur många led de har färdats för att nå McGuire Gibson. Därmed går något av trovärdigheten i källan förlorad utifrån beroendekriteriet. Det är också troligt att

¹⁰⁰ Filkins, Dexter 2003. "This is our american liberation!" *An art center left in ashes.*

<http://www.commondreams.org/headlines03/0417-13.htm>

¹⁰¹ Islam Online – about us. <http://www.islamonline.org/english/aboutus.shtml>

experterna påverkas av värderingar och kunskaper om vad de tidigare erfarit av plundringar in Irak.

Sammanfattning: Artikeln berättar att en medlem ur Bush-administrationens kulturkommitté har avsagt sig sitt uppdrag. I ett brev till Bush anger Martin Sullivan Förenta Staternas slapphänthet som orsak plundringen och förstörelsen av museet i Bagdad. Det framgår att en annan medlem av rådet, Gary Vikan, också har avsagt sig uppdraget. En annan del av uppsatsen berättar om en UNESCO-konferens. En amerikansk forskare, McGuire Gibson, säger att mycket av plundringen med rätt hög sannolikhet genomförts av organiserade gäng som troligtvis är ansvariga för de senaste tolv årens plundringar och smuglingar av artefakter i Irak. Ögonvittnen har berättat om kostymklädda män anført plundrarna. Forskaren hävdar att de kostymklädda männen har haft nycklar till valven där de mest värdefulla artefakterna bevarats. Forskaren berättar vidare att europeiska konsthandlare redan kontaktats angående irakiska artefakter.¹⁰²

Final chapter: Burning Books

Av Robert Fisk, The Independent

Källa: Robert Fisk är The Independents utrikeskorrespondent i Mellanöstern. Artikeln publicerades i den tidningen den 16:e april och finns återgiven på Counter Currents¹⁰³ hemsida, där Fisk är en flitig skribent. The Independent säger sig vara politiskt oberoende, men är de facto liberal.¹⁰⁴

Aktörer: Skribenten är i högsta grad närvarande i sin text genom en personlig skildring av sina iakttagelser. Utifrån beroendefaktorn får hans skildring således trovärdighet. Hans samarbete med Counter Currents avslöjar hans värderingar; Fisk är inte positivt inställd till kriget i Irak. Han blir tilltalad av en plundrare och citerar en soldat på marinkårens kontor, men är ensam aktör i texten. Han citerar också ur några av papperna han beskriver, och förmedlar det förflutnas röster.

Sammanfattning: Skribenten beskriver vandaliseringen i Bagdad som den slutliga ödeläggelsen av staden. Han ger en skildring av vad han personligen har upplevt i staden och beskriver sina möten med plundrare och soldater; soldater som inte lyfter ett finger. Han beskriver hur han håller förmultnande rester av brända papper i handen och frågar vem som startade elden och i vilket syfte. Fisk berättar hur han rusar till marinkårens kontor och säger att biblioteket med koraner brinner och att han där möter likgiltighet. Soldaterna agerar inte. Han beskriver sedan några av de pappersfragment som han finner och avslutar med en kommentar om mongolernas ödeläggelse av staden och en jämförelse med dagens händelser.¹⁰⁵

¹⁰² Islam Online 2003. *Bush's adviser resigns over looted Iraq's heritage.*

<http://www.islamonline.net/English/News/2003-04/17/article16.shtml>

¹⁰³ Counter Currents är en ideell organisation och alternativ nyhetsförmedlare med en pacifistisk och progressiv prägel. Medarbetarna kämpar för att ge en annan bild av världshändelserna än den som media förmedlar. På sajten finns otaliga kritiska artiklar angående kriget i Irak. <http://www.countercurrents.org/index.htm>

¹⁰⁴ Wikipedia 2005. *The Independent.* http://en.wikipedia.org/wiki/The_Independent

¹⁰⁵ Fisk, Robert 2003. *Final Chapter: Burning Books.* <http://www.countercurrents.org/iraq-fisk16403.htm>

The money or your lives: Wild West in Iraq

Av Afnan Fatani, Arab News

Källa: Arab News säger sig vara mellanösterns ledande engelskspråkiga dagstidning och artikeln uppges vara skriven speciellt för tidningen. Den publicerades den 10 maj. Skribenten Afnan Fatani är språkprofessor på King Abdul Aziz University i Jeddah, Saudiarabien. Hon har tidigare kritiserat Bush-administrationens ställning i Israel-Palestina-frågan, bland annat genom att författa ett protestbrev till Förenta Staternas ambassadör, som bland annat hårt kritiserar George W. Bushs agerande i den frågan.¹⁰⁶ Hennes perspektiv är starkt Bush-kritiskt. Artikeln finns bland annat återgiven i arkivet hos aljazeera.net.

Aktörer: Många kommer direkt eller indirekt till tals i artikeln där den främsta rösten dock är skribentens. Hon refererar till en artikel i Dagens Nyheter i vilken Ole Rothenborg intervjuar en Iraksvensk man som på plats bevittnat plundringen och arméns agerande. Hon refererar också till Robert Fisk. FBI:s chef Robert Mueller och försvarssekreteraren Donald Rumsfeld citeras, liksom tidningen The Guardian. "Trovärdiga och oberoende källor" ligger bakom en del ögonvittneskildringar och en del uppgifter har hon uppenbarligen fått från media, dock utan att hänvisa till källorna. Fatani är inte på plats i Bagdad utan får sina uppgifter från vad hon läser och hör. Hennes utsagor färgas i hög grad av värderingar och förförståelse. Hon ger stor vikt åt de anonyma källorna och åt rykten som har färdats i många led. Utifrån kriterierna bör man tillämpa en kritisk inställning till hennes utsagor.

Sammanfattning: Skribenten börjar med en liknelse mellan Vilda Västern och situationen i Irak och frågar sedan vem som är den riktiga Ali Baba, tjuven, i Bagdad. Hon skriver att de enda som firar Bagdads fall är de beväpnade skurkar som Förenta Staternas armé släppte ut ur fängelser. Anständiga irakier stannade hemma, och gick bara ut för att protestera mot den amerikanska närvaron. Enligt ögonvittnen ska armén ha uppmuntrat och även underlättat plundringen av administrativa och kulturella institutioner i Bagdad. Skribenten frågar sig varför Iraks skurkar skulle vilja bränna landets kulturarv och undrar om det är tid för hämnd. Hon beskriver en väl organiserad liga som får operera ostört och frågar vem som kan ha intresse av att förstöra Iraks kulturarv och säger att allt pekar i en eller två riktningar. Vidare skriver Fatani att irakierna med rätta anklagar U.S.A. för att ha genomfört århundradet brott mot kulturen, och att amerikanska arkeologer hävdar att det är fråga om ett brott mot Haagkonventionen från 1954. Efter en lista på försvunna artefakter frågar hon om stölderna kan ha utförts av någon annan än Israel-organiserade gäng. Hon menar vidare att Bush-administrationen inte är allvarlig i sin intention att ta till hårda tag för att återfinna artefakterna och räknar upp en rad förnedrande handlingar som armén ska ha gjort sig skyldig till. Hon undrar om de amerikanska soldater och journalister som fastnat med smuggelgods i tullen kommer att få samma behandling. Hon beskriver sedan omvärldens reaktioner på kulturförstörelsen, tar upp misstanken att Bush-administrationen är i maskopi med konstsmugglare och skriver att många stulna artefakter redan dykt upp på marknaden. Fatani menar att den 9:e april kommer att bli ihågkommen som en mörk och barbarisk dag för civilisationen. Hon

¹⁰⁶ Fatani, Afnan 2002. *To the US ambassador: A letter of protest and condemnation*.
<http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=742&CategoryId=15>

avslutar med att ironiskt konstatera att en barbarisk tyrann som Saddam Hussein lyckades bevara det irakiska kulturarvet under hårda sanktioner medan det civiliserade västerlandet lyckades förstöra det på bara några timmar.¹⁰⁷

Experts mourn the Lion of Nimrud, looted as troops stood by

Av Fiachra Gibbons, The Guardian

Källa: Fiachra Gibbons är konstkorrespondent för The Guardian. Artikeln publicerades den 30:e april. The Guardian är en liberal tidning, som inte sällan publicerar krigskritiska artiklar.

Aktörer: En del röster kommer från dem som var närvarande vid ett möte på British Museum. Donny George, men också Neil MacGregor British Museum i London, är de som nämns vid namn. Storbritanniens kulturminister Tessa Jowell har gjort ett uttalande, liksom representanter för Förenta Staternas armé. Skribenten själv har inte varit på plats i Bagdad, men en av dem som uttalar sig i texten kommer med förstahandsuppgifter. Donny George är intendent på det plundrade museet och ger en utsaga om sina upplevelser. I hans fall kan man, liksom med Amal al-Khadairy, undra över eventuell partiskhet. Utifrån beroendekriteriet får han viss trovärdighet, liksom genom sina erfarenheter av tidigare plundring i Irak.

Sammanfattning: Gibbons rapporterar från ett möte på British Museum i London, under vilket ett antal experter beskyllt Förenta Staternas armé för plundringen. Den första officiella listan över förstörda och saknade artefakter nu har släppts. Hon nämner den 5000 år gamla Warka-vasen från Uruk och Lejonet från Nimrud, en elfenbensrelief som räknas som en av museets mest värdefulla objekt. På mötet sägs att armén var alldeles i närheten av museet men ändå inte agerade för att få slut på plundringen. Sex dagar senare, efter reaktionerna från omvärlden, säkrade soldaterna byggnaden. Donny George, föreståndare för det förstörda museet, berättar om hur han efter tre dagar gick till marinkårens kontor för att be dem agera. Han berättar vidare om de första dagarna och om hur en av hans medarbetare bett soldaterna att säkra museet. George misstänker att det var organiserade ligor som genomförde de första plundringarna. På mötet behandlas också frågan om att säkra Iraks gränser för att hindra smuggling. Gibbons avslutar med att räkna upp tio av de försvunna objekten.¹⁰⁸

Looters rob, burn important libraries

Av Charles J. Hanley, Milwaukee Journal Sentinel

Källa: Charles J. Hanley arbetar för nyhetsbyrån Associated Press. Artikeln publicerades i Milwaukee Journal Sentinel den 16:e april. Den finns återgiven i sökmotorn Looksmarts artikelarkiv. Associated Press ansluter sig till en etisk kod

¹⁰⁷ Fatani, Afnan 2003. *The Money or your lives: Wild West in Iraq*.

<http://www.arabnews.com/?page=7§ion=0&article=26049&d=10&m=5&y=2003&pix=opinion.jpg&category=Opinion>

¹⁰⁸ Gibbons, Fiachra 2003. *Experts mourn the Lion of Nimrud, looted as troops stood by*.

<http://www.guardian.co.uk/arts/news/story/0,11711,946258,00.html>

för journalistik, och tror fullt och fast på en balanserad och objektiv nyhetsrapportering.

Aktörer: I artikeln uttalar sig en lärare vid namn Haithem Aziz, en amerikansk general vid namn Vincent Brooks, Koichiro Matsuura från FN, en anonym konstnär, samt författaren Haroun Mohammed, boende i London. Skribenten är på plats i Bagdad och talar själv med Haithem Aziz och konstnären. Värderingar spelar troligen in i vad de intervjuade säger.

Sammanfattning: Skribenten berättar att plundrare och beväpnade män har förstört Nationalbiblioteket, biblioteket med koraner och Nationalmuseet. En lärare drar paralleller till mongolerna och Hanley skriver att det finns en utspridd tro att organiserade gäng från Kuwait ligger bakom plundringen. Han skriver att förstörelsen har resulterat i internationell kritik mot krigskoalitionen och att världsorganisationerna FN och UNESCO har tagit steg för att hjälpa till i Irak. Hanley beskriver sedan lite av förödelsen och samtalar med en konstnär som vill vara anonym.¹⁰⁹

The vanishing past: Iraq's proud library turns to bitter ashes

Av Philip Kennicott, The Washington Post

Källa: Artikeln publicerades i The Washington Post den 18:e april. Philip Kennicott är kulturkritiker på tidningen, som är liberal.

Aktörer: C. Brian Rose, professor i klassisk arkeologi på universitetet i Cincinnati, och därtill vise president för Amerikas Arkeologiska Institut, uttalar sig i texten. Det gör också Richard Zettler från det arkeologiska och antropologiska museet på Pennsylvanias universitet och professor Paul Zimansky från Bostons universitet. Artikeln består sålunda av utsagor från personer som inte varit på plats i Bagdad, utan får sina uppgifter genom flera led. Som Mellanösternexperter kan man ändå anse att de genom sina förkunskaper får viss trovärdighet. Å andra sidan påverkas de säkert av vissa värderingar i sina uttalande.

Sammanfattning: Skribenten inleder med att fundera över den skarpa kontrasten mellan Iraks omsorgsfulla arkeologiska tradition och det kaos som nu utspelar sig i landet. Experterna säger att bränderna på nationalbiblioteket har resulterat i förlusten av kontinuitet och kontext. C. Brian Rose säger att heltäckande studier av boplatser i Irak kommer att försvåras betydligt. Artefakterna från museet kan återfinnas, men förlusten av till exempel arkivmaterial från det Ottomanska rikets tid omöjliggör studier av en boplatz i ett långt perspektiv. Experterna menar att ett objekt som genom stöld förlorar sin kontext, också förlorar mycket av sitt vetenskapliga värde. Richard Zettler talar sedan om Iraks exportlagar som ansågs vara ett föredöme i regionen. Paul Zimansky menar att det verkar troligt att det är professionella ligor som ligger bakom plundringarna, ligor som växte fram efter Gulfkriget. Han berättar också att villkoren för arkeologer försämrats väsentligt i Irak. Han jämför förstörelsen med förstörelsen av biblioteket i Alexandria och det fjärde korståget som vandaliserade Konstantinopel. Han menar att liksom ansvaret

¹⁰⁹ Hanley, Charles J. 2003. *Looters rob, burn important libraries*.
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qn4196/is_200304/ai_n10867832

för Alexandrabibliotekets ödeläggelse fortfarande är en öppen fråga, så kommer spörsmålet om förödelsen i Irak också att diskuteras under lång tid framöver.¹¹⁰

The sacking of Iraq's museums: US wages war against culture and history

Av Patrick Martin, World Socialist Web Site

Källa: Patrick Martin är skribent för World Socialist Web Site, där artikeln publicerades den 16:e april. Sajten är en socialistisk mötesplats för den Internationella Kommittén för den Fjärde Internationalen, en internationell samarbetsorganisation för trotskistiska partier. Den grundades av bland andra Leon Trotskij efter utslutning ur Ryska Kommunistpartiet under Stalin. Organisationen ser sig som en fortsättning på den politiska och teoretiska kampen som initierades av Trotskij som motstånd till den stalinistiska byråkratin.¹¹¹ De representerar ett revolutionärt motstånd mot kapitalismen och målet är att etablera ett socialistiskt samhälle. Organisationen har en tämligen kritisk attityd till Bush-administrationens utrikespolitik. Den här artikeln publicerades också på den islamska nyhetssajten khilafah.com.¹¹²

Aktörer: Skribentens röst är den starkaste i artikeln. En medlem av en delegation som sökte varna Bush-administrationen uttalar sig, liksom en irakisk arkeolog, Ra'id Abdul Ridhar Mohammed. En röst från lobbygruppen hörs också, nämligen William Pearlstein. Ur Los Angeles Times citeras en kalifornisk konstssamlare. Företrädare för regeringen kommenteras. Patrick Martins artikel påverkas i hög grad av hans värderingar, och de förväntningar han får genom dem. Han är inte på plats i Bagdad, utan får uppgifter från annan media och från rykten och förutfattade meningar. Utifrån kriterierna bör man tillämpa en kritisk inställning till hans utsagor. Arkeologen som uttalar sig har enligt uppgift själv bevittnat händelserna, men påverkas måhända av en viss partiskhet.

Sammanfattning: Skribenten menar att förstörelsen av Iraks kulturarv är ett brott vilket Bush-administrationen bör ställas till svars för. De fick mottaga åtskilliga varningar för faran men gjorde ingenting. Det är ett brott mot Haagkonventionen från 1954. Skribenten räknar sedan upp några av objekten som fanns på museet och biblioteket. Ockupationsmakten hävdar att de blev överraskade; skribenten tar upp exempel på varningar. Den irakiska traditionen att skydda kulturarvet tas upp, liksom de åtgärder som togs av kulturarbetare innan invasionen. Skribenten berättar om försök att få soldaterna att ta steg för att hindra plundringen. En arkeolog förklarar betydelsen av ett lands kulturarv för den nationella identiteten. Därefter berörs de kommersiella motiven för att Bush ska ha tillåtit plundringen av kulturarvet och den amerikanska lobbygrupp som träffade presidenten innan inledningen av invasionen; lobbygruppen anser att Iraks exportlagar är för hårda. Skribenten menar att gruppen vill säkra framtida uppluckring av lagarna. Förenta Staternas mål är att införa kolonial dominans och tillskansa sig den irakiska oljan. Därför är det av intresse för den amerikanska imperialismen att förnedra Irak och

¹¹⁰ Kennicott, Philip 2003. *The vanishing past: Iraq's proud library turns to bitter ashes.*
<http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&contentId=A47963-2003Apr17¬Found=true>

¹¹¹ World Socialist Web Site 2005. *About.* <http://www.wsws.org/sections/category/about/about.shtml>

¹¹² Khilafah.com <http://www.khilafah.com/home/category.php?DocumentID=2714&TagID=2>

tillsätta en lydregering. Skribenten avslutar med en referens till mongolerna; skatter som överlevde mongolernas skövlingar kunde inte räddas undan Bush och Rumsfeld.¹¹³

Blame Iraqis for the pillage

Av Daniel Pipes, Human Events Online

Källa: Artikeln publicerades i Human Events Online den 28:e april. Tidningens undertitel lyder ”The National Conservative Weekly”, och det säger en del om vilket politiskt perspektiv den representerar. Daniel Pipes är en internationellt känd skribent och Mellanösternexpert. Åsikterna om honom går isär; han kallas såväl ledande expert och respekterad kommentator, som fördomsfull antiislamist och xenofob. Daniel Pipes är neokonservativ och en entusiastisk anhängare till Israel. Protester strömmade in till Bush-administrationen efter att Pipes tog plats i Förenta Staternas Institut för Fred. Han kan således kallas kontroversiell och representerar ett konservativt perspektiv. Pipes har kritiserats av Edward Said, och betraktas som orientalist.¹¹⁴

Aktörer: Tre Mellanösternspecialister citeras och kritiseras, närmare bestämt Hamid Dabashi från Colombiauniversitetet, Michael Sells från Haverford Collage och Said Arjomand från staten New Yorks universitet. Vidare hänvisas till en text från 1968 av den israeliska vetenskapsmannen Uriel Dann, och en text från 2001 av den kuwaitiske vetenskapsmannen Shafiq N. Ghabra. Pipes påverkas i hög grad av värderingar, något som han menar att de citerade experterna också gör. Måhända gäller det också för de Mellanösternexperter som uttalar sig i de andra texterna. Pipes menar att experterna uttalar sig ifrån ett vänsterradikalt perspektiv; hans är neokonservativt. De vetenskapsmän från Israel och Kuwait som han hänvisar till, får också anses såsom färgade av värderingar.

Sammanfattning: Skribenten frågar vem som bör beskyllas för förstörelsen i Irak. Han citerar tre professorer vid amerikanska universitet som lägger skulden på Förenta Staternas regering. Skribenten menar att de glömmer en sak; det var irakier som genomförde plundringarna. Att skylla på amerikanerna är föraktfullt. Han menar också att akademikerna glömmer att det är ytterst sällsynt att ett lands befolkning förstör sitt kulturarv. Det enda exemplet han har är Iraks agerande under och efter Gulfkriget; irakiska soldater förstörde och plundrade i Kuwait och plundringar genomfördes i Irak under de följande instabila åren. Han menar att Iraks självhat bottnar i det våldsamma arvet. Våld är en del av den politiska scenen i Irak, menar den israeliska vetenskapsman vars verk citeras. En kuwaitisk vetenskapsman citeras också. Ansvaret för förstörelsen ligger inte hos koalitionen utan hos irakierna själva. Skribenten avslutar med att konstatera att Mellanösternspecialisterna ännu en gång bekänt politisk färg och att irakierna har signalerat att de inte tänker uppföra sig så som koalitionen önskar.¹¹⁵

¹¹³ Martin, Patrick 2003. *The sacking of Iraq's museums: US wages war against culture and history.* <http://www.wsws.org/articles/2003/apr2003/muse-a16.shtml>

¹¹⁴ Wikipedia 2005. *Daniel Pipes.* http://en.wikipedia.org/wiki/Daniel_Pipes

¹¹⁵ Pipes, Daniel 2003. *Blame Iraqis for the pillage.* <http://www.humaneventsonline.com/article.php?id=316>

The spoils of war

Av Ratan Vaswani, Museums journal

Källa: Artikeln är publicerad i maj-numret av Museums Journal, en publikation utgiven av Museums Association i Storbritannien. Museer i Storbritannien får statligt stöd och är därmed förbundna med staten. Därmed får man anse att en publikation av det här slaget skriver någorlunda balanserat.

Aktörer: Den främsta rösten tillhör skribenten. Geoff Hoon och Donald Rumsfeld nämns, liksom lobbygruppen. Skribenten är balanserad, kanhända att han står i beroendeställning till en regering som är meddrivande i koalitionen.

Sammanfattning: Skribenten frågar vad British Museum kan göra för att skydda vad som finns kvar av Iraks kulturarv. Han skriver att ett universitet med anor från 1200-talet och ett museum i Tikrit har bombats i kriget och att Nationalmuseet i Bagdad har plundrats. Stora delar av Iraks kulturarv har förlorats i konflikten, men det är ändå en lättnad att stora samlingar mesopotamiska artefakter finns på British Museum; måhända inte för irakierna, men väl för kulturturister. Han upplyser om Haagkonventionen men konstaterar att det tyvärr inte är kulturarbetare som bestämmer. Han konstaterar också att försvarsminister Geoff Hoon inte heller bestämmer, och tvivlar på att Hoon har samtalat med Donald Rumsfeld om sitt öfte att i den mån det är möjligt skydda kulturarvet i Irak. Att kaoset efter kriget blev värre än själva kriget bör inte komma som någon överraskning, då mycket plundring genomfördes efter Gulfkriget. Mycket av stöldgodset hamnade på den västerländska konstmarknaden. Skribenten tar upp lobbygruppens möte försvarsdepartementet. Han menar att allt stöldgods från Irak bör återlämnas och att museerna i Storbritannien inte bör handla med misstänkta objekt. Han menar att världsmuseer bör pressa regeringarna att tillhandahålla möjligheter att uppskatta läget i Irak för att se hur kulturarvet kan restaureras. Han menar också att museer har ett ansvar att samla och bevara objekt från det moderna Irak, men att man bör vara återhållsam. Man bör också samla material om soldaterna, genom till exempel intervjuer, liksom material från den upplysningsverksamhet som krigsmotståndarna bedrev.¹¹⁶

Why are we allowing the rape of Iraq?

Av Boris Johnson, Daily Telegraph

Källa: Artikeln publicerades i Daily Telegraph den 17:e april. Boris Johnson är en konservativ medlem av Storbritanniens parlament, samt redaktör för The Spectator. Han är anhängare till kriget i Irak. Daily Telegraph är en konservativ tidning.

Aktörer: Skribentens röst utmärks tydligt i texten. Irving Finkel från British Museum uttalar sig. Skribenten refererar till en artikel i tidningen Spectator, i vilken journalist Rod Liddle har samtalat med en anonym arkeolog. Ledaren för lobbygruppen, William Pearlstein märks också. Skribenten refererar till en soldat vid namn Tim Collins och till Storbritanniens försvarsminister Geoff Hoon. Boris

¹¹⁶ Vaswani, Ratan 2003. *The spoils of war*, s. 20f

Johnson är själv inte på plats i Bagdad, utan uttalar sig utifrån vad han har läst och hört. Att han är påverkad av värderingar märks tydligt i texten.

Sammanfattning: Skribenten inleder med att be läsaren tänka sig en situation där det är läsarens land som attackeras av en överlägsen armé. Läsaren ombeds tänka sig att västerlandets kulturarv plundras framför ögonen på den överlägsna armén, och skeppas bort för att inhandlas av en liten majoritet. Skribenten skriver sedan att han var och är en anhängare till kriget i Irak, men att det fyller honom med ilska att de plundrade artefakterna kommer att hamna rikemanshemmen i New York. Enligt Irving Finkel är några av de plundrade objekten så stora att det krävs en truck för att flytta dem. Han menar vidare att allt som krävdes för att hindra plundringen var att placera några stridsvagnar utanför museet, men att Förenta Staterna var ovilliga att tillhandahålla sådana resurser. Skribenten tar också upp mötet mellan regeringen och lobbygruppen. Skribenten avser att sätta sig in i irakiernas situation och vill veta varför lobbygruppen har vunnit sådant tillträde till försvarsdepartementet, och hur amerikanerna kunnat tillåta förstörelsen. Han skriver att koalitionen ännu inte har säkrat kulturinstitutionerna och undrar om regeringen möjligtvis vill använda kaoset för att dölja andra misslyckanden. Han avslutar med en önskan att inte en endaste skärva skall hamna i händerna på medlemmarna av lobbygruppen.¹¹⁷

Did anyone care? Looting of Baghdad Museum: America's clash WITH civilizations

Av Fatema Soudavar Farmanfarmaian, The Iranian online

Källa: Artikeln publicerades på The Iranian Online den 19:e april. The Iranian Online är en politiskt och religiöst oberoende nättidning för iranier i U.S.A. Om politik skriver utgivaren att det man läser på sajten speglar tidningens åsikter. På sajten publiceras artiklar som är kritiska till kriget i Irak, och även artiklar som uppmanar till kamp för kvinnors och homosexuellas rättigheter. Tidningen har således en progressiv karaktär. Fatema Soudavar Farmanfarmaian är en iransk forskare och skribent som bland annat har studerat i Schweiz. Hon har suttit i ledningen för bland annat ett modernt konstmuseum och ett universitet för kvinnor.¹¹⁸

Aktörer: Skribentens röst är i högsta grad tydlig i texten. Hon tar upp olika nyhetskällors rapportering med citat och åsikter, bland annat The Independent och BBC. Hon citerar en ex-ambassadör till Iran och nämner Harold Nicholson, diplomat. Doktor John Curtis från British Museum åberopas. Hon refererar till Donald Rumsfelds kommentar. En anonym fransman figurerar i förbifarten, liksom Oriana Fallaci och Salman Rushdie. Farmanfarmaian är inte själv på plats i Bagdad, utan uttalar sig vad hon har läst och hört. Att hon är påverkad av värderingar märks tydligt i texten.

Sammanfattning: Skribenten berättar att hon innan kriget hade oroat sig oerhört för kulturarvet i Irak. På resa i Förenta Staterna hade hon inte läst ett ord om faran

¹¹⁷ Johnson, Boris 2003. *Why are we allowing the rape of Iraq?*

<http://www.telegraph.co.uk/opinion/main.jhtml?xml=%2Fopinion%2F2003%2F04%2F17%2Fdo1702.xml>

¹¹⁸ The Iranian 2005. *Fatema Soudavar Farmanfarmaian*. <http://www.iranian.com/fsff.html>

för förstörelse av kulturarvet. Hon berättar hur hon vid återkomsten till London, överraskades av skillnaden i rapporteringen om kriget, och nämner några exempel. Hon berättar sedan om arvet från Mesopotamien. Det framgår att olika brittiska diplomater och statsmän har uttalat sig kritiskt om kriget, och undrat om Förenta Staterna inte lärt sig av tidigare misstag. Hon berättar sedan om de rika Araber som roar sig i London, utan en tanke på det stundande kriget och på faran för kulturarvet. Innan kriget hade kollationens företrädare varnats och mottagit kartor över platser som var viktiga att skydda, men till synes inte intresserat sig för dem. Hon återger bitar av en artikel i *The Independent*, som pekar på faran. Den akademiska världen hoppades att nödvändiga steg togs för att skydda kulturarvet och skribenten pekar på kulturarvets betydelse för folkets värdighet. Hon konstaterar sedan att man inte kan räkna med att Förenta Staternas krigsmakt ska förstå kulturarvets betydelse. Farmanfarmaian menar vidare att de senaste årens historia visar att plundringen inte borde ha kommit som en överraskning. Hon läser sedan noggrant de rapporter som strömmar in om plundringen av museet och konstaterar att mycket pekar på att det var en väl planerad kupp, och att de fattigas intåg var en tillfällighet. Ett organiserat brott genomfördes således framför näsan på ockupationsmaktens armé. Hon menar att en regering som bryr sig om irakiernas framtida väl tar sig tid och resurser att skydda deras kulturarv. Hon frågar om någon bryr sig. Hon talar sedan om kulturarvet och vad som hänt med det. De fattiga från slummen och de professionella ligorna fick härja fritt i två dagar innan armén reagerade, och Farmanfarmaian undrar varför. Hon drar sig till minnes mötet mellan lobbygruppen och Förenta Staternas regering, och ett öppet brev från brittiska arkeologer angående lobbygruppens önskan att luckra upp Iraks exportlagar. Hon frågar sig varför det fanns resurser för att skydda oljeministeriet, men inte museet. Hon kallar det för en kulturkatastrof. Hon ser en trend i likgiltigheten för kulturarvet, och tar exempel från de senaste tjugo åren, bland annat Iraks bombningar i Iran. Hon berättar att UNESCO varit maktlösa att vidta åtgärder på grund av indragna bidrag från Storbritannien och Förenta Staterna. Hon undrar varför åsiktsmänniskor såsom Oriana Fallaci och Salman Rushdie, är så tysta nu. Farmanfarmaian menar att händelserna i Irak är en viktig läxa att lära, dels för dem som önskar en snar regimändring i Iran, och dels för de muslimer som föredrar att ignorera allt som kom före Islam. I en uppföljare tänker hon behandla de nära historiska banden mellan Iran och Irak och fråga varför så få iranier reagerat på kulturarvsförstörelsen i Irak.¹¹⁹

¹¹⁹ Farmanfarmaian, Fatema Soudavar 2003. *Did anyone care? Looting of Baghdad Museum: America's clash WITH civilizations.* <http://www.iranian.com/FSFF/2003/April/Baghdad/index.html>

6 Berättelser om kulturarvsförstörelsen

I det här avsnittet går jag igenom texterna mer noggrant för att se vilka utsagor som finns att utläsa i dem. Utsagorna formar diskurser, och genom en analys av dem får jag fram vilka berättelser, eller sanningar om verkligheten, som i de utvalda artiklarna har producerats om plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv. Först går jag in på den tänkta strukturen i analysdelen, för att sedan ta itu med den mer noggranna undersökningen av artiklarna.

6.1 Diskurser

För att strukturera upp analysdelen och för att förenkla läsbarheten för mig själv och läsaren, så delar jag in analysen i olika teman. Under följande rubriker tar jag upp de utsagor som berör det aktuella temat. Den första indelningen är avsiktligt bred; under rubrikerna tillkommer sedan underteman, som också tydliggörs.

Kulturarvets värde

- Under den här rubriken tar jag upp utsagor om vilken magnitud Iraks kulturarv anses ha i utvecklingen av civilisationen, och följaktligen, hur skribenten värderar förlusten av det som har förts bort eller förstörts. Här ryms också utsagor om vad kulturarvet betyder för folket, samt utsagor om de internationella lagar som tillkom för att förhindra dylika händelser.

Väst och västerlänningar

- Under den här rubriken tar jag upp utsagor om Bush-administrationen, Förenta Staternas armé och lobbygruppen; hur de sägs ha agerat och vad de sägs ha för motiv för sitt agerande.

Öst och österlänningar

- Under den här rubriken tar jag upp utsagor om plundrarna, om de irakiska tjänstemännen, samt om civilbefolkningen; hur de sägs ha agerat och vad de sägs ha för motiv för sitt agerande.

Spår av orientalism

- Under den här rubriken tar jag upp utsagor som berör en sådan tankevärld som Edward Said beskriver i sina teorier om orientalismen. Det kan vara antingen genom anklagelser om orientalistiskt tänkande, eller genom passager där den som uttalar sig förefaller vara färgad av ett orientalistiskt tänkande.

Jag tillstår att vissa utsagor bygger broar mellan mina teman; då hamnar utsagan under det tema där den är mest relevant. I vissa fall kan en utsaga komma att tas upp under mer än ett tema. I andra fall kan kopplingen till temat vara oklart, och kräva sin förklaring. Jag är medveten om att jag med mina teman till viss del upprätthåller uppdelningen mellan "Väst" och "Öst". Det beror delvis på behovet av att strukturera texten, och även på att uppdelningen är ständigt närvarande i diskursen om kriget i Irak.

6.2 Delanalyser

Här nedan har jag för avsikt att presentera de utsagor som skribenterna förmedlar genom sina artiklar. Jag har delat in avsnittet i de teman som jag redogjorde för nyss. Inom varje temagrupp finns en rad underteman, som synliggörs i texten. Varje tema avslutas med en delanalys; en djupare diskussion följer i nästa avsnitt av uppsatsen. Presentationen av utsagorna grupperas dels kring olika delteman och dels kring skribenternas perspektiv. På så sätt kan jag se om skribenterna från olika perspektiv går ihop eller skiljer sig åt i olika frågor.

6.2.1 Kulturarvets värde

Inom ramen för det här temat tar jag upp utsagor om den betydelse Iraks kulturarv anses ha i utvecklingen av civilisationen, och följaktligen, hur skribenten värderar förlusten av det som har förts bort eller förstörts. Här ryms också utsagor om vad kulturarvet betyder för folket, samt utsagor om de internationella lagar som tillkom för att förhindra dylika händelser.

Många av artiklarna förmedlar utsagor om den förlust för hela mänskligheten, som plundringarna och förstörelsen i Irak för med sig. I en av de liberala källorna skriver *Robert Fisk* en personlig skildring av sitt möte med förstörelsen och plundringen. ”Så igår brändes böcker. [...] Detta var det sista kapitlet i ödeläggelsen av Bagdad. Nationalbiblioteket och –arkiven, ovärderliga skatter av historiska dokument från det Ottomanska riket, inklusive Iraks gamla kungliga arkiv, förvandlades till aska i 3000 graders hetta. Sedan sattes Koranbiblioteket och Religionsministeriet i brand.” Fisk beskriver senare detaljerat hur han undersöker kringflygande rester av arkivmaterialet, citerar ur historiska dokument och affärsuppgörelser, och konstaterar modfällt att, ”Det här var, med andra ord, en bildvÄvnad av den Arabiska historien. Allt som finns kvar är de fragment som hamnade i händerna på *The Independent*, samtidigt som den stora massan dokument sprack i ruinernas ofantliga hetta.”¹²⁰

I en annan liberal källa rapporterar skribenten *Fiachra Gibbons* från ett internationellt möte på *British Museum*. En expert, *Neil MacGregor*, kallar plundringen av museet i Bagdad för ”den största katastrof att drabba en viktig institution sedan Andra Världskriget”. ”Irak är ’civilisationens vagga’, hem till sumererna, akkaderna och babylonierna, samt Abrahams födelsestad.” Gibbons citerar också *Donny George* då han säger att ”det här är århundradets brott. [...] De plundrade artefakterna tillhörde hela mänskligheten.”¹²¹

Fatema Soudavar Farmanfarmaian skriver om rapporteringen i Storbritannien, och förmedlar därmed ytterligare utsagor från liberala källor, och även från det statsägda televisionsbolaget *British Broadcasting Corporation (BBC)*. Hon skriver att ”till och med *BBC* [...] var oroliga för kulturarvet i ett land som brukar kallas ’civilisationens vagga’ och som vi är skyldiga så mycket – från domesticerandet av växter och djur [...] , skapandet av ett skriftspråk och de första kodexarna, astronomiska tabeller, uppdelningen av tid i 60 enheter, de

¹²⁰ Fisk 2003

¹²¹ Gibbons 2003

första storstäderna, världens första epik (Gilgamesh) och många andra 'första', långt före grekerna var greker." Hon refererar också till en artikel i liberala *The Independent*. "Den [artikeln] nämnde risken för att skada historien i ett land där varendaste centimeters jordmån är full av lärdomar från det förflutna." Farmanfarmaian själv räknas till gruppen med progressiva skribenter och ger en utsaga i vilken hon drar jämförelser till förflutna fall av kulturförstörelse. "Det här är en kulturell katastrof av episka proportioner som endast kan jämföras med de nordiska korsriddarnas plundring av Bysans orientaliska lyx, [...], mongolernas skövling av Bagdad och andra städer, bombningen av Dresden. Och utan någon som helst anledning." Hon menar att vi nu "endast har kvar fragment av minnet".¹²² Farmanfarmaian förmedlar alltså utsagor från en liberal tidning, från ett till synes neutralt statsägt bolag, och en egen åsikt från ett progressivt perspektiv, i jämförelsen med det förflutna.

En annan skribent ur den progressiva skaran, socialisten *Patrick Martin*, nöjer sig med att för tillfället nämna några av de kulturskatter som fanns på museet och biblioteket i Bagdad. "På museet fanns tavlorna med Hammurabis kodex, måhända världens första lagsystem, och lertavlor med de äldsta kända episka poemen, matematiska formler och historiska skildringar. [...] En annan omfattande förlust vållades av branden på det närliggande biblioteket, förvaringsplats för tiotusentals gamla manuskript och böcker, och tidningar från det Ottomanska rikets tid till idag."¹²³

I en till synes neutral statsfinansierad källa skriver *Ratan Vaswani* om ett specifikt offer för bombningarna under kriget. "Universitetet Mustansinya, som grundades på 1200-talet, har bombats. Mustansinya var en gång ett ledande kunskapscenter, och är en av många tusen betydelsefulla kulturskatter i Irak. [...] Stora delar av Iraks magnifika kulturarv har gått förlorade i konflikten och dess följder."¹²⁴ Som kan ses så skiljer sig utsagorna i den här diskursen inte nämnvärt åt beroende på skribenternas perspektiv, även om graden av lidelse skiljer sig åt. Några av skribenterna låter sin personliga oro lysa igenom starkare än andra, och den oron låter sig inte kopplas till något specifikt perspektiv.

Artiklarna består också av utsagor som har att göra med förlusten för Irak och det irakiska folket. I en liberal källa förklarar *Robert Fisk* förlustens dimensioner för det irakiska folket. "För Irak är det här år 0. Med vandalismen av antikviteterna på det arkeologiska museet i lördags och eldsvådan i de nationella arkiven och på Koranbiblioteket, suddas Iraks nationella identitet ut. Varför?"¹²⁵ Robert Fisk skriver för en liberal tidning men får närmast räknas som progressiv om man har hans samröre med *Counter Currents* i åtanke. Det är de mer progressiva skribenterna som mest behandlar aspekten med förlusten för det irakiska folket. *Fatema Soudavar Farmanfarmaian* tar upp kulturarvets betydelse för folket och säger att "historia är minne, det är identitet och nationell värdighet; ingredienser som har gjort stora nationer starka i motgångar och därför varaktiga. Att förneka dem deras rätt till kulturellt minne är förvisso att förneka dem deras framtid."¹²⁶

¹²² Farmanfarmaian 2003

¹²³ Martin 2003

¹²⁴ Vaswani 2003

¹²⁵ Fisk 2003

¹²⁶ Farmanfarmaian 2003

En skribents perspektiv kan visa sig genom vilka personer han väljer att hänvisa till. Socialisten *Patrick Martin* citerar en arkeolog som intervjuats av *New York Times*. Arkeologen *Ra'id Abdul Ridhar Mohammed* sade att "ett lands identitet, värde och civilisation ligger i dess historia. Om ett lands civilisation plundras, så som vår har blivit, så tar historien slut."¹²⁷ Den här utsagan faller väl in med de utsagor som givits av andra progressiva skribenter. Den något radikala *Afnan Fatani* frågar sig "vem som har mest att vinna på att det irakiska folkets islamiska, kulturella och artistiska identitet utradas. I vems intresse ligger det att dra upp de uråldriga rötterna på Iraks kultur och civilisation och förstöra symbolerna för Iraks nationalism och stolthet?"¹²⁸ Det är sålunda de progressiva skribenterna som väljer att ta upp problemet med kulturarvets betydelse för en stats identitetsbygge. Det finns dock undantag.

Den konservative parlamentsledamoten och krigsförespråkaren *Boris Johnson* drar en parallell till västvärlden då han ber läsaren tänka sig in i situationen. "Tänk dig att ditt land plötsligt plundras på sina mest symboliska verk, motsvarigheten till kronjuvelerna, ting som för alltid var ämnade att förkroppsliga ditt lands kultur." Om de plundrade objektens betydelse skriver han att "skatterna som stals från Bagdads museum skulle inte enbart ha varit en framtida inkomst för turistnäringen, utan också ett synligt vittnesmål för vad befälhavaren *Tim Collins* sade innan kriget; Det här landet är värt att respektera."¹²⁹ I en diskurs som annars består av utsagor från progressivt håll hamnar nu också en konservativ skribent, och visar på en viss enighet kring det aktuella problemet.

Charles Hanley, som skriver för en neutral nyhetsbyrå, rapporterar vidare att "plundrare och mordbrännare skövlade och förstörde Nationalbiblioteket, och lämnade efter sig ett pyrande täcke av askan från sällsynta böcker och resterna av en nations intellektuella arv." Han citerar en vredgad gymnasielärare, *Haithem Aziz*, som står utanför biblioteksbyggnaden. Aziz säger att irakiernas "nationella arv har gått förlorat". Hanley skriver vidare att "plundringen och bränderna [...] har hårt drabbat ett samhälle som är stolt över sina universitet, litteratur och kulturella elit."¹³⁰

Även förlusten för lärdomen och den akademiska världen tas upp i några utsagor. I en liberal källa redogör *Philip Kennicott* för reaktionerna från den akademiska världen. Experter och arkeologer menar att "branden på Nationalbiblioteket förvärrar ett redan innan katastrofalt läge för mänsklighetens kunskap. Vad som går förlorat [...] är oåtkomliga uppgifter för lärdomen; kontinuitet och kontext." Han rapporterar vidare att "förlusten av arkivmaterialet suddade ut ovärderliga mängder dokument från det Ottomanska riket, kanske mer än 700 år av historia." En av de experter som Kennicott citerar gör en jämförelse mellan förlusten av nationalbiblioteket och andra kända fall av kulturförstörelse, "Zimansky jämförde det med förstörelsen av biblioteket i Alexandria, som raderade ut omfattande mängder av originaltexter från den antika världen. [...] Det andra fallet är det fjärde korståget som ödelade Konstantinopel."¹³¹

¹²⁷ Martin 2003

¹²⁸ Fatani 2003

¹²⁹ Johnson 2003

¹³⁰ Hanley 2003

¹³¹ Kennicott 2003

Fatema Soudavar Farmanfarmaian refererar till ett brev och skriver att "Irak och irakierna har blivit berövade, 'befriade från' som ett argt brev uttrycker, sitt förflutnas arv, sitt rika sjutusenåriga minne, minnen som tillhör mänskligheten, minnen av många dynastier som kom och gick." Hon säger att inte alla artefakter var vackra konstverk men att de alla hade "stort värde för lärdomen".¹³² De två utsagorna som berör det här problemet skriver utifrån olika perspektiv, ett liberalt och ett progressivt. Enighet råder dem emellan, i det att plundringen och förstörelsen i Irak är ett hårt slag också för den akademiska världen.

Flera av de progressiva skribenterna hänvisar till Haagkonventionen. *Afnan Fatani* skriver att "arkeologer från Förenta Staterna anser att misslyckandet med att skydda Iraks antikviteter kan ses som ett krigsbrott under Haagkonventionen för skydd av kulturell egendom från 1954".¹³³ *Patrick Martin* fortsätter med att säga att överksamheten när det kom till att skydda kulturarvet i Irak "är ett grovt brott mot Haagkonventionen från 1954 för skydd av artistiska skatter under väpnade konflikter, som fastställdes som svar på nazisternas plundring av Europa under Andra Världskriget."¹³⁴ Även *Fatema Soudavar Farmanfarmaian* nämner Haagkonventionen och menar att ockupationsmakten är skyldig att "inte bara upprätthålla ordning, utan också att skydda alla kulturplatser, och att experterna hade antagit att de skulle sköta det om de fick kartor". Hon kallar förstörelsen i Bagdad för "ett skändligt brott, beroende på misslyckandet att respektera plikterna enligt alla internationellt accepterade konventioner".¹³⁵ Den juridiska vinkeln tycks vara något som nästan bara de progressiva skribenterna lägger någon vikt vid.

Den enda av de icke-progressiva skribenterna som nämner den juridiska aspekten uttrycker sig inte fullt så starkt som de progressiva, utan kommer snarare med en antydning. *Ratan Vaswani* tar också upp Haagkonventionen och skriver att enligt den så "är det meningen att de krigande parterna ska skydda platser markerade med ett Blue Shield".¹³⁶ Resterande skribenter nämner inte Haagkonventionen. Det kan ses som att de progressiva skribenterna är de som ivrigast vill påpeka när koalitionen begår brott enligt de internationella konventionerna. Det kan också ses som att de liberala skribenterna antingen inte ser händelserna som ett brott, eller väljer att inte bruka det starka ordet brott.

Artikeln på *Islam Online* och artiklarna av *Daniel Pipes* och *Dexter Filkins* innehåller inte utsagor som jag finner relevanta för den här avdelningen.

6.2.2 Delanalys 1

Den verklighet som möter läsaren i flera artiklar, i synnerhet de av Robert Fisk och Fatema Soudavar Farmanfarmaian, där skribenterna själva formulerar lidelsefulla fraser, är den där sanningen blir att mänskligheten har drabbats av en katastrof av episka proportioner. Patrick Martin skriver, inte fullt så lidelsefullt,

¹³² Farmanfarmaian 2003

¹³³ Fatani 2003

¹³⁴ Martin 2003

¹³⁵ Farmanfarmaian 2003

¹³⁶ Vaswani 2003

att det är fråga om en omfattande förlust. De experter som citeras i texten av Fiachra Gibbons förstärker den sanningen genom att kalla händelserna i Irak för århundradets brott och genom att säga att det är den största katastrofen att drabba världens kulturarv på väldigt länge. Orden förlust, katastrof och brott bidrar till att forma diskursen. Vad som har drabbats av förlusten och katastrofen och utsatts för brottet är de ovärderliga skatterna från civilisationens vagga som utgjorde stora delar av Iraks magnifika arv. De få delar som sägs finnas kvar är endast fragment ur mänsklighetens minne.

I utsagorna om konsekvensen av plundringen och förstörelsen för det irakiska folket, formas en diskurs om ett folks behov av sitt förflutna. Genom att kulturarvet förstörs eller förs ur landet, så drabbas det irakiska folkets känsla av nationell och intellektuell stolthet. Det som utsagorna tar upp är främst, som Robert Fisk skriver, att landets nationella identitet suddas ut. Iraks identitet, stolthet och värdighet förstörs, och genom att dessa viktiga ingredienser förstörs så riskerar folken i Irak en förnekad framtid.

Några utsagor beräknar förlusten för den akademiska världen, för lärdomen. De experter som Philip Kennicott citerar menar att det som gått förlorat är oåtkomliga uppgifter, som leder till förlusten av något som anses vara fundamentalt för dagens forskare, nämligen kontinuitet och kontext.

Händelserna i Irak kallades som sagt århundradets brott i en av utsagorna. Flera av skribenterna menar att det är ett brott mot de internationella konventionerna i Haagkonventionen från 1954. Patrick Martin ger en utsaga i vilken han kallar Förenta Staternas överksamhet för ett grovt brott. Afnan Fatani hänvisar till arkeologer från USA, som sägs anse att misslyckandet med att skydda kulturarvet är ett krigsbrott. Fatema Soudavar Farmanfarmaian menar att det är ett skändligt brott och ett misslyckande. Så lyder alltså domen i de fyra artiklarna som uttalar sig om Haagkonventionen.

Händelserna i Irak under ockupationens inledningsskede gav upphov till utsagor som formar sanningen att förlusten av kulturarvet är en katastrofal förlust, för både mänskligheten, Iraks befolkning och den internationella akademiska världen. Mänskligheten förlorar sin vagga, den irakiska befolkningen förlorar sin stolthet, nationalism och framtid, och akademikerna förlorar den kontext och kontinuitet som hade kunnat leda till ovärderliga kunskaper om en boplats under flera tusen år. Flera av skribenterna och de experter som citeras eller hänvisas till menar att Förenta Staterna misslyckats och därmed begått ett brott mot mänskligheten och mot Haagkonventionen.

6.2.3 Väst och västerlänningar

Inom ramen för det här temat tar jag upp utsagor om Bush-administrationen, Förenta Staternas armé och lobbygruppen; hur de har agerat och vad de sägs ha för motiv för sitt agerande. I texterna finns några olika teman representerade. Man kan säga att de progressiva skribenterna generellt uttalar sig mer fientligt om George W. Bush och hans medarbetare, än vad de andra skribenterna gör. Det är visserligen inte överraskande.

Skribenterna ger delvis utsagor om hur de, deras aktörer och ”omvärlden” ser på plundringarna och kulturförstörelsen i stora drag. *Afnan Fatani* slår an tonen när hon skriver att ”historien kommer att minnas den nionde april som en mörk och barbarisk dag för civilisationen, och förvisso för Förenta Staternas regering”.¹³⁷ Socialisten *Patrick Martin* inleder sin artikel med en anklagan. ”Plundringen av Iraks museer och Nationalbiblioteket, med följderna att mycket av Iraks kulturarv har förstörts, är ett historiskt brott för vilket Bush-administrationen står till svars.”¹³⁸ De progressiva skribenterna kommer med egna domar, medan de liberala skribenterna istället låter andra aktörer framföra sina uppfattningar om plundringen och förstörelsen.

I *Dexter Filkins* artikel intervjuas en irakisk kvinna vid namn *Amal al-Khadairy*, som ger följande utsaga om Förenta Staternas bombningar av Bagdad: ”Det här är vår amerikanska befrielse! [...] Jag trodde aldrig att ni skulle göra det. Jag gick i en amerikansk skola. Jag trodde på era moraliska värderingar. Och varenda natt bombade ni. Varje natt sprang jag, en gammal kvinna, genom gatorna i mitt nattlinne. Titta på mitt bibliotek!”¹³⁹ I den här liberala källan ger skribenten inte någon egen uttalad åsikt utan låter den intervjuade kvinnan stå för utsagorna. I en annan liberal källa rapporterar *Fiachra Gibbons* att ”experter från världens ledande museer öser ur sig förakt mot amerikanerna för katastrofen” och att ”en internationell sammankomst av experter på British Museum igår, lade mycket av skulden för katastrofen som har drabbat Iraks kulturarv på koalitionsstyrkornas axlar”. Gibbons citerar en av experterna på mötet, *Neil MacGregor*. ”Det är häpnadsväckande...med amerikanska trupper i Bagdad, amerikanska trupper nästan vid porten till museet, så tilläts det här hända.”¹⁴⁰ Man kan tänka sig att den första meningen i Gibbons utsaga är ett värderande inslag av henne själv, i en artikel som annars bemöter problemet med citat från experterna vid mötet.

I den österländska källan *Islam Online* skriver den anonyme skribenten att ”efter att plundrare härjat på Bagdads Nationalmuseum, mitt framför arméns vakfulla ögon, avgick *Martin Sullivan* från sin befattning i George W. Bush kulturkommitté, i protest mot ödeläggelsen av museet.” I artikel citeras utdrag ur ett brev från Sullivan till presidenten. Uppgiften kommer från nyhetsbyrån *Agence France-Presse*. I artikeln står: ”Sullivan kallar plundringen för en ’tragedi’, och menar att den inte förhindrades ’på grund av vår nations oföretagsamhet’”. Skribenten skriver också att ”kritikerna har lagt skulden på Förenta Staternas armé för deras oförmåga att agera mot plundringen av huvudstaden och andra städer i Irak efter president Saddam Husseins fall”.¹⁴¹ Också den här anonyme skribenten låter andra föra talan i artikeln.

Den konservative skribenten *Boris Johnson* refererar till en anställd vid British Museum, och talar därefter med egen röst. ”Som Dr [Irving] Finkel påpekar, så krävdes det bara ett par handlingskraftiga amerikanska trupper utanför, med eller utan stridsvagn. Nu saknas 170 000 artefakter, bara för att Amerika var ovillig att tillhandahålla resurserna. Varför? Om du sätter igång ett militärt fälttåg mot Aten,

¹³⁷ Fatani 2003

¹³⁸ Martin 2003

¹³⁹ Filkins 2003

¹⁴⁰ Gibbons 2003

¹⁴¹ Islam Online 2003

skulle du då inte ta de nödvändiga åtgärderna för att skydda Parthenon?" Johnson skriver att "vad vi än må ha haft för motiv, så har vi tillåtit att Iraks kulturarv har skadats svårt."¹⁴² Det är intressant att notera att de progressiva skribenterna och den konservative alla talar med egen röst, medan de liberala föredrar att låta aktörerna föra deras talan.

Charles Hanley skriver om reaktionerna från omvärlden. "Förstörelsen har resulterat i världsomfattande fördömanden, där många kritiserar den USA-ledda koalitionsstyrkorna för att ha misslyckats med att förebygga eller stoppa plundringen, som ibland genomförs av hela irakiska familjer."¹⁴³ Här hänvisar Hanley till andra, osynliga aktörer för att finna stöd för sin utsaga. Dessa "många" som fördömer ger en viss vinkling till utsagan i den uttalat neutrala källan. *Ratan Vaswani* beklagar att det inte är UNESCO och liknande organisationer som bestämmer i världen. "Det gör inte heller vår [Storbritanniens] försvarssekreterare Geoff Hoon, som nyligen försäkrade att Iraks kulturarvsplatser ska skyddas där så är möjligt. Det är inte troligt att han har samtalat med sin amerikanska motsvarighet Donald Rumsfeld för att driva frågan." Vaswani kommenterar också Förenta Staternas hävdan att de överraskats. "Det borde inte ha kommit som en överraskning."¹⁴⁴ De som uttalar sig, antingen direkt eller indirekt genom andra, ger en någorlunda samlad berättelse som sträcker sig över de olika perspektiven. De progressiva och den konservative är mer direkta i sina uttalanden, medan de liberala hänvisar till andra än sig själva, och de påstått neutrala skribenterna snarare antyder än kommer med egna bedömningar. Slutresultatet förefaller likväl överensstämmande.

Några av de progressiva skribenterna ger utsagor om George W. Bush och hans medarbetare. Socialisten *Patrick Martin* avslutar till exempel sin artikel med att beskriva Bush-administrationen i icke smickrande ordalag. "Bush, Rumsfeld och gänget personifierar de nya barbarerna: en 'ledare' som själv är illitterat och vältrar sig i religiöst bakåtsträvande; en administration befolkad av före detta företagsledare, för vilka en antik Sumerisk artefakt har mer värde i skatteplaneringen än som en nyckel till människans historiska och kulturella utveckling."¹⁴⁵

Afnan Fatani uttalar sig om Rumsfelds beteende och kommenterar i fråga om plundringen och förstörelsen. "'Det hände bara', skrånade Förenta Staternas försvarssekreterare Donald Rumsfeld argt på en presskonferens. Det är en fråga om att 'omfördela rikedomar', tillade han senare avslappnat och nonchalant. Jag undrar om Rumsfeld någonsin grunnat på den korrupta eliten på 4 procent som nu äger åttio procent av Amerikas rikedomar. Finns det någon chans att Pentagon omfördelar dem?"

Fatema Soudavar Farmanfarmaian beskriver också Bush-administrationen i icke smickrande ordalag. "Även akademiker och intendenten, som hade givit varningar, antog att de viktigaste museerna, som det i Bagdad, skulle ges erforderligt skydd. Men det var att överskatta den kulturella okunnigheten hos en administration vars

¹⁴² Johnson 2003

¹⁴³ Hanley 2003

¹⁴⁴ Vaswani 2003

¹⁴⁵ Martin 2003

president tills alldeles nyligen inte kände till, att de muslimer i Irak som man länge planerat att anfälla inte var en enhetlig grupp, utan Sunnimuslimer och Shiitmuslimer.” *Farmanfarmaian* fortsätter senare att i ej förtäckta ordalag förolämpa ockupationsmakten. ”Att ockupationsmakten inte agerade är, minst sagt, konstigt. Antingen är dessa människor till och med mer obildade och barbariska än någon kunde tro (vilket Rumsfelds cyniska kommentar indikerar) eller så visste de och, värre ändå, brydde sig inte.”¹⁴⁶ Inga andra skribenter ger dylika utsagor om Bush-administrationen, utan det är bara skribenter från detta perspektiv som ser något syfte i att kommentera toppolitikernas karaktärer.

Några av skribenterna som representerar liberala källor ger dock utsagor om sina eller aktörernas möten med de amerikanska marksoldaterna. *Robert Fisk* konstaterar först kort att ”Amerikanerna gjorde ingenting”. Han beskriver sedan sitt möte med ett par marinsoldater. ”När jag såg 100 fot höga eldslågor slå ut genom fönstren på Koranbiblioteket, sprang jag till ockupationsmaktens kontor, till marinkårens civilbyrå. En officer hojtade till en kollega att ’den här killen säger att ett bibliskt bibliotek brinner’. Jag gav vägbeskrivning och de exakta namnen på arabiska och engelska. Jag sa att röken var synlig tre miles ifrån och att det bara skulle ta fem minuter att åka dit. En halvtimme senare var det inte en amerikan vid platsen och eldslågorna sköt 200 meter upp i luften.”¹⁴⁷ *Fiachra Gibbons* citerar i sin artikel *Donny George*, intendent för museet i Bagdad, som berättar att han efter tre dagar försökte förmå armén att sända en trupp till museet. ”Jag var rädd att byggnaden skulle fatta eld så som hänt på andra ställen. Men de gjorde ingenting förrän efter ytterligare tre dagar...jag vet inte varför. [...] En av våra anställda som bodde på museiområdet, gick till en amerikansk stridsvagn och bad dem att ställa sig framför museet och skydda det. [...] Men han fick höra att de inte fått order att göra det. [...] De [ockupationsmakten] varnades angående faran för museet. Gjordes det avsiktligt? Jag vet inte. Men en flytt av en stridsvagn 50-60 meter hade räddat människosläktets arv.”¹⁴⁸ Fisk uttalar sina personliga erfarenheter av möten med soldaterna, medan Gibbons hänvisar till utsagor av intervjuade.

En skribent från den progressiva gruppen uttalar sig om soldaterna genom att hänvisa till diverse uttalanden. *Afnan Fatani* pekar på vittnesmål som berättar att Förenta Staternas soldater skall ha uppmuntrat plundring och förstörelse. ”Det finns nu trovärdiga och oberoende ögonvitnesskildringar som säger att marinkåren i själva verket uppmuntrade gängen att plundra och förstöra administrations- och kulturinstitutioner i landet. De hjälpte rent av till att transportera busslaster med plundrare från Bagdads slumkvarter, enbart med det i åtanke. Enligt en artikel av Ole Rothenborg i den svenska tidningen *Dagens Nyheter*, så dödade marinkåren två sudanesiska väktare som stod vakt utanför en administrationsbyggnad på andra sidan Haifa-avenyn i Bagdad. Därefter kvaddade de entréporten och gestikulerade till folket att börja plundra. [...] Endast oljeministeriet och inrikesministeriet lämnades oskadade och vaktade av marinkåren.”¹⁴⁹

¹⁴⁶ Farmanfarmaian 2003

¹⁴⁷ Fisk 2003

¹⁴⁸ Gibbons 2003

¹⁴⁹ Fatani 2003

Fatema Soudavar Farmanfarmaian ger sina egna åsikter om soldaterna. ”Hur kan man vänta sig att Förenta Staternas armé ska känna till och förstå Mesopotamiens bidrag under de senaste sjutusen åren? Hur kan vanliga soldater, som inte bryr sig om arkeologi, historia och kultur för fem ören, förväntas lägga märke till förstörda föremål, när de inte ens kan skilja vän från fiende, oskyldiga civila, journalister från fiendesoldater? [...] Kan man på allvar vänta sig att de allierades officerer ska föredra monument och museer framför de män som slåss för det välpreciserade syftet att störta Saddam och lägga beslag på hans olja?”¹⁵⁰ Utsagorna överensstämmer i frågan om soldaternas inaktivitet, med undantag för Fatani som ger en grymmare bild. Farmanfarmaians utsaga om soldaternas historiska okunskap finner stöd hos Fisks möte med soldaten som inte vet skillnad mellan bibel och koran.

”Olja” leder in på en annan samling utsagor som finns i artikelmaterialet, nämligen de teorier om konspirationer som förekommer. Det är dels en fråga om olja, och dels om tron att det ligger vinstinriktade syften bakom den upplevda nonchalansen gentemot kulturarvet. *Afnan Fatani* tar upp misstanken att regeringen konspirerar med smugglarna. ”Det var inte längre en fråga om att Pentagon inte brydde sig tillräckligt om Iraks kulturella och artistiska arv för att försöka skydda det; nu var det fråga om den krypande misstanken att Förenta Staternas regering var i maskopi med smugglarna.”¹⁵¹

Patrick Martin skriver också om Förenta Staternas motiv för att låta plundringarna fortgå. ”Det finns direkt kommersiella skäl för att Bush-administrationen tillåter plundringen av Iraks kulturskatter.” *Martin* skriver därefter om mötet mellan Pentagon och lobbygruppen, och gruppens önskan att luckra upp Iraks exportlagar. Sedan kommer han in på ett annat motiv. ”Mycket mer fundamental är dock den politiska fördelen för Amerikas styrande elit, i att tillåta en sådan omfattande förstörelse av Iraks kulturarv. [...] Målet med Förenta Staternas ockupation är att tvinga på Irak ett kolonialt herravälde och få kontroll över landets rika oljefyndigheter. Det ligger i den amerikanska imperialismens intresse att förödmjuka Irak och få landets befolkning att kapitulera inför Förenta Staterna och marionettregeringen som ska tillsättas i Bagdad. Att attackera de kulturella resurser som kopplar samman det irakiska folket med 7000 års historia är en del i processen att systematiskt bryta ned deras nationella identitet.”¹⁵²

Fatema Soudavar Farmanfarmaian ger en utsaga om vad hon ser som Bush-administrationens verkliga motiv för kriget och den upplevda nonchalansen gentemot kulturarvet. ”En regering som bryr sig om Iraks framtida välfärd hade haft gott om tid att införskaffa information, och sedan delegerat några av de män som satts att skydda oljebrunnarna och oljeministeriet, till att skydda museet.” Frågan om olja dyker upp igen något senare i *Farmanfarmaians* artikel. ”Den officiella ursäkten är att det inte fanns män nog att skydda museer. Nå, hur kommer det sig då att det fanns gott om män för att skydda oljebrunnarna och oljeministeriet, men inte för sjukhus och inte för museer? [...] Är olja viktigare än intellektets skatter, de kreativa intellekt som banade väg för civilisationen?”¹⁵³

¹⁵⁰ Farmanfarmaian 2003

¹⁵¹ Gibbons 2003

¹⁵² Martin 2003

¹⁵³ Farmanfarmaian 2003

De utsagor som talar om konspirationer och Bush-administrationens törst efter olja kommer alla från den progressiva kanten, vilket inte är överraskande. Några andra skribenter uttalar sig om en konspiration för att lägga vantarna på Iraks kulturskatter. *Dexter Filkins* låter *Amal al-Khadairy* uttala sig och skriver att ”hon är övertygad, till exempel, om att bombningen hennes hus, vandaliseringen av hennes kulturcentrum och plundringen av Nationalmuseet är bevis för en amerikansk plan att kränka Irak och bära iväg landets skatter.”¹⁵⁴ *Boris Johnson* antyder lobbygruppens deltagande. ”Jag stödde det här kriget, och jag stöder det fortfarande. Det fyller mig dock med vrede då jag betänker att åtminstone en del av bytet från Iraks Nationalmuseum, med sannolikhet kommer att hamna i stenfasaderna hemma hos någon bankman i New York.”¹⁵⁵ Om lobbygruppen skriver *Ratan Vaswani* att ”gamarna cirkulerar igen”.¹⁵⁶ Medan utsagorna om oljan alltigenom kommer från ett perspektiv, härrör utsagorna om stölderna och lobbygruppen från flera olika perspektiv.

En del av artiklarna ger utsagor om de varningar som akademiker och kulturarbetare enligt uppgift ska ha givit Förenta Staternas regering och krigsmakt innan invasionen. *Afnan Fatani* tar upp de varningar som Bush-administrationen mottog innan invasionen och menar att de inte tar sitt ansvar på allvar. ”Om Bush-administrationen önskat få tillbaka skatterna till Iraks folk, så hade den till att börja med inte ignorerat varningarna från sina egna kulturrådgivare...”¹⁵⁷ Om varningarna som Bush-administrationen ska ha mottagit innan invasionen skriver också *Patrick Martin*. ”Förenta Staternas regeringstjänstemän varnades åtskilliga gånger för den potentiella faran för oersättliga artefakter, antingen från amerikanska bomber och missiler eller från instabilitet efter störtandet av den irakiska regeringen, men de gjorde inget för att förhindra det.” [...] ”USA hävdar att man överraskades av plundringen av kulturinstitutionerna i Bagdad, Mosul och andra städer, men det är inte trovärdigt. En sådan tragedi var inte bara förutsägbar, utan speciellt varnad för.” [...] ”Pentagon kände inte bara i förväg till den möjliga faran för Iraks kulturarv, Förenta Staternas armé bönfölls att skydda Nationalmuseet efter att plundringarna påbörjats.”¹⁵⁸

Fatema Soudavar Farmanfarmaian skriver om de åtgärder som västerländska arkeologer och museiarbetare tog innan kriget. ”Vi vet nu att ledande arkeologer och museitjänstemän i Storbritannien och Förenta Staterna var sysselsatta med att informera sina respektive regeringar om den stora betydelsen av Iraks kulturarv, inte bara för Irak utan för hela mänskligheten.”¹⁵⁹ Liksom i fallet med Haagkonventionen är det de progressiva källorna som tar upp temat med de varningar som Bush-administrationen ska ha mottagit innan invasionen. En utsaga från det perspektivet rör smuggling av artefakter utförd av västerlänningar. *Afnan Fatani* informerar läsarna om stölder utförda av amerikaner. ”Vi vet nu också att medlemmar av Förenta Staternas media (Fox News Channel och Boston Herald) och amerikanska soldater granskas efter försök att smuggla konstverk, artefakter och reverser från Iraks palats och banker, genom Dulles International Airport och

¹⁵⁴ Filkins 2003

¹⁵⁵ Johnson 2003

¹⁵⁶ Vaswani 2003

¹⁵⁷ Fatani 2003

¹⁵⁸ Martin 2003

¹⁵⁹ Farmanfarmaian 2003

Heathrow Airport i London.”¹⁶⁰ Det är intressant att notera att det är journalister från konservativa nyhetsorgan som anklagas för stöld och försök till smuggling.

En del utsagor i artiklarna gör jämförelser mellan historiska händelser och det som nu utspelar sig i Irak. *Charles Hanley* citerar *Haithem Aziz*, gymnasieläraren, som jämför amerikanerna med mongolerna. ”De moderna mongolerna, de nya mongolerna gjorde det där. Amerikanerna gjorde det där. Deras agenter gjorde det där.”¹⁶¹ *Afnan Fatani* drar paralleller till ett blodigt förflutet. ”Många amerikaner var uppriktigt ursinniga över det faktum att kulturella skatter från de uråldriga sumererna, akkaderna, babylonierna, assyrierna, kaldéerna, perserna, grekerna, romarna, partherna, sasaniderna och muslimerna, som överlevt mongolernas ödeläggelse av Bagdad, sedermera förstördes av George W. Bush, en man vars kunskap om världskulturen uppenbarligen inte sträcker sig längre än till Vilda Väster.”¹⁶² I sina frågor gör *Boris Johnson* en jämförelse med historiska massakrer. ”Tänk dig att din armé just lemlästats av en styrka så överlägsen att jämförelser görs med massakern på Zulufolket, eller på Aztekerna. [...] Och tänk dig sedan att ditt Nationalmuseums mest fantastiska skattar forslades bort, mitt framför ögonen på den invaderande armén.”¹⁶³ Jämförelserna med förflutna tiders fall av kulturarvsförstörelse kommer från en progressiv, en konservativ och en neutral källa. Här finns också en spridning mellan öst och väst.

I början av sin artikel citerar neokonservative *Daniel Pipes* några av de Mellanösternexperter som han sedan tillrättavisar. ”Bush-administrationen [är skyldig till plundringen], säger de akademiska Mellanösternexperterna. De jämför sedan de amerikanska styrande med några av historiens värsta massmördare. *Hamid Dabashi* från Columbia: Förenta Staternas politiska ledare är ’förstörare av civilisationen’ såsom Attila, Djighis Khan och Tamerlane. *Michael Sells* från Haverford: de är ’barbarer’ vilkas ’kriminella vårdslöshet’ gör dem jämförbara med Nero. *Said Arjomand* från staten New Yorks universitet: Förenta Staternas regerings ’krigsbrott’ gör dem besläktade med mongolerna som ödelade Bagdad år 1258.” Pipes menar förvisso att de har fel, men tillstår att, ”ja, koalitionen borde ha förberett sig bättre”.¹⁶⁴

Philip Kennicotts artikel innehåller inga utsagor som jag anser vara relevanta för den här avdelningen.

6.2.4 Delanalys 2

De flesta av skribenterna skriver om hur de eller deras aktörer ser på plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv i helhet. Det är ofta en dyster läsning, som på intet vis försöker förbättra Bush-administrationens anseende. När Islam Online skriver om att Martin Sullivan lämnat sin position just på grund av Förenta Staternas oföretagsamhet, så finner läsaren det trovärdigt, just på grund av Sullivans position. Han kallar händelserna för en tragedi. Andra experter som

¹⁶⁰ Fatani 2003

¹⁶¹ Hanley 2003

¹⁶² Fatani 2003

¹⁶³ Johnson 2003

¹⁶⁴ Pipes 2003

skribenterna hänvisar till, exempelvis Fiachra Gibbons, lägger skulden på koalitionen axlar, samt fördömer och föraktar ledningen för koalitionen. Afnan Fatani och Patrick Martin kommer med egna värderingar av ockupationsmakten. Fatani menar att det var en mörk och barbarisk dag för Bush & co. Martin menar att det är ett historiskt brott, begånget av Bush-administrationen. Boris Johnson är anhängare av kriget, och menar att koalitionen var ovilliga att förhindra händelserna, och att de därför tillåtit skadan.

Patrick Martin och Fatema Soudavar Farmanfarmaian värderar George W. Bush och hans medarbetare, och de står inte högt i kurs. I utsagorna av de här två skribenterna så framstår Förenta Staternas regering som obildade barbarer. Patrick Martin framställer Bush som en illitterat och religiöst bakåtsträvande barbar, och hans medarbetare som före detta företagsledare. Man förmodar att det ses som något i högsta grad negativt av en socialist ur den fjärde internationalen. Fatema Soudavar Farmanfarmaian anklagar Bush-administrationen för kulturell okunnighet och menar att de antingen är obildade barbarer eller arroganta. Martin och Farmanfarmaian har ingen anledning att hålla tillbaka sina personliga åsikter om Bush & co.

Afnan Fatanis trovärdiga och oberoende vittnen sägs anse att Förenta Staternas marinkår uppmuntrade plundringen. Den svenska källa som hon hänvisar till förklarar att marinkåren dödade vakter för att underlätta plundringen. Den irakiske expert som Fiachra Gibbons citerar menar att marinkåren gjorde ingenting, en utsaga som finner stöd hos Robert Fisk. Även han skriver att Amerikanerna gjorde ingenting, något han enligt utsagan själv bevitnar.

Flera utsagor berör frågan om de kommersiella skäl som ska finnas för den upplevda oföretagsamheten. Det är främst fråga om olja och välbeställda figurers artefaktbegär. En del utsagor sägs bygga på fakta, medan en del närmast ger intryck av att vara brandtal. Ett exempel på den senare typen av utsaga ger Patrick Martin. Han menar att det finns direkta kommersiella skäl för att tillåta plundring, och nämner lobbygruppen. Han menar också att det ger en politisk fördel att tillåta den, då man genom att förödmjuka befolkningen i det ockuperade landet, bryter ner deras nationella identitet. Han menar att ockupationsmakten har för avsikt att införa kolonialt herravälde i Irak. Det ligger följaktligen i den amerikanska imperialismens intresse att irakiernas nationella identitet bryts ner. Afnan Fatani skriver att det fanns misstankar om att Förenta Staternas regering var i maskopi med plundrarna, en åsikt som finner stöd i utsagorna om lobbygruppen, de som av Ratan Vaswani kallas gamar. Flera av utsagorna gör gällande att Förenta Staterna var för upptagna med att skydda oljebrunnar och oljeministeriet, för att kunna skydda kulturarvet. Därmed aktualiseras Patrick Martins tanke om att införa kolonialt herravälde i Irak.

En del utsagor gör gällande att Förenta Staternas regering ska ha mottagit varningar från ledande kulturarbetare och internationella kulturförbund. Fatani och Martin menar att de har ignorerat varningarna, och finner att regeringens ursäkter är inte trovärdiga.

I flera av artiklarna ges utsagor där Förenta Staternas företrädare jämförs med barbarer från det förflutna. Afnan Fatani skriver att ”många amerikaner” är

upprörda över att George W. Bush förstört det kulturarv som överlevde attacken av mongolerna på 1200-talet. Boris Johnson menar att Förenta Staternas krigsmakt i överlägsenhet står att jämföra med de europeiska arméer som massakrerade Zulufolket och Aztekerna. Daniel Pipes återger utsagor yttrade av professorer från olika universitet i USA. De har dragit paralleller till förstörare av civilisationen, såsom Attila, Djingis Khan, Tamerlane och Nero. Pipes håller inte med, utan menar att de istället bekänner färg; att de med andra ord inte är neokonservativa som Pipes.

Utsagorna ger en ofördelaktig bild av de tillvägagångssätt som olika aktörer för Förenta Staterna praktiserat. Den sanningen som uppstår om de styrande är att de antingen är korkade, helt arroganta eller både ock. En del av skribenterna menar att experter och kritiker föraktar Bush-administrationen och armén för deras oföretagsamhet, och några av skribenterna ger själva utlopp för förakt i sina utsagor om Bush & co. Angående agerandet av marksoldaterna så varierar bilden något. Ett par utsagor gör gällande att de inte gjorde någonting alls, medan Fatanis oberoende och trovärdiga vittnen menar att soldaterna skapade gynnsamma förutsättningar för plundrarna. Patrick Martins brandtal tar upp en socialistisk diskurs om imperialism, och en del andra skribenter gör gällande att amerikanska förmögna konspirerat med regeringen för att komma åt Iraks rika kulturarv. Den teorin tycks vara gällande bland den irakiska befolkningen, om man läser de utsagor som bland annat Dexter Filkins tar upp i form att uttalanden från irakiska individer. Flera av skribenterna menar föraktfullt att amerikanerna bara bryr sig om olja, en åsikt som förmodligen har vunnit mark världen över. Flera av de aktörer som figurerar i texterna, menar att koalitionen företrädare närmast kan jämföras med mongolerna som förstörde staden på 1200-talet.

6.2.5 Öst och österlänningar

Inom ramen för det här temat tar jag upp utsagor om plundrarna, om de irakiska tjänstemännen, samt om civilbefolkningen; hur de sägs ha agerat och vad de sägs ha för motiv för sitt agerande.

En del utsagor framställer plundrarna som en samling irakiska småskurkar, blandat med fattiga Baghdadbor. *Amal al-Khedairy*, intervjuad i *Dexter Filkins* artikel, ger sin uppfattning av plundrarna. ”Allt är borta: målningarna, pianot, mattorna, musiken. Allt plundrat av de här odjuren. Vår befrielse!” Något senare i artikeln uttalar sig artikelns anonyma läkare om plundrarna. ”De här människorna, plundrarna, är feiga stackare. Allt soldaterna behöver göra är att avlossa ett skott, så springer plundrarna. De är feiga.”¹⁶⁵ Filkins representerar en liberal tidning, och låter den irakiska kvinnan föra talan, medan en annan liberal representant själv vittnar. *Robert Fisk* beskriver endast helt kort ett möte med en plundrare. ”Jag såg plundrarna. En av dem svor åt mig när jag försökte få tillbaka en bok om islamisk lag från en pojke som inte var äldre än tio år.”¹⁶⁶ Båda utsagorna som beskriver plundrarna som fattiga människor på gatan kommer alltså från liberala källor.

¹⁶⁵ Filkins 2003

¹⁶⁶ Fisk 2003

Texterna innehåller också en samling utsagor som ger en delvis annan bild av plundrarna. På mötet som *Islam Onlines* artikel handlar om uttalar sig *McGuire Gibson*, från Chicagos universitet, om plundrarna. ”Det ser ut som att åtminstone en del av plundringen var en väldigt medveten, planerad handling. [...] Den genomfördes förmodligen av samma sorts gäng som har betalat för de senaste 12 årens förstörelse av arkeologiska platser i Irak, och utsmugglandet av dessa objekt till den internationella marknaden.” Skribenten berättar vidare om en förmodlig organiserad plundring. ”Ögonvittnen har beskrivit att några av plundrarna var välklädda män som visste vad de var ute efter. [...] Gibson sa att dessa organisatörer hade nycklar till valven där de förväntade sig hitta de mest värdefulla objekten.”¹⁶⁷

Två liberala källor förmedlar utsagor om dessa organiserade män. I båda fallen låter skribenten en intervjuad uttala sig, och kommer inte med egna bedömningar. *Fiachra Gibbons* skriver om misstanken att organiserade ligor ligger bakom plundringarna. *Donny George* uttalade sig om saken på mötet. ”[Donny George] tog också upp misstanken att organiserade gäng med tjuvar hade varit först på plats i gallerierna. [...] ’De kom in genom att göra hål i väggarna och genom fönster som vi hade blockerat’, sade mr. George. Glasskärare för inbrott i utställningsskåp hittades, medan gipskopior av statyer och en kopia av Den Svarta Obeliskan [...] lämnades orörda.”¹⁶⁸ *Philip Kennicott* citerar en professor i arkeologi, *Paul Zimansky*, som även han är inne på tanken att plundringen var organiserad. ”Ju mer vi hör om saken, desto mer professionellt ser det ut. [...] Professionella nätverk av plundrare växte fram i sviterna efter Gulfkriget.”¹⁶⁹

Två av de progressiva källorna ger också utsagor om plundrarna. *Patrick Martin* skriver kort om dem utan att hänvisa till sina eventuella källor. ”Plundrare stal eller förstörde all i galleriet, och bröt sig sedan in i de underjordiska valven och plundrade det som fanns där. De förstörde också kartoteket och hade sönder museets datorsystem.”¹⁷⁰ *Fatema Soudavar Farmanfarmaian* ger en egen bedömning av omständigheten med de förmodade organiserade ligorna, baserat på uppgifter som hon i sin tur läst. ”När jag noggrant läser igenom rapporterna som strömmade in efter att tragedin inträffat, stod det klart att vandalismen bara var en del av berättelsen. Observatörer hade noterat kunniga plundrare, som försiktigt valde ut de prylar som de kände till. Nu när irakiska intendenter har förhörts, förefaller det som att låsta ståldörrar öppnades av någon med kännedom, som släppte in smugglarna, av vilka en del agerade på order av utländska samlare. Plundrare tilläts sedan gå bärsärkagång i galleriet, allt för att fördärva spåren av rån. [...] Det faktum att datorer och data förstördes ger trovärdighet till idén om en välplanerad kupp, i vilken de fattiga shiiterna var en lycklig tillfällighet. Inte för att det rentvår dem, men för dem är armodet åtminstone en ursäkt. De hade hur som helst föredragit att ta med sig datorerna, snarare än att förstöra dem.” *Farmanfarmaian* fortsätter på temat lite längre fram. ”Många av plundrarna var shiiter från de oprivilegierade delarna av Bagdad, från den nu ökända förorten Saddam City, Iraks värsta slum. [...] De och hjärnorna bakom plundringarna, som väl visste värdet av stöldgodset, härjade i två dagar, på torsdagen och fredagen,

¹⁶⁷ Islam Online 2003

¹⁶⁸ Gibbons 2003

¹⁶⁹ Kennicott 2003

¹⁷⁰ Martin 2003

två hela dagar under vilka Förenta Staternas regering kunde ha underlättats och givit order om att stoppa den värsta slakten.”¹⁷¹ Två liberala och två progressiva källor, samt en österländsk islamsk källa ger utsagor om de organiserade gängen. Det här temat har alltså både geografisk spridning och perspektivspridning.

De förstörda kartoteken och datorerna leder nu in på den grupp utsagor som tar upp konspirationer. *Afnan Fatani* spekulerar om vilka plundrarna egentligen är. ”Varför skulle irakiska tjuvar och patrask, oavsett hur utblottade och kuvade de än är, vilja bränna ner koranbiblioteket och religionsministeriet? [...] Varför? Är det möjligtvis dags att betala tillbaka? Är det tid för hämnd? [...] Vilka är de här mordbrännarna som sadistiskt satte eld på Irak?” Efter en hänvisning till en artikel av Robert Fisk, som beskrivit armén av plundrare som ”kunnig och organiserad”, frågar hon igen vilka de är. ”Det krävs inget geni för att räkna ut vilka de här männen är. Vilket brott det än gäller, så är motivet den viktigaste ledtråden för att lösa mysteriet. [...] Tänk på saken, alla vägar leder till en destination, eller två.” Efter ett tag kommer Fatani fram till poängen. ”Kan de ha stulits av några andra än ligor organiserade av Israel?” Efter att ha nämnt de reportrar som fastnat med stöldgods i tullen, undrar hon vilka ursäkter de har för sina brott. ”De irakiska plundrarna var åtminstone utblottade och desperata individer som i årtionden uthärdat att bli berövade. De reste inte tusentals mil över hav bara för att stjäla andra människors kulturella antikviteter och värdesaker. I all sannolikhet kommer många fler värdefulla antikviteter att dyka upp i Israel, där tjänstemännen kommer att hävda att artefakterna rätteligen tillhör dem.”¹⁷²

Charles Hanley tar även han upp misstanken om att utländska organiserade ligor ligger bakom plundringarna. ”Mongolerna, anförda av Djingis Khans barnbarn Hulegu, förintade Bagdad på 1200-talet. Idag ryktas det bland nästan alla Baghdadbors att plundringen som nu ödelägger staden leds av Kuwaitier och andra icke-irakier, som inspirerade av Förenta Staterna, har för avsikt att plundra staden på allt av värde.”¹⁷³ Den röst som främst talar om en konspiration från öst är den något radikala Fatani medan en enligt egen utsaga neutral källa talar om rykten som sprids bland irakierna. Det finns skäl att ifrågasätta Fatani utifrån källkritiska kriterier.

Medlemmar ur stadens befolkning ges utrymme att uttala sig i några av utsagorna, och ges samtidigt karaktärsdrag av skribenten. *Afnan Fatani* beskriver olika Baghdadbors inställning till plundringarna, och bedömningarna kommer troligtvis från henne själv. ”De enda som firade den dagen då Förenta Staternas marinkår erövrade Bagdad, var de tusentals befriade plundrare, dagdrivare, kriminella och mordbrännare, beväpnade med AK-47:or, som amerikanerna avsiktligt släppte ut på gatorna. [...] Anständiga irakier stannade hemma, och när de vågade sig ut på gatorna var det i syfte att demonstrera, inte att fira.”¹⁷⁴ En annan skribent från den progressiva gruppen kommer inte med egna bedömningar, utan citerar ett uttalande av en irakier. *Patrick Martin* hänvisar till en artikel i *New York Times*, i vilken en irakisk arkeolog uttalar sig. Arkeologen *Ra'id Abdul Ridhar Mohammed* sänder en hälsning till George W. Bush. ”Berätta det här för president Bush.

¹⁷¹ Farmanfarmanian 2003

¹⁷² Fatani 2003

¹⁷³ Hanley 2003

¹⁷⁴ Fatani 2003

Påminn honom om att han lovade befria det irakiska folket. Det här är inte en befrielse, det är en kränkning.”¹⁷⁵

Två andra skribenter låter också irakier komma till tals i artiklarna. En anonym konstnär som *Chales Hanley* samtalar med citeras. ”Jag kan inte uttrycka den sorg jag känner. Det här är inte riktig befrielse.”¹⁷⁶ *Amal al-Khadairy*, kvinnan som intervjuas i *Dexter Filkins* artikel, uttalar sig också. ”Vi kommer att döda dem alla en dag. Rumsfeld och hela bunten’, säger hon, syftande på försvarssekreterare Donald Rumsfeld. ’Se vad de har gjort med mitt bibliotek.’” *Filkins* ger en beskrivning av *al-Khadairy*, och upplyser tidigt om hennes västerländska utbildning som står i kontrast till hennes karaktär. ”*Amal al-Khadairy* stod bland ruinerna av sitt eleganta hem vid flodens strand, och svor åt människorna som hade släppt bomberna över henne. Det var en nästan vansinnig vrede, som för fulla lungor bars av en skarp väst-utbildad stämma. [...] *Mrs al-Khadairys* vrede verkar nästan symbolisk för en hel klass av människor som kunde väntas vara mer förstående för den amerikanska saken.” *Filkins* redogör för *al-Khadairys* övertygelse att Amerika är ute efter att råna Irak. ”Och detta, från en med examen från Londons universitet, som har undervisat i engelsk och fransk litteratur.”¹⁷⁷

Artiklarna av *Boris Johnson* och *Ratan Vaswani* innehåller inga utsagor som jag anser vara relevanta för den här avdelningen.

6.2.6 Delanalys 3

Artikelmaterialens bild av de irakier som deltog i plundringen är inte homogen, utan består av flera aktörer. Å ena sidan benämns de fega stackare och odjur av dem som uttalar sig i *Dexter Filkins* artikel, och av *Afnan Fatani* som kriminella och mordbrännare. Flera utsagor gör gällande att plundrarna delvis utgörs av utblottade shiiter från Bagdads slumkvarter, något som *Robert Fisks* tioåriga pojke kanske kan ge stöd åt.

Mer intressanta är dock de utsagor som gör gällande att det är fråga om organiserade gäng. Flera experter som anförs i materialet ger stöd åt den teorin. Vittnen, i vissa fall någon av experterna, menar att några av plundrarna var välklädda män med uppenbar kännedom om värdet på de artefakter som de stal med sig. De experter som själva inte har varit på plats menar att dylika vittnesmål tyder på en medveten och planerad plundring, att professionella nätverk ligger bakom en del av plundringen. *Fatema Soudavar Farmanfarmaian* menar att förstörelsen av datorer och data ger trovärdighet åt till uppfattningen att plundringen var en välplanerad kupp. Det här gäller främst plundringen av museet, och inte bränderna i biblioteken och arkiven.

En del av utsagorna gör gällande att det är utländska ligor som ligger bakom plundringen. *Afnan Fatani* är övertygad om att Israel bär skulden för den organiserade plundringen. *Fatani* kan inte räknas som en opartisk skribent, med tanke på hennes tidigare anti-israeliska verksamhet. *Charles Hanley* menar att

¹⁷⁵ Martin 2003

¹⁷⁶ Hanley 2003

¹⁷⁷ Filkins 2003

ryktet bland Baghdadbör är att ligor från Kuwait och andra länder ligger bakom plundringen. Farmanfarmaian länvisar till utsagor av observatörer och irakiska intendent, och menar att en del ligor agerat på utländska order. Är det måhända fråga om den amerikanska lobbygruppen?

De få irakier som ges utrymme att uttala sig i artiklarna visa besvikelse. Afnan Fatani hävdar att anständiga irakier protesterade mot Förenta Staternas armé. Den anonyme konstnären i Charles Hanleys text uttrycker sorg och känner sig inte befriad. Amal al-Khadairy är förbittrad och önskar, påtagligt uppretad, livet ur Rumsfeld. Arkeologen Ra'id Abdul Ridhar Mohammed, som når Patrick Martins artikel via New York Times, känner sig inte heller befriad, utan kränkt.

Plundrarna är alltså inte en homogen grupp, utan består av minst tre element. Dels säger utsagorna att de är fattiga från slummen, och dels tjuvar och banditer. Flera utsagor gör gällande att det är organiserade ligor som genomför plundringarna, och finner stöd i vittnesberättelser om välklädda och kunniga plundrare. De utsagor som gör gällande att det är utländska ligor kan närmast betraktas som rykten och konspirationsteorier. Dock ger uppgifterna om lobbygruppen stöd åt tanken på utländsk inblandning. De irakier som uttalar sig förargat är förvisso utvalda för intervju av skribenten, måhända för att ge stöd åt en privat värdering av kriget och kulturförstörelsen.

6.2.7 Spår av orientalism

En samling utsagor under den här rubriken ger uttalanden om österlänningar; hur de uppför sig och hur de borde uppföra sig. *Amal Al-Khadairy*, kvinnan som intervjuas av *Dexter Filkins*, ges av skribenten en dubbel personlighet. Han berättar om hennes övertygelse att Förenta Staterna har för avsikt att kränka Irak och bära iväg landets skatter. ”Och det ska komma”, menar han, ”från en kvinna med examen från Londons Universitet, en professor som lärde ut engelsk och fransk litteratur”.¹⁷⁸ Hon uppför sig inte som anstår en kvinna utbildad i det civiliserade västerlandet.

Daniel Pipes kan, som jag tidigare skrivit, räknas som orientalist. Han ger en beskrivning som inte bara innefattar plundrarna, utan egentligen hela det irakiska folket. ”Akademikerna glömmer dock en liten detalj, nämligen att det var irakier som plundrade och eldade, och att de gjorde så mot koalitionen vilja. Att anklaga amerikaner för irakiska brott är djupt nedlåtande; irakierna likställs med barn som inte hålls ansvariga för sina egna handlingar.” Pipes redogör sedan för irakiernas natur, med stöd av en israelisk professor, *Uriel Dann*, och en kuwaitisk professor vid namn *Shafiq N. Ghabra*. ”Det tomma skalet efter Nationalbiblioteket vittnar stumt om övergreppen av ett land benäget till självdestruktion. [...] Skulden för plundringarna i Irak ligger därför på irakierna själva, och inte på koalitionsstyrkorna. [...] Irakierna själva bär det moraliska ansvaret för kulturförstörelsen. [...] Irakierna har klargjort att de tänker agera på sätt som är högst ovälkommet för koalitionen.”¹⁷⁹

¹⁷⁸ Filkins 2003

¹⁷⁹ Pipes 2003

Afnan Fatani kommenterar ironiskt den vedertagna skillnaden mellan öst och väst. ”Vad som är ironiskt är att en brutal och barbarisk tyrann som Saddam Hussein, som höll sitt land i armod under flera årtionden, ändå lyckades bevara Iraks antika artistiska och intellektuella skatter intakta för det irakiska folket, samt bygga upp ett av regionens finaste utbildningssystem. I kontrast till det så lyckades det så kallade civiliserade Amerika, att på bara några timmar förstöra symbolerna för vishet och lärdom; att förstöra bibliotek, plundra museer, bränna volymer av antik historia och civilisation, samt förstöra en hel nations kulturella och historiska rikedom.”¹⁸⁰ Barbaren uppträder civiliserat och den civiliserade uppträder barbariskt.

Flera utsagor från den progressiva gruppen gör gällande att Förenta Staterna vill suddas ut den nationella identiteten, något som Said menar är en metod för att kontrollera österlandet. Kontroll är ju viktigt för att kunna ”utöva myndighet” över en nation. Jag upprepar delar av en utsaga av *Patrick Martin*: ”Det ligger i den amerikanska imperialismens intresse att förödmjuka Irak och få landets befolkning att kapitulera inför Förenta Staterna och marionettregeringen som ska tillsättas i Bagdad. Att attackera de kulturella resurser som kopplar samman det irakiska folket med 7000 års historia är en del i processen att systematiskt bryta ned deras nationella identitet.”¹⁸¹

Jag upprepar också en utsaga av *Fatema Soudavar Farmanfarmaian* som tar upp kulturarvets betydelse för folket. ”Historia är minne, det är identitet och nationell värdighet; ingredienser som har gjort stora nationer starka i motgångar och därför varaktiga. Att förneka dem deras rätt till kulturellt minne är förvisso att förneka dem deras framtid.”¹⁸² En förnekad framtid förstås som en förnekad nationell självständighet; den ”tillåtna” förstörelsen som ett led i vad Patrick Martin menar är ett systematiskt nedbrytande av nationell identitet i syfte att kunna kontrollera det irakiska folket.

En utsaga gör gällande att amerikansk militär har använt sig av barbariska metoder när de förhört ertappade plundrare. *Afnan Fatani* hänvisar till en norsk tidning, utan att ange vilken. ”Efter inledande självgodhet har Förenta Staternas styrkor nu tillgripit skändliga och rasistiska straff för irakiska plundrare. De har under vapenhot tvingat dem att klä av sig nakna och paradera genom offentliga parker och vägar. På deras bröst har soldaterna skrivit de arabiska orden ’Ali Baba – tjuv’. De här förfärande Nazibilderna publicerades först i en norsk tidning, och har sedan spridits över världen, förutom i Amerika naturligtvis, och Förenta Staternas tjänstemän insisterar på att den här medeltida taktiken är en god avskräckande metod som de tänker fortsätta att använda.”¹⁸³ Fatani undrar sedan om de amerikanska reportrar och soldater som har ertappats med stöldgods kommer att utsättas för samma metod, något hon betvivlar. Uppgifterna i utsagan tyder på att åtminstone en del amerikanska soldater har en djupgående föraktfull syn på araber, något som fler händelser i Irak vittnar om, inte minst de ökända tilldragelserna i Abu Ghraib-fängelset.

¹⁸⁰ Fatani 2003.

¹⁸¹ Martin 2003.

¹⁸² Farmanfarmaian 2003.

¹⁸³ Fatani 2003.

6.2.8 Delanalys 4

Man kan i Dexter Filkins beskrivning av Amal al-Khadairy läsa in en syn på det österländska psyket. Han tycks anse att hon inte uppför sig som anstår en i väst utbildad kvinna, utan som en österländsk kvinna. Han tycks mena att en kvinna som har smakat på och beundrat den västerländska kulturen, inte bör fara med utsagor om konspirationer och rykten. Man kan ta kvinnan ur österlandet, men aldrig österlandet ur kvinnan? Amal al-Khadairy använder inte sitt förnuft; förnuftet är i en orientalistisk diskurs något som är förbehållet västerlänningar.

Daniel Pipes tycks mena att irakier förväntas uppföra sig som ockupationsmakten önskar. Gör de inte de så har de sig själva att skylla. Han drar alla irakier över en kam med stöd av forskning om det irakiska psyket, utförd av män från länder som har varit i konflikt med Irak. Han menar att irakierna i grund och botten är våldsamma, obalanserade och i behov av en styrande hand. Problemet är att de inte låter sig styras utan uppför sig illa. Pipes står för de mest explicita utsagorna som kan sättas i samband med den orientalistiska diskursen.

Några utsagor menar att förstörelsen suddar ut kulturen i landet, och därmed den nationella identiteten. De tidigare utsagorna om kulturarvets betydelse för folkets identitetsskapande, om oljans roll i kriget mot Irak och att armén prioriterade att skydda den, kan tydas som ett försök att kontrollera folket för egen vinning skull. De intellektuella skatterna, som vittnar om regionens förflutna som stormakt, nonchaleras för att inte störa bilden av Orientens moraliska efterblivenhet, som i förlängningen ger västvärlden fullmakt att styra och ställa. Det uttrycker några av skribenterna.

Materialet innehåller inte många utsagor som explicit visar på ett sådant tankesätt som jag letar efter. Emellertid kan man säga att det levande folket emellanåt försvinner bland artefakterna, och att hela tyngden ligger på fakta i en del av artiklarna. Just osynliggörandet av den levande kulturen kan ses som en form av tyst orientalism.

Den här delanalysen är något annorlunda än de tidigare, just för att utsagorna är svåra att identifiera, alternativt så outtalade att de inte går att återge med citat. Det är då svårt att identifiera tecken så som jag gjort i tidigare delanalyser. De utsagor som hamnar i det här temat kommer ändå till användning när jag senare skall besvara min tredje frågeställning.

7 Analys

I det här avsnittet ska uppsatsens olika beståndsdelar summeras och analyseras. I diskussionen ska jag närmare värdera och kommentera de tecken som jag identifierade i förra kapitlets delanalys. Den första frågeställningen finner svar främst i kapitlet Berättelser om kulturarvsförstörelsen, medan svaren på de två andra frågeställningarna även söks i kapitlet Presentation av materialet. Jag påminner om mina frågeställningar:

1. Vilka berättelser om verkligheten finner man i det som skrivits om plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv?
2. Vilka tendenser finner man hos skribenterna, och hur kommer de till uttryck i textmaterialet?
3. Hur kan berättelserna och berättandet om kulturförstörelsen i Irak tolkas utifrån det betraktelsesätt som Edward Said lägger fram i sina teorier om Orientalismen?

Berättelserna om verkligheten får jag fram genom att se vilka tecken som knyts till elementen österländskt (öst och österlänningar), västerländskt (väst och västerlänningar) och kulturarv. De tecken som knyts till respektive element artikulerar de sanningar som konstitueras i fråga om respektive sociala grupps agerande och uppfattning av de olika aspekterna av plundringen och förstörelsen. Berättelserna formas sedan kring den flytande signifikanten Frihet. Hur ordnar sig elementen kring den flytande signifikanten? Framstår händelserna i Irak som ett led i en kamp för Frihet eller som ett led i exempelvis imperialistiska strävanden?

Något senare i analysen kommer jag att gå in på diskussioner om de källkritiska kriterierna och hur skribenternas utsagor framstår i ljuset av dem. Därefter knyts berättelserna om verkligheten ihop en annan flytande signifikant, orientalism. Jag inleder dock med att undersöka vilka tecken som knyts till de tre elementen västerländskt, österländskt och kulturarv.

7.1 Berättelser

Utifrån de utsagor som framkom i delanalysen försöker jag fastställa den diskurs som artiklarna bestämmer angående elementet **Kulturarv**. Kapitlet Kulturarv ger en kulturhistorisk bakgrund till de utsagor som skribenterna ger. Skribenterna uttalar sig om förstörelsens symboliska omfattning och betydelse för folket, samt om den juridiska aspekten. Flera av utsagorna ger en dyster bild av läget för civilisationen, historien och framtiden. De förmedlar ett intryck av att det förflutna har nått sitt slut. Den diskurs som formas av den samling utsagor som skribenterna förmedlar, är diskursen om förstörelsen av hela världens förflutna.

Iraks kulturarv beskrivs i utsagorna som ovärderliga skatter, som ett magnifikt arv från civilisationens vagga. Ovärderlig och magnifik är de tecken som knyts till elementet kulturarv. Vari ligger det ovärderliga och magnifika i Iraks kulturarv? Mesopotamien räknas av historiker, arkeologer och andra inom angränsande fält, som civilisationens vagga. I Mesopotamien uppstod många av de fenomen som vi kopplar samman med civilisation; de artefakter och byggnader som har plundrats

eller förstörts tillhör minnet av detta civilisationsskapande. Det är sålunda mänsklighetens minne som enligt utsagorna har försatts i fara. Vidare så kopplas tecknen kontinuitet och kontext till kulturarvet. För att skapa en någorlunda klar bild av en utvecklingsfas eller en boplats under en lång tid är det viktigt att sätta in faser eller boplatser i en större bild, att se en kontinuitet i utvecklingen och se en påverkan och ett samspel med faser i den större kontexten. Genom förlusten av kontinuitet och kontext så försväras arbetet för forskaren. Han lämnas att arbeta med fragment, utan tillgång till de oåtkomliga uppgifter som kan ge kontinuitet och kontext.

Kulturarvet kopplas också samman med tecken som diskuterar förlustens innebörd för det irakiska folket. Utsagorna består med tecken som beskriver vad kulturarvet betyder för ett folks identitet; de tecken som kommer fram pekar på de viktiga ingredienser i ett folks identitetsskapande som går förlorat i plundringen, nämligen identitet, stolthet och värdighet. De som är ansvariga för plundringen och förstörelsen trampar alltså på irakiernas stolthet och värdighet och förnekar dem en framtid.

De flesta utsagorna är överens om att det är en katastrof som har skett, eller tillåtits ske, i Irak. Till kulturarvets förstörelse knyts tecken såsom katastrof, förlust och även brott. Att utsagorna gör gällande att mänsklighetens kulturarv har drabbats av en stor förlust har redan fastställts, det att kulturarvet knyts till tecken såsom ovärderlig och magnifik. Diskursen fastställer också att det är fråga om en katastrof. Tecknet brott för oss in på den juridiska aspekten av utsagorna kring kulturarvet. Här kommer Haagkonventionen in, då denna konvention också knyts till kulturarvet. Utsagorna manar fram tecken såsom grovt brott och skändligt brott. Skribenterna gör gällande att händelserna i Irak är ett misslyckande och ett krigsbrott i avseende på Haagkonventionen. Då dessa tecken knyts till elementet kulturarv, fastställs en diskurs i vilken plundringen och förstörelsen inte blott är en katastrof utan ett brott. För att vidare undersöka diskursen kring brottet, får man ta en titt på nästa element, västerländskt.

Jag ska nu diskutera vilka tecken som knyts till elementet **Västerländskt**. Hur ställer sig skribenterna till det västerländska agerandet i fråga om det brott som kulturarvet enligt föregående diskussion har utsatts för? De tecken som kopplas samman med västerländskt, närmast koalitionen, får alla en negativ mening. Martin Sullivan, som lämnade sin post i Bush-administrationens kulturråd, tillhandahåller tecknet oföretagsamhet. Om man därtill kopplar de utsagor som gör gällande att marinkåren i Bagdad inte gjorde någonting, får man fram en berättelse om nonchalans från Förenta Staternas krigsmakts sida. Andra tecken som kopplas till elementet är de som krigsmaktens kritiker ägnar sig åt, nämligen att de fördömer, föraktar och lägger skulden på Förenta Staterna. Krigsmaktens oföretagsamhet leder till att de upplevs ha tillåtit skadan, något som fördöms varpå krigsmakten skuldbeläggs. Det är dock inte den enda sanning som framträder ur samlingen med utsagor.

Några av utsagorna fastställer också en diskurs om Bush och hans medarbetare. Det är främst från den progressiva gruppen skribenter som tecknen kommer. Bush-administrationen kopplas samman med tecken såsom barbar och arrogans. George W. Bush kallas för illitterat och religiöst bakåttävande. Det här är en

diskurs om presidenten som känns igen från vänsterkanten och kommer således inte som en skräll, men hjälper ändå till att fastställa artikelmaterialets diskurs om ledningen för krigsmakten och det västerländska agerandet, ett agerande som kommer sig av krigsmaktens bedömda arrogans och brist på bildning. I en fortsatt vänsterdiskurs framkommer utsagor som kopplar Västerländskt till kommersialism och imperialism, något som jag får anledning att återkomma senare i diskussionen. Ett viktigt tecken som en sådan diskurs kopplar till elementet, är olja. Flera utsagor kopplar ihop det västerländska agerandet med olja, i det att krigsmakten inte nonchalerade att säkra institutioner och platser med anknytning till oljeindustrin.

Diskursen som formas kring elementet Västerländskt konstituerar alltså tudelade sanningar som först gör gällande att Förenta Staternas oföretagsamhet är orsak till plundringen och förstörelsen i Irak. Orsakerna till oföretagsamheten varierar från att krigsmakten består av obildade barbarer som inte vet bättre och därför nonchalerar kulturarvet, till att händelserna ger politiskt fördel som ett led i vissa kommersiella strävande.

På ena sidan står ett västerland som på grund av okunnighet eller girighet åsidosatt skyddandet av kulturarvet. På andra sidan står människorna i österled. Jag ska nu diskutera vilka tecken som kopplas till elementet **Österländskt**. De tecken som medverkar till sanningarna i den här diskursen är ännu mer omväxlande än i diskursen om västerländskt. Flera grupper beskrivs som delaktiga i plundringen och förstörelsen. En samling utsagor sammankopplar plundrarna med tecken som kriminell och mordbrännare, medan andra också kopplar dit utblottad shiit och pojke. Några utsagor benämner dem fega stackare och odjur. Här ges en sanning om plundrarna som bestående av olika grupper av fattiga och kriminella Baghdador.

En annan samling utsagor konstituerar en annorlunda sanning om plundrarna. Här sammankopplas elementet med tecken såsom organiserat gäng och professionellt nätverk. Här ges sålunda en annan bild av plundrarna än de fattiga stackare som den tidigare gruppen av utsagor gav. Till plundringen knyts en grupp människor som beskrivs som väklädda med kännedom om vad de var ute efter. Utsagorna gör gällande att väklädda och bildade män genomför en medveten och planerad plundring och därmed är det fritt fram för utsagor som formar konspirationsteorier.

Hittills har jag i materialet identifierat grupper av plundrare som dels består av fattiga och kriminella Baghdador, och dels av väklädda förmodade professionella plundrare och smugglare. Elementet kopplas dock samman med ytterligare tecken som förstärker sanningen om en konspiration. Man drar sig till minnes utsagorna om den amerikanska lobbygruppen när tecknen utländska order kopplas till plundringen. Ett par utsagor pekar i bestämd riktning och blandar in Kuwait och Israel i konspirationen. Man kan nu identifiera ytterligare en grupp som samlas kring elementet, nämligen den utländska inblandningen, må den vara österländsk eller västerländsk eller en kombination av de två.

Till elementet österländsk kopplas också utsagorna om den irakiska befolkningen som har givits utrymme att uttala sig. De tecken som knyts till denna österländska grupp visar på missnöje. Aktörerna uttrycker sorg och förbittring över

plundringen och känner sig kränkta och inte befriade av Förenta Staternas krigsmakt. De kopplar således inte händelserna i Irak till den frihet som utlovas i den amerikanska diskursen om kriget i Irak.

De berättelser om verkligheten som man finner i materialet konstituerar sålunda sanningar som talar om plundringen och förstörelsen som en katastrof för mänsklighetens minne, för civilisationen, för lärdomen och för irakiernas framtida identitetsskapande. Sanningarna gör gällande att det ytterst är Förenta Staterna som är ansvariga för händelserna, på grund av nonchalans, okunnighet och ibland även som ett led i en plan för att behärska irakiernas oljefyndigheter. De som genomförde plundringen, de som inte hindrades av krigsmakten, består av flera grupperingar. Sanningarna talar om fattiga och kriminella Baghdadbor, om organiserade ligor och om utländska intressenter. Diskursen har sålunda fastställts kring de tre elementen och förmedlar de här berättelserna om verkligheten.

En intresseväckande aspekt som framkommer ur utsagorn är att det irakiska folket går en förnekad framtid till mötes på grund av förlusten av kulturarvet. En viktig fråga framträder då; kan man nå frihet om man blir förnekad sin framtid? Den frågan leder in på nästa avsnitt i diskussionen; hur formas berättelserna om verkligheten kring den flytande signifikanten **Frihet**? Frihet först och främst, betyder i sammanhanget oberoende, obundenhet. Jag ska nu undersöka hur diskurserna som formades kring elementen västerländskt, österländskt och kulturarv, i sin tur kan kopplas till den flytande signifikanten Frihet. Jag inleder med elementet Kulturarv, och då särskilt den aspekt som gäller kulturarvets betydelse för folkets identitetsskapande.

Några av skribenterna kopplar samman kulturarv med identitet, något som även Robert Darnton gör i definitionskapitlet. De menar att utan sin gemensamma historia kan de irakiska folken svårigen skapa sig en identitet. I ett land där ett sådant skapande av en nationell identitet redan försvåras av att landets befolkning består av olika grupper – sunni, shiiter, kurder och så vidare – så blir förlusten av den förenade historien ytterligare kännbar. Förlusten av kulturarvet innebär alltså enligt diskursen att det irakiska folkets identitetsskapande process försvåras. Vidare ses den nationella identiteten som en förutsättning för att kunna bygga upp en oberoende nation. Utan nationell identitet, följaktligen ingen frihet. Så formar sig diskursen om kulturarvets betydelse för folket kring den flytande signifikanten Frihet, vilket leder in på elementet Västerländskt.

Om förutsättningen för frihet är en nationell identitet skapad ut kulturarvet, hur ser då diskursen om det västerländska agerandet ut i förhållande till friheten? Jag konstaterade att de sanningar som skapades av utsagorna beskyllde Förenta Staterna för att ha nonchalerat skyddandet av det irakiska kulturarvet. Därefter skilde sig sanningarna något åt. Den diskurs som är mest intressant att koppla till den flytande signifikanten, är den som berättar om imperialistiska strävanden som orsak till nonchalansen.

Enligt några utsagor så är den här nonchalansen ett led i Förenta Staternas plan att införa kolonialt herravälde i Irak. Det ligger alltså en politisk fördel i att förödmjuka det ockuperade landets folk genom att agera oföretagsamt eller tillåta plundring och förstörelse av landets kollektiva minne. Diskursen ger sanningen att

man genom att förödmjuka ett folk bryter ner deras nationella identitet. Genom att tillåta att den viktigaste ingrediensen i det nationella identitetsskapandet skadas, så försvåras som sagt byggandet av en oberoende nation. Utsagorna kopplar samman de två diskurserna genom att mena att Förenta Staterna på grund av kommersiella skäl inte vill se ett oberoende Irak, och därför tillåter förstörelsen av det kulturarv som var menat att förena folken i en gemensam irakisk identitet. Denna identitet var menad att bilda grund till deras gemensamma framtid i ett Irak med frihet. Sanningen som konstitueras är att plundringen och förstörelsen tilläts på grund av att Förenta Staterna egentligen inte vill att Irak ska ha frihet, då det egentliga målet är imperialistiskt styre för att kunna kontrollera Iraks oljefyndigheter. Här tillkommer vissa källkritiska aspekter som gör att man kan ifrågasätta den sanningen. De återkommer jag till något senare i diskussionen. Utsagorna om imperialism finner dock stöd hos teoretikern David Harvey, som menar att militär konfrontation var nödvändig i det långa loppet för att etablera en lydstat i Irak, och därmed ha en hand över den arabiska oljan och i förlängningen, den globala ekonomin. Även Peter Dale Scott gör gällande att Förenta Staternas utrikespolitik fokuseras på kontroll av de oljeproducerande länderna.

Var passar då utsagorna kring elementet Österländskt in? Den aspekt som är mest intressant att koppla till den flytande signifikanten är den om de organiserade ligorna och den utländska inblandningen. Det finns många utsagor som skriver om de välklädda männen och de organiserade ligorna, och ett antal experter har gjort uttalanden som vittnar om dem. De organiserade ligorna har enligt några utsagor verkat under ett antal år för att förse den internationella konstmarknaden med artefakter från civilisationens vagg. Frågan är hur sanningarna kopplar samman diskursen om ligorna med diskursen om Frihet.

En del av sanningarna som konstituerades i diskursen om österländskt, menar att ligorna agerade på utländsk order. Bortförandet av förutsättningarna för det irakiska identitetsskapandet ska enligt de sanningarna ha skett på initiativ av utländska intressenter. Boven i dramat skiftar från Förenta Staternas förmögna lobbygrupp, till grannländerna Israel och Kuwait. Utsagan om Israel finns det goda skäl att ifrågasätta utifrån de källkritiska kriterierna. Utsagorna om den amerikanska lobbygruppen är då mer intressant att ta fasta på. Lobbygruppen sägs samarbeta med Förenta Staternas krigsmakt och plundringen gynnar dem, såväl som krigsmakten, om man tar fasta på den tidigare diskursen om imperialism. Om man förutsätter en sådan sanning i Förenta Staternas oföretagsamhet, så kan man koppla samman utsagorna om ligorna med den flytande signifikanten. Plundringen blir då en passande del i förnekandet av det framtida oberoendet. Den vidare förstörelsen utförd av de andra grupperna blir i några utsagor mest en lycklig slump som döljer spåren. Elementet Österländskt kopplas alltså till den flytande signifikanten Frihet genom ett samarbete med elementet Västerländskt, för att försvåra det identitetsskapande som är en förutsättning för Frihet enligt diskursen som skapas kring elementet Kulturarv.

Jag är medveten om att sanningarna förefaller konspiratoriska, vilket inte är konstigt med tanke på att temat för uppsatsen är av sådan genre som ständigt föder konspirationsteorier. Det förefaller likväl sannolikt att det pågår en diskursiv kamp mellan krigsmaktens sanningar och de sanningar som konstitueras i uppsatsens utsagor. Det beror förmodligen i viss grad på skribenternas tendenser,

vilket leder vidare till nästa del i diskussionen. Det är också på sin plats att fundera lite över några av uppsatsens källkritiska aspekter.

7.2 Tendenser

Frågan om skribenternas tendenser och hur de kommer till uttryck ska följaktligen besvaras, och det låter sig göras genom att pröva materialet med utgångspunkt i de källkritiska kriterierna. Jag har redan gjort en förberedande prövning i ett tidigare kapitel, och skall nu diskutera de problem med trovärdighet som finns i en del av materialet. Det är främst de mer konspiratoriska artiklarna av exempelvis Patrick Martin och Afnan Fatani som stöter på problem med tendenskriteriet. Många andra utsagor stöder dock de uppgifter som dessa skribenter ger. Hos flera andra av källorna kan man också finna tendenser.

Som jag tidigare sagt så står sig texterna väl utifrån tidskriteriet, då de är skrivna dagarna efter händelserna som de rapporterar om. I ett fall har texten publicerats något senare, vilket spelar mindre roll i sammanhanget. Utifrån beroendefaktorn varierar texterna från att helt bygga på förstahandsuppgifter, till att helt bygga på uppgifter som gått i flera led. Utsagorna av Robert Fisk ses sålunda som mer trovärdiga, då han rapporterar på plats i Bagdad och plockar runt bland resterna av brända böcker och dokument. Patrick Martin och Afnan Fatani tillhör den senare gruppen, som bygger utsagorna helt på andra skribenters rapporteringar. Beroendekriteriet är dock inte det viktigaste kriteriet för att besvara min frågeställning. Istället skall jag nu diskutera de tendenser som jag finner hos skribenterna.

En av de sex tumreglerna för att bedöma en tendentiös källa är att den källa som påstår det man på förhand kan räkna ut att den ska påstå är värdelös. Ur källsynpunkt är då utsagorna av Patrick Martin och Afnan Fatani värdelösa. Man kan på förhand vänta sig att en källa från en socialistisk sida ska komma med utsagor om att allt som händer är en del i den stora kapitalistiska planen. Man kan vänta sig att en skribent som Afnan Fatani, mot bakgrund av hennes tidigare kända ställningstaganden, mycket väl ska skylla händelserna i Irak på Israel. Man kan också vänta sig att Daniel Pipes, som kan kallas en neokonservativ orientalist, ska skriva utifrån ett helt motsatt perspektiv och skylla plundringen och förstörelsen på hela den irakiska medborgarkårens medfödda våldsamhet. Utifrån tendenskriteriet har vi här tre värdelösa källor.

Hur kommer dessa tre skribenters tendenser till uttryck i texterna? För socialisten Patrick Martin förefaller det självklart att Förenta Staterna har kommersiella skäl för att tillåta plundringen och förstörelse; att allt som händer är en konsekvens av de imperialistiska strävandena. Lika självklart är det för Fatani att ledtrådarna pekar i en enda riktning, mot Israel. Daniel Pipes finner stöd för utsagan om irakiernas kollektiva kynne i just en israelisk källa, liksom i en kuwaitisk källa. Historien i regionen visar att det finns skäl att förmoda att dessa källor i sin tur inte är utan tendenser, som är fördelaktiga att stödja sig på för en neokonservativ tänkare. De här tre fallen visar att skribenterna har tolkat läsandet av utsagorna om plundringen och förstörelsen utifrån förväntningar grundade på värderingar. Martin och Fatani förväntar sig att Förenta Staternas regering ska agera för att

bryta ner Irak, medan Pipes förväntar sig att akademikerna han citerar uttalar sig utifrån liberala eller progressiva perspektiv. Därmed är de inte trovärdiga i hans ögon. Han förväntar sig också vissa ”fakta” om de irakiska medborgarna och tolkar händelserna utifrån ett orientalistiskt synsätt.

Hos flera av de inte fullt så ytterliga källorna finner man också tendenser. Man finner det i de fakta som skribenterna väljer att ta upp, i vittnesmålen de väljer att hänvisa till och de källor de lägger till grund för sina utsagor. När en skribent använder liberala källor och citerar Förenta Staternas kritiker och desillusionerade irakier så vinklas utsagorna och tar an sådana värderingar som skribenten önskar framföra. Det gäller i hög grad för många av de liberala källorna jag använder. Det är kanske inte så konstigt med tanke på att det gynnar liberala tidningar att betona Bush-administrationens misslyckanden i kriget i Irak.

När jag summerade mina artikelsökningar fann jag att andelen källor som var mer eller mindre kritiska till Förenta Staternas agerande, och även till kriget som helhet, var i överväldigande majoritet. De flesta neokonservativa källor valde tydligen att inte skriva om plundringen av Bagdads kulturarv. I några fall nämndes plundringen av museet helt kort, i en notis eller i förbifarten. Progressiva och liberala källor var mer hågade att rapportera om koalitionen förmodade misslyckande i Irak. Urvalet av material blir då oundvikligt snedvridet, och så även sanningarna som konstitueras i utsagorna. Det som källorna med motsatta tendenser är överens om är dock troligen sant, enligt tendenstestet, och till och med Daniel Pipes menar att Förenta Staterna kunde ha förberett sig bättre. Sedan skiljer han sig förvisso från övriga skribenter då han menar att det i slutändan är irakierna som bär ansvaret för plundringen och förstörelsen.

Olika perspektiv ger sannare bild, säger de källkritiska kriterierna. Då jag som sagt har ett material som till övervägande del kommer från liberala och progressiva källor, så hamnar den konservativa sidan i skymundan. Pipes undantagen, så finns det en till konservativ skribent att jämföra med de berättelser som förmedlas av den stora gruppen. Boris Johnson är enligt egen utsaga positiv till kriget i Irak och hamnar då i motsatsförhållande till de flesta andra skribenter i fråga om kriget i stort. Dock sammanfaller hans åsikter med liberaler och progressiva när han anklagar Bush-administrationen för att ha tillåtit plundringen och förstörelsen. Han är också helt övertygad om att lobbygruppen slänger giriga blickar mot Bagdad. Där överensstämmer hans utsaga igen med flertalet andra skribenter. Genom denna perspektivsbredd blir den sannare bilden i materialet att Bush-administrationen tillåtit plundringen av Iraks kulturarv på grund av ett samarbete med en grupp krösusar som vill komma åt det rika kulturarvet i Irak. Något som hårda lagar tidigare i hög grad förhindrat. Han skiljer sig i alla avseenden från materialets andra konservativa skribent, Daniel Pipes, och ger istället ytterligare tyngd åt den dominerande sanningen i materialet.

Man kan ifrågasätta utsagorna och källorna, men inte det faktum att de ändå når stor spridning genom att publiceras i pappers- och Internetkällor. En del av källorna når en stor samling människor, medan andra har en snävare målgrupp. Ändå nås omvärlden av de sanningar som har konstituerats i utsagorna. Ett uttryck för det är de utsagor som baseras just på tidigare utsagor och når läsaren genom tredje eller fjärde led. Patrick Martins artikel är ett intressant exempel. Genom

publicerandet på den socialistiska sajten når den sin målgrupp; genom att återges på khilafah.com når den vidare till fler grupper. Flera andra artiklar har spridits från liberala dagstidningar till flertalet progressiva Internettidningar. Läsarna, får man förmoda, har säkert liknande värderingar, men utsagorna sprids förvisso ändå och berättelserna om verkligheten får fäste.

Eftersom materialet saknar någon egentlig spridning vad gäller utsagor om den övergripande ansvarsfrågan, så sker det inte någon särskild diskursiv kamp mellan de olika perspektiven. Det är egentligen bara Daniel Pipes som lägger huvudansvaret på en annan grupp än George W. Bush och hans medarbetare. När det gäller frågan om varför huvudansvaret kan läggas på koalitionsledningen så skiljer sig perspektiven åt något mer. De progressiva är ofta mer inne på en linje som går ut på en kapitalistisk konspiration, medan en del liberaler istället menar att det är fråga om ett klantigt misstag eller kulturell ignorans. Ofta är det dock bara mindre nyanser som skiljer sanningarna åt.

En annan intressant aspekt är att de flesta av skribenterna inte ifrågasätter de utsagor som experterna i materialet ger. Det är återigen bara Daniel Pipes som gör tvärtom; han menar att Mellanösternexperterna på universiteten i USA är tendentiösa i sina kommentarer om plundringarna, att de genom dem bekänner färg. De liberala skribenterna ifrågasätter inte, förmodligen för att experterna delar deras perspektiv och förstärker de värderingar som skribenterna lägger till grund för artikeln. Liksom i exemplet med de skilda åsikterna om Rebecka Knuths bok, i kapitlet om tidigare forskning, ser man tendenser hos de experterna om man befinner sig i motsatsförhållande till. Liksom en av recensenterna ser neokonservativa drag hos Knuth, så ser Pipes liberala eller progressiva drag hos Mellanösternexperterna. De skribenter som delar experternas värderingar tar deras utsagor för sanningar, eller väljer att inte ifrågasätta på grund av att utsagorna passar deras sanningar.

7.3 Orientalism

Jag tänker avslutligen diskutera hur berättelserna om verkligheten och skribenternas tendenser kan tolkas utifrån de betraktelsesätt som Edward Said lägger fram i sina teorier om Orientalismen. De sanningar som har framkommit i materialet skall kopplas till den flytande signifikanten **Orientalism**. Några utsagor visar att Förenta Staternas företrädare visar prov på den djupgående synen på Orienten och orientaler som Said beskriver. I andra fall är det skribenten själv som påverkas. Det senare gäller främst Daniel Pipes, men även i viss mån några andra skribenter.

Daniel Pipes är en företrädare för den akademiska orientalismen. I det han uttrycker finns tydliga spår av den bakgrunden. En aspekt är att han ser irakierna som en homogen grupp vars självhat bottnar i ett våldsamt karaktärsdrag. Han ger alltså en utsaga i vilken han pekar på irakierna som en våldsam helhet. Just det att se folket eller folken som man avhandlar som en homogen helhet är ett vanligt drag hos orientalistiska akademiker. Pipes verkar också se irakierna som "ett problem som skall lösas" när han hävdar att de vägrar uppföra sig så som ockupationsmakten vill. Pipes version av sanningen kan lätt kopplas till Suids

teorier då han visar på två vanliga drag av orientalism. Han tillhör den grupp akademiker som kritiseras av Said.

En stor sanning som konstituerades i materialet var att det irakiska folket går en förnekad framtid till mötes på grund av förlusten av kulturarvet. Edward Said menade att förstörelsen av kulturarvet var ett led i en tradition av föreställningar om det österländska, som yttrar sig i förakt mot regionen och dess innevånare. En del skribenter ger utsagor som gör gällande att Bush-administrationen och soldaterna har uppträtt arrogant och föraktfullt mot österlänningar. De sägs också ha uppfört sig arrogant i förhållande till de konventioner som finns för skydd av kulturarv. Sanningarna gör gällande att de agerat oföretagsamt; att de ignorerat varningar och nonchalerat de plikter som konventionerna ålägger dem. Orsaken till denna oföretagsamhet varierar, men den kan ses som ett förakt inte bara mot österlänningar, utan mot österlandet som helhet. Några av skribenterna gör gällande att kulturarvet är en nyckel till identitetsskapande, och att nonchalansen mot kulturarvet är då en form av avhumanisering. Det kan ses som att koalitionen avhumaniserar irakierna för att lättare kunna motivera varför västvärlden behöver kontrollera östvärlden. Sanningarna som tidigare etablerades kring den flytande signifikanten Frihet kan nu kopplas till Orientalism. Oföretagsamheten ses som en metod för att bryta ner irakiernas identitet, en avhumanisering som kan kopplas till den tankevärld som Said kritiserar. Den ignorans och nonchalans som koalitionen ledare och fotsoldater visar, enligt berättelserna om verkligheten, är då ett symptom på att betraktelsesättet som Said beskriver är närvarande och livskraftigt hos dessa aktörer.

Afnan Fatani ger en oroväckande utsaga som gör gällande att Förenta Staternas soldater utsätter fasttagna plundrare för en mycket kränkande behandling. Hon hänvisar till en norsk tidning, och kommer sedan med bedömningen att soldaterna förmodligen inte skulle behandla de amerikanska journalisterna på samma sätt. Hon menar alltså att soldaterna gör åtskillnad mellan österländsk tjuv och västerländsk tjuv, och att de behandlar irakierna som sämre och svagare varelser, i behov av tukt och förmaning. En sådan utsaga menar att en grupp soldater visar prov på djupgående förakt mot araber. Fatanis utsaga finner stöd i rapporteringar utanför ramen för den här uppsatsen, men som ändå är värda att nämna i sammanhanget. Jag har nämnt Abu Ghraib och nämner också Guantánamobasen, två fall där österlänningarna mer direkt avhumaniseras och där de i de ansvariga västerländska soldaternas ögon reduceras till hanterbara klichéer. Både avhumaniseringen av irakierna som grupp och av de enskilda fångarna bär tydliga spår av en orientalistisk tankevärld.

En annan aspekt som kan vara värd att diskutera är Dexter Filkins framställning av Amal al-Khadairy. Betänk att en grundläggande tanke i Suids idéer är den latent orientalism som ligger som ett filter över västvärlden. Den går ut på att det finns grundläggande skillnader mellan västvärlden och östvärlden, mellan västerlänningar och österlänningar. De två förväntas besitta olika egenskaper och förväntas agera på skilda sätt, där det västerländska kynnet kopplas till positiva tecken medan österlänningarna är allt det som västerlänningarna inte eftersträvar att vara. I beskrivningen av Amal al-Khadairy framställs hon som något av en karikatyr, som en karikatyr av österländsk kvinna. Obalanserad, misstänksam, konspiratorisk. Det kontrasterar Filkins till den västerländska kvinnan, genom att

förvånas över att al-Khadairy inte uppför sig som en kvinna som studerat och arbetat i västerlandet. ”Och det skall komma från en kvinna med examen från Londons Universitet, en professor som lärde ut engelsk och fransk litteratur.” Med andra ord kan man tro att han kopplar vissa egenskaper till en ”västerländskhet” som al-Khadairy i hans tycke inte visar i sitt agerande; hon uppvisar istället en ”österländskhet”.

Ett problem med flera artiklar är att de irakiska folken och till och med plundrarna helt osynliggörs, när allt fokus läggs på Förenta Staternas agerande och på artefakterna. Problemet ses helt ur ett västerländskt perspektiv; vad har Förenta Staterna gjort fel och vad har gått förlorat för västerlandet och dess akademiker. Orientalismen har, enligt Said, mer att göra med den västerländska intellektuella kulturen, än med själva Orienten. Att i ett problem se alla betydelse och förluster utifrån ett västerländskt perspektiv och ignorera de österlänningar som i realiteten har mer med saken att göra, kan ses som att problemet orientaliserar. Det är främst i artiklarna av Phillip Kennicott och Ratan Vaswani som Iraks civilbefolkning försvinner.

Daniel Pipes tar upp en annan intressant aspekt, nämligen den att han anser att de akademiker som han kritiserar omyndigförklarar irakierna, när de skyller på Förenta Staternas armé. Är det så att de som anser att man kan skylla plundringen och förstörelsen på Förenta Staternas armé, på så sätt omyndighetsförklarar irakierna? Det ger en intressant aspekt att fundera på. Hur är det då med min förväntan att Förenta Staternas armé ska hindra plundrarna? Kan mitt ämnesval, mitt val av material och det perspektiv som ämne och material ger ses som att jag orientaliserar mitt studieobjekt och, som Fred R. Dellmayr skriver, ger upphov till en sorts intellektuell imperialism? Genom att ta upp aspekter som hur förlusten kan påverka framtiden för de irakiska folken, tycker jag ändå att jag håller mig på en balanserad nivå.

Jag anser mig kunna visa att några aspekter av berättelserna och berättandet genomsyras av ett orientalistiskt synsätt; Daniel Pipes förhållningssätt till Iraks medborgare, Dexter Filkins beskrivning av kvinnan i artikeln, sanningarna om soldaterna och koalitionen agerande i fråga om kulturarvet, och i osynliggörandet av folket i landet. Genom att koppla samman dessa utsagor med Edward Suids teorier kan jag tolka utsagorna som att några av skribenterna och ett stort antal av de västerländska aktörer som figurerar i materialet påverkas i sitt agerande av föreställningar om öst och österlänningar. Därmed inte sagt att en del av skribenterna och aktörerna är helt utan föreställningar om väst och västerlänningar i allmänhet, och Bush-administrationen i synnerhet. ”Occidentalism” är dock en utforskad diskurs som inte ingår i den här uppsatsen.

8 Konklusion

Nu när analysen av materialet är genomförd anser jag att de tre frågeställningarna har besvarats. Syftet med min uppsats var att studera konstituerandet av sanningar om plundringen och förstörelsen av kulturarvet i samband med invasionen av Irak. Jag ville se vilka sanningar som skapades och hur de olika parterna framställdes i rapporteringen. Jag frågade vilka berättelser om verkligheten som förmedlades av skribenter efter invasionen av Irak.

De sanningar som konstitueras i artiklarna berättade om en katastrof av episka mått som inte förhindrades på grund av koalitionen oföretagsamhet. Kulturarvet ges en väsentlig roll i en nations identitetsskapande och sanningarna gör gällande att Iraks framtida nationella identitet utplånats i samband med plundringen och förstörelsen av de irakiska folkens gemensamma förflutna. Sanningen om varför koalitionen inte agerade skiljer sig något åt. Några av skribenterna menar att oföretagsamheten beror på brist på kunskap om Iraks kulturarv och dess betydelse för världens minne. En del utsagor gör dock gällande att Bush-administrationen under tiden före invasionen hade varnats för faran. Experter från olika organisationer skall ha påpekat faran och informerat om kulturarvet; varningar och information som till synes ignorerades av Bush-administrationen. En annan sanning gör gällande att oföretagsamheten beror på en önskan att försämra möjligheterna för ett irakisk nationsskapande, genom att låta avlägsna en väsentlig ingrediens för en gemensam nationell identitet. Det på grund av planer på att lägga beslag på de irakiska oljerikedomarna, och i slutändan införa imperialistiskt herravälde över Irak. En sanning som finner stöd hos många skribenter även utanför ramen för den här uppsatsen, är att Förenta Staternas armé tidigt säkrade oljeministeriet och oljefälten, men inte kulturinstitutioner, sjukhus och institutioner viktiga för infrastrukturen i Irak. Det är främst Förenta Staternas ledning som skuldbeläggs i de sanningar – de berättelser om verkligheten – som framkommer i artikelmaterialen. De har varit oföretagsamma och försummat de plikter som internationella konventioner ålägger dem, antingen av okunskap eller av girighet. Därmed får Bush-administrationen bära skulden för att kulturarvet i Irak har plundrats och förstörts. Så berättas av en majoritet av skribenterna i mitt urval, och ger därmed de rådande sanningarna.

Sanningarna som konstitueras kring dem som utförde plundringarna och förstörelsen skiljer sig åt. Förstörelsen skylls främst på brottslingar och banditer, som enligt en utsaga släpptes ut på gatorna av Förenta Staternas soldater. Plundringen skylls på en brokig samling människor. En hierarki kan skönjas. Längst ner finns fattiga shiiter från Bagdads slumkvarter, där ibland hela familjer skall ha deltagit. Längre upp finns de organiserade ligor som enligt experterna skall ha smugglat artefakter till den västerländska konstmarknaden under flera års tid. Längst upp befinner sig de utländska konsthandlarna och de krösusar som skall ha träffat Bush-administrationen innan invasionen för att diskutera en förändring av Iraks hårda exportlagar. En sanning som ges av materialet är att plundringen skall ha utförts på beställningsorder av denna lobbygrupp av välbärgade amerikaner, i samarbete med Bush-administrationen. Utsagorna om plundringarna skiljer sig följaktligen åt och berättelserna kring dem ger en bred sanningsbild.

Jag ville också se hur sanningarna skiljde sig åt beroende på vilka perspektiv skribenterna skrev utifrån. Det framkommer att nästan alla skribenter som yttrar sig i skuldfrågan lägger den på Bush-administrationens axlar. Skribenter från liberala källor valde ofta att genom antydan och val av kritiska röster att intervjua, klandra George W. Bush och hans medarbetare. De progressiva skribenterna var mer oförbehållsamma och orerade gärna om presidentens tillkortakommanden. De pekade mer direkt på koalitionsledningen som ansvariga för – inte oföretagsamhet – men arrogans och girighet. I fråga om skuld pekar de båda grupperna förvisso i samma riktning, men med olika skärpa. De två konservativa skribenterna är inte överens i frågan. Den brittiske parlamentsledamoten sällar sig till liberalerna och de progressiva, och talar nästan lika starkt som de progressiva för koalitionen skuld, medan den amerikanske orientalisterna istället lite vagt menar att koalitionen kunde ha förberett sig bättre, men att skulden ligger hos irakierna och deras våldsamma karaktär. Boris Johnson har anledning att lägga skulden på koalitionen, och därmed också ledaren för Labourpartiet. Daniel Pipes har tidigare samarbetat med Bush-administrationen och har därmed anledning lyfta skulden från deras axlar.

De flesta utsagor baserar sig på uppgifter som skribenterna i sin tur har hämtat i nyhetsrapporteringen. De har alltså färdats i några led och därmed filats på utifrån de olika ledens perspektiv. Pipes menar att de experter som uttalar sig är tendentiösa, och de liberala och progressiva skribenter som lutar sig mot expertuttalanden spetsar då till utsagorna ytterligare. Att majoriteten av mina källor är just liberala eller progressiva ger sanningarna som konstitueras en tendentiös bas att stå på. Det blir en snedvridning orsakad av att neokonservativa källor valde att inte hantera ärendet medan liberaler och progressiva mer än gärna rapporterade om det upplevda misslyckandet. Sanningarna skiljer sig inte så mycket beroende på perspektiv om man ser till ansvarsfrågan. Anledningarna till försummat ansvar varierar från ignorans till girighet, där den senare uppfattningen kommer från både progressivt håll och konservativt. Den ena sidan pekar dock mer på Bush-administrationens girighet, medan den andra pekar på lobbygruppens girighet.

Slutligen ville jag analysera hur sanningarna och tendenserna kunde tolkas utifrån Saids teorier om västvärldens djupgående uppfattningar om Orienten. Jag finner möjligheter till en sådan tolkning både i berättelserna om plundringen och förstörelsen och i vissa skribenters berättande. När jag i materialet finner en sanning om en ”frihetsberövning” som föranletts av oföretagsamheten, alternativt den kalkylerade nonchalansen, kan jag tolka det som ett förakt för österlänningarna och det österländska som bottenar i en sådan tankevärld som Said beskriver. Bush-administrationens uppfattade arrogans gentemot kulturarvet, de internationella konventionerna och irakierna kan tolkas som ett led i en avhumanisering av Iraks befolkning, för att kunna motivera varför USA behöver styra landet. Avhumaniseringen sker på många plan i sanningarna som skribenterna framlägger; från soldaternas behandling av de infångade plundrarna och krigsfångarna, till den arrogans och brist på empati som skribenterna upplever att Bush-administrationen uppvisar i fråga om plundringen och förstörelsen. Berättelserna om de ignorerade varningarna från den internationella kultursfären och oförmågan att uppfylla de plikter som konventionerna ålägger krigande parter i väpnade konflikter, kan ses som vidare bekräftelse på den tankevärlden.

Också i berättandet om plundringen och förstörelsen kan jag tolka in en orientalistisk tankevärld. Daniel Pipes främst, då han är uppsatsens enda uttalade representant för den akademiska skola som Edward Said kritiserar. Han fortsätter den avhumanisering som Bush-administrationen och armén kan sägas ägna sig åt, genom att uppfatta plundrarna som en helhet där hela Iraks medborgarkår kan klandras. De uppfattas av Pipes som havande ett avvikande psyke, en naturlig våldsamhet. Genom denna gruppering av de irakiska folken i en helhet, som beskrivs som destruktiv, sker ännu en avhumanisering av Iraks medborgare. På ett annat plan sker den genom att Iraks medborgare överhuvudtaget inte får utrymme i ett par artiklar. Det är då som hela problemet ses som ett västerländskt problem; för akademiker som förlorar information, för koalitionen som agerat på ett oacceptabelt sätt och för skribentens centrerade svårmod. Osynliggörandet av dem som plundringen och förstörelsen närmast berör kan tolkas in i tankevärlden. Skribenten ser hur händelserna påverkar västvärlden, men inte östvärlden. Förlusten av kulturarvet blir den västerländska akademins förlust, snarare än de irakiska folkens förlust.

Berättelserna om verkligheten kan ytterligare tolkas utifrån uppsatsen olika beståndsdelar. Diskussionen måste ske utifrån de sanningar som har konstituerats i de utsagor som finns i artikelmaterialen. De progressiva skribenterna gör gällande att Förenta Staternas ledning skall ha brutit mot internationella konventioner om skydd av kulturarv under väpnade konflikter. Har de fog för ett sådant påstående? I Haagkonvention står det att kontrahenterna bör vara *fast beslutna att ta till alla tänkbara medel för att skydda kulturarvet*. En sådan beslutsamhet förefaller fattas hos Bush-administrationen. Ett stort antal utsagor vittnar om att soldaterna visat allt annat än beslutsamhet när det gäller förfrågningar från människor i Bagdad om att agera för att hindra plundringen och förstörelsen. Soldaterna kan säga att de inte har order om att agera. De har inte fått anvisningar om att ta till alla tänkbara medel för att skydda kulturarvet. De har av allt att döma inte heller fått order om att skydda sjukhus och olika förvaltningar, utan bara oljefälten och oljeministeriet.

En annan punkt i konventionen tar upp att *sånt skydd inte kan vara effektivt såvida inte både nationella och internationella åtgärder tas för att organisera det i fredstider*. Iraks museiintendenter, bibliotekarier och arkivarier skall enligt vissa utsagor ha dragit sitt strå till stacken genom att säkra en del samlingar. De skribenter och experter som uttalar sig i materialet menar att koalitionen, å andra sidan, skall ha ignorerat de varningar som exempelvis UNESCO skall ha meddelat dem. Genom att inte ta till åtgärder om att säkra de viktiga platser och monument som varningarna särskilt skall ha nämnt, så kan skyddet inte bli effektivt. Effektivt har det uppenbarligen inte varit, enligt de sanningar som skribenterna förmedlar. Nu bör jag påpeka igen att USA inte har ratificerat konventionen och sålunda inte förbinder sig att följa den.

Administrationen i allmänhet och Donald Rumsfeld i synnerhet, förefaller heller inte vara övertygade om att *skador på kulturarvet, oavsett vilket folk det tillhör, medför skada för hela mänsklighetens kulturarv*. En sanning i materialet gör gällande att ledarna för ockupationsmakten är kulturellt okunniga, att de inte har kännedom om regionens avgörande betydelse för civilisationens födelse. En av skribenterna insinuerar att de har kännedom, men inte bryr sig om kulturarvet. De

ska enligt en sådan utsaga medvetet ha ignorerat experternas varningar och de internationella konventionerna. Om så är fallet – varför? Girighet är svaret, enligt några av de berättelser om verkligheten som jag redogör för i uppsatsen. Berättelserna om girighet kan kopplas till en annan komponent i uppsatsen, nämligen imperialism.

Det är främst den socialistiske skribenten som insisterar på att oföretagsamheten är ett medvetet drag i Förenta Staternas önskan att behärska regionens oljerikedomar. Jakten på råvaror är en av de faktorer som ofta ses som orsak för en nations imperialistiska strävanden. En diskussion om imperialism finner då stöd i alla de utsagor från progressiva såväl som liberala källor, som rapporterar om att armén tidigt säkrade olja, men inte kulturen och infrastrukturen. En neokonservativ försäkran att USA vill leda världen in i en fusion av fri marknad liberal demokrati, kan av en socialist ses som en kamp mot inskränkning av det kapitalistiska systemets geografiska utbredning. Iraks oljekällor har länge varit stängda för det kapitalistiska systemet. Harry Magoff menade att USA tagit över ledarskapet för det imperialistiska systemet och därmed det kapitalistiska systemet. De berättelser om verkligheten som förtäljer att Förenta Staternas ledare tillåtit kulturarvsförstörelsen, från konservative Boris Johnson till socialisten Patrick Martin, gör gällande att irakiernas identitetskapande process har förstörts av förlusten av kulturarvet. En sådan avhumanisering som det innebär gör det lättare för en ockupationsmakt att genomföra sin vilja. Ett otillräckligt skydd av Iraks kulturinstitutioner och infrastruktur bryter ner motståndet, vilket förvisso är en bra metod om man vill vinna ett krig och genomföra sin vilja, men måhända inte lika lämplig om man vill ge frihet. När pusselbitarna fogas samman framstår berättelserna i artikelmaterialen mindre som ett led i en kamp för Frihet än som ett led i imperialistiska strävanden, där oljan är den åtråvärda råvaran. Viss reservation ligger dock i att det är övervägande progressiva källor står för utsagor som kan kopplas till imperialism, med visst stöd av liberala källor som rapporterar om Bush-administrationens prioritering av olja före kulturarv.

Boris Johnson tar fasta på lobbygruppens möte med Bush-administrationen, och flera andra skribenter ger utsagor om denna grupp. Enligt utsagorna vill gruppen luckra upp Iraks hårda exportlagar. Irak har ratificerat den andra Haagkonventionen, som gör gällande att *det är varje stats plikt att skydda det kulturarv som finns inom statens territorium, mot farorna för stöld, hemliga utgrävningar och illegal export*. Den plikten har Irak genom hård lagstiftning skött, även om lagarna förvisso försvagats under de år av FN-sanktioner som har gjort att skyddet av kulturarvet har eftersatts i Irak under ett antal år. Experterna menar att plundring på mindre skala har genomförts under de här åren, då många artefakter har nått den västerländska antikmarknaden. Johnson menar att lobbygruppen vill ha mer av det rika kulturarv som finns i Irak, och insinuerar tillsammans med andra skribenter, att Förenta Staternas regering i samarbete med lobbygruppen skall ha skapat gynnsamma förutsättningar för plundring och smuggling av artefakter. Förenta Staterna har inte ratificerat den här konventionen. Det är en sanning som framkommer i materialet, denna gång från höger- såväl som vänsterkant. ”Gamarna cirkulerar igen.” Ansvaret läggs nästan enhälligt på Bush-administrationens axlar, och sanningarna ger alltså flera möjliga anledningar för den oföretagsamhet som Förenta Staterna sägs ha visat i samband med invasionen av Irak.

I avslutningen konstaterar jag att analysen av mitt ringa men likväl representativa urval av artiklar, ger sanningar som i viss mån skiftar, men som ändå någorlunda samstämmigt skuldbelägger Förenta Staternas ledning. En viss snedvridning av berättelserna om verkligheten är oundviklig, då bristen på material från en konservativ kant gör att liberaler och progressiva nästan på egen hand får fastställa diskurserna som plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv. En konservativ skribent förstärker dessa sanningar, medan en annan avvisar dem. Den sistnämnde har förvisso anknytning till George W. Bush. Jag konstaterar också att händelserna i Irak utsätts för åtskilliga högst tendentiösa tolkningar, som ofta är en förevändning för att påpeka misslyckanden hos en regering som står i motsatsförhållande till skribenten ifråga.

I efterspelet ger nya rapporter nya sanningar, som visar att förstörelsen troligen inte var så omfattande som de första dagarnas ramaskrin gjorde gällande. De här rapporterna blev dock inte alls lika omskrivna som de tidigare, så de tidigare fastställda sanningarna har i mångt och mycket fortsatt att bestämma diskurserna om plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv. Samtidigt fortsätter plundringen och förstörelsen, smuglingen av artefakter visar sig svårstoppad. Hur läget är idag kan ingen riktigt uppskatta, och medan stridigheterna fortsätter i Irak så förändras läget dagligen, samtidigt som nya nyheter tystar de gamla.

Det går inte att förneka att uppsatsen har sina brister. En utomstående betraktare kan tänkas anmärka på exempelvis att användandet av Edward Saids teorier kan ge uppsatsen ett tendentiöst fundament att stå på, som sedan förstärks av urvalet av artiklar. Mitt ämnesval och val av perspektiv är förvisso en ledtråd till mina värderingar. En uppsats som analyserats utifrån en annan teoretiker hade förmodligen förmedlat andra berättelser om verkligheten. Hur annorlunda hade händelserna tett sig om Daniel Pipes perspektiv hade använts istället för Saids? De forskare som undersöker händelserna ur andra perspektiv gör möjligen ett annorlunda urval av artiklar eller tolkar liknande artiklar på annorlunda vis. Det är som sagt omöjligt att undvika att en uppsats färgas av forskarens värderingar och förförståelse. En annan brist i uppsatsen är att jag ibland använder begreppen något godtyckligt, och att jag ibland låter stil gå före språklig exakthet.

Händelserna kring kriget ger oräkneligt stoff till uppsatser och undersökningar. Utöver att undersöka händelserna utifrån andra perspektiv, kan man i en vidare forskning inom biblioteks- och informationsvetenskap tänka sig att arbeta utifrån en vidare tidsperiod. Både före och efter de händelserna som den här uppsatsen går in på har det förekommit åverkan på Iraks kulturarv. En annan undersökning kan till exempel undersöka hur de långvariga sanktionerna mot Irak har påverkat situationen för landets kulturarbetare och hindrat arbetet med att restaurera och bevara kulturarvet. Man kan också undersöka förstörelsen av kulturarvet utifrån de fyra sorters övertramp som UNESCO rapporterade om, det vill säga plundring och illegal grävning, militärbaser, förfall och kontroversiellt restaurationsarbete. Man kan då använda ett längre tidsperspektiv som sträcker sig också över kriget i början av 1990-talet. Efterforskningar på plats låter sig dock inte genomföras i dagsläget.

9 Sammanfattning

Det huvudsakliga syftet med min uppsats är att studera konstituerandet av sanningar beträffande plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv, i samband med den USA-ledda koalitionen invasion och maktövertagande i april 2003. Jag analyserar berättelserna om verkligheten och se vilka sanningar som skapades och hur de skiljer sig åt beroende på skribentens perspektiv, samt försöka analysera hur/om deras sanningar påverkas av djupgående uppfattningar om Orienten. Jag vill också ställa berättelserna i relation till begreppet imperialism.

Mina frågeställningar lyder:

1. Vilka berättelser om verkligheten finner man i det som skrivits om plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv?
2. Vilka tendenser finner man hos skribenterna, och hur kommer de till uttryck i textmaterialet?
3. Hur kan berättelserna och berättandet om kulturförstörelsen i Irak tolkas utifrån det betraktelsesätt som Edward Said lägger fram i sina teorier om Orientalismen?

För att uppfylla mitt syfte och besvara mina frågeställningar analyserar jag ett begränsat antal texter. Jag har gjort ett urval på tolv artiklar som är representativa för vad som publicerades i tidningar, tidskrifter och på Internet under veckorna efter invasionen. De är avgränsade till texter som i huvudsak rapporterar och diskuterar plundringen och förstörelsen av kulturarvet. Sådana texter som nämner händelserna i fråga, men har huvudfokus på andra aspekter av kriget har sorterats bort.

Som operationell metod använder jag diskursanalys, närmare bestämt valda delar av Ernesto Leclau och Chantal Mouffes diskursteori. Genom att identifiera de tecken som utsagorna ställer till förfogande, och sedan kopplas samman dem med ett antal element får jag fram vilka sanningar som konstitueras i materialet. Dessa sanningar kopplar jag sedan samman med en flytande signifikant. Jag genomför också en källkritisk granskning, och undersöker därmed källorna och skribenterna utifrån de källkritiska kriterierna. I den första frågan använder jag texterna som berättande källor och genomför en diskursanalytisk undersökning av dem. Till den andra frågan använder jag texterna företrädevis som kvarlevor och genomför en källkritisk granskning. Resultaten av de två första frågorna tolkas i den tredje frågan utifrån Edward Sids teorier om Orientalism.

Uppsatsen består av några olika beståndsdelar som jag diskuterar berättelserna om verkligheten med utgångspunkt i. En beståndsdel är imperialism, som av vissa skribenter sägs vara ett drag i Förenta Staternas agerande. I ett definitionskapitel ger jag en överblick av ett antal teorier om imperialism. En annan beståndsdel är det kulturarv som är roten till problemet som uppsatsen behandlar. Jag ger en översikt av den kulturhistoriska utvecklingen i regionen, från det tidigaste domesticerandet av växter och djur fram till Saddam Husseins fall 2003. Tyngdpunkten ligger dock på de många hundra år då folken i Mesopotamien ledde utvecklingen mot civilisation. Därmed ges problemet en kulturhistorisk kontext och förhoppningsvis förståelse för varför regionen kallas för civilisationens vagga. I samma kapitel ger jag också en överblick av de

konventioner som förhandlats fram i UNESCO, för att i möjligaste mån ge kulturarvet lagligt skydd under väpnade konflikter. Det är konventioner som Förenta Staterna anses ha brutit emot. Slutligen berör jag kort de uppskattningar av skadeläget som gjordes av representanter för UNESCO under våren och sommaren 2003.

Orientalism är en viktig teoretisk utgångspunkt i uppsatsen, inte minst för besvarandet av min tredje frågeställning. Med hjälp av den teoretiska infallsvinkeln för jag in händelserna i uppsatsen i en vidare kontext, med den mångåriga disharmonin mellan Väst och Öst. Enligt Edward Said är Orientalism den samfälliga institution som används för att hantera Orienten genom att behandla och beskriva den, kolonisera den och härska över den. Orientalismen är ett system av föreställningar om Orienten och orientaler som är djupgående i västerlandet och motiverar varför västerlandet måste kontrollera österlandet. Jag undersöker om dessa djupgående föreställningar är närvarande i berättelserna och berättandet om plundringen och förstörelsen i Irak, och gör det delvis med utgång i de svar jag fått fram i de två första frågeställningarna.

I en presentation av materialet redogör jag för källornas och skribenternas perspektiv, samt ger en sammanfattning av texterna. Undersökningen av materialet genomförs uppdelad i fyra teman med varsin delanalys. Det är i delanalyserna som jag identifierar de tecken som sedan kopplas till elementen i huvudanalysen. Mina teman är diskurser om kulturarvet, väst och västerlänningar, öst och österlänningar, samt orientalism. I huvudanalysen kopplar jag tecknen till elementen Kulturarv, Västerländskt och Österländskt. De sanningar, berättelser om verkligheten, som diskurserna fastställer kopplas sedan till den flytande signifikanten Frihet. I huvudanalysen diskuterar jag också hur utsagorna påverkas av skribentens perspektiv. Svaren på de två första frågeställningarna analyseras sedan utifrån Edward Saids teorier om Orientalism. I den avslutande diskussionen resonerar jag kring resultaten av frågeställningarna utifrån några av uppsatsens övriga beståndsdelar, såsom de internationella lagarna och imperialism.

Den första frågeställningen visar att berättelserna om verkligheten varierar något, men att de med undantag av en skribent, lägger huvudansvaret för plundringen och förstörelsen av kulturarvet i Irak på Förenta Staternas ledning. Anledningarna till varför Bush-administrationen skall ha försummat sitt ansvar varierar. En del utsagor konstituerar en sanning som säger att Förenta Staterna agerat oföretagsamt på grund av okunskap om kulturarvet, medan andra menar att arrogans är en grundläggande anledning. Några av de progressiva skribenterna menar att oföretagsamheten kommer sig av Bush-administrationens planer på att införa imperialistiskt styre i Irak, för att komma åt oljerikedomarna. Kulturarvet ges stor betydelse för en nations identitetsskapande process, och förlusten av kulturarvet ses som en katastrof i de flesta utsagorna. Ett antal utsagor bildar också en sanning som menar att Förenta Staterna skall ha brutit mot de internationella konventioner som skall ge skydd åt kulturarvet i väpnade konflikter. Bush-administrationen anklagas alltså för krigsbrott då de upplevs ha misslyckats med att skydda Iraks kulturarv.

Den andra frågeställningen visar att många skribenter är tendentiösa, och att deras utsagor i hög grad påverkas av vilket perspektiv de skriver utifrån. Jag diskuterar

också att sanningarna som konstituerades när jag analyserade utsagorna för att besvara fråga ett, snedvrids genom att majoriteten av materialet kommer från liberala och progressiva källor. Det beror på att konservativa källor inte lyfte fram plundringen och förstörelsen av Iraks kulturarv. En konservativ skribent förstärker dock delar av de sanningar som diskurserna fastställer.

Den tredje frågeställningen ger möjlighet att tolka svaren på de andra två frågeställningarna utifrån Edward Saids teorier om Orientalism. Berättelserna om verkligheten och skribenternas tendenser visar att en sådan djupgående tankevärld som Said beskriver kan tolkas som närvarande i berättelserna, dels i det agerande som representanter för Förenta Staterna visar upp, och dels i berättandet hos en del av skribenterna. En av skribenterna visar sig komma från den akademiska skola som Said kritiserar; det är den skribent utgör undantaget i den första frågeställningens generella kritiserande av Bush-administrationens bristande ansvar när det gällde att skydda det ockuperade landets kulturarv.

I konklusionsdelen kopplar jag samman skribenternas sanningar med uppsatsens övriga infallsvinklar. I en jämförelse mellan den första frågeställningens sanningar kring krigsbrottet och de konventioner som brottet gäller, framstår det som att ockupationsmakten har överträtt konventionerna. När jag kopplar sanningarna till imperialism, förefaller det troligt att visst vinstsyfte kan ligga bakom Förenta Staternas agerande. Jag reserverar mig dock för att sanningarna är något snedvridna, på grund av den övervägande progressiva vinklingen av de utsagor som kan kopplas till imperialism. Jag konstaterar att plundringen och förstörelsen gärna tolkas av tendentiösa skribenter, och att de nästan på egen hand har får fastställa diskurserna kring händelserna i Irak. Jag avslutar med att fundera över uppsatsens eventuella brister och att peka på tänkbara uppslag för fortsatt forskning.

Källförteckning

Tryckta källor

- Anghelescu, Hermina G. (2004). Review. *Library History*. Vol. 20, november 2004, 239-240.
- Bergström, Göran & Boréus, Kristina (2000). *Textens mening och makt: Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Caravella, Tony (2003). The laws of war and the destruction of cultural property in Iraq. *Archives and manuscripts*. Vol. 32, (1), 106-136.
- Dallmayr, Fred R. (1996). *Beyond Orientalism: Essays on Cross-Cultural Encounter*. New York; State University of New York.
- Darnton, Robert (2003). Vandalismen i Bagdad. *Göteborgs-Posten*. 2003-05-04, 56-57.
- Harvey, David (2003). *The new imperialism*. Oxford: Oxford University Press.
- Kilgour, Frederick G. (1998). *The Evolution of the Book*. New York: Oxford University Press.
- Knuth, Rebecca (2003). *Libricide: the regime-sponsored destruction of books and libraries in the twentieth century*. Greenwood: Praeger.
- Lewis, Bernard (1993). *Islam and the West*. New York: Oxford University Press.
- Magnusson, Lars (2002). *Teorier om imperialism och globalisering*. Stockholm: Bokförlaget Prisma.
- McKay, John P. & Hill, Bennett D. & Buckler, John & Buckler Ebrey, Patricia (2000). *A history of world societies*. 5. uppl. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Roaf, Michael (1990). *Cultural atlas of Mesopotamia and the ancient near east*. Oxford: Equinox Ltd.
- Said, Edward W. (1985). Orientalism reconsidered. *Race and Class*. Vol. 27, (2), 1-15.
- Said, Edward W. (1993). *Orientalism*. Stockholm: Ordfront.
- Scott, Peter Dale (2004). Drugs and Oil: The deep politics of U.S. Asian wars. Ingår i Selden, Mark & So, Alvin Y. (red.) *War & State Terrorism: The United States, Japan, & the Asia-Pacific in the Long Twentieth Century*. Oxford: Rowman & Littlefield Publishers, Inc.

Scheel Melin, Vibeke 2004. *Biblioteket i Alexandria – historien om ett bibliotek*. Borås: Högskolan i Borås.

Thurén, Torsten (1994). *Orientering i källkritik: Är det verkligen sant?* 2. uppl. Stockholm: Almqvist & Wiksell Förlag AB.

Vaswani, Ratan (2003). The spoils of war. *Museums journal*. 103 (2003); 5, 20-21.

Winther-Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Elektroniska källor

Bush's adviser resigns over looted Iraq's heritage. Islam Online.
<http://www.islamonline.net/English/News/2003-04/17/article16.shtml>
[2005-04-04]

Common Dreams News Center. <http://www.commondreams.org/> [2005-04-04]

Countercurrents.org. <http://www.countercurrents.org/> [2005-06-02]

Farmanfarmaian, Fatema Soudavar (2003). *Did anyone care? Looting of Baghdad Museum: America's clash WITH civilizations*. The Iranian Online.
<http://www.iranian.com/FSFF/2003/April/Baghdad/index.html> [2005-04-11]

Fatani, Afnan (2002). *To the US ambassador: A letter of protest and condemnation*. <http://www.miftah.org/Display.cfm?DocId=742&CategoryId=15>
[2005-04-21]

Fatani, Afnan (2003). *The money or your lives: Wild West in Iraq*. Arab News.
<http://www.arabnews.com/?page=7§ion=0&article=26049&d=10&m=5&y=2003&pix=opinion.jpg&category=Opinion> [2005-04-04]

Filkins, Dexter (2003). *"This is Our American Liberation!" An Art Center Left in Ashes*. New York Times/Common Dreams News Center.
<http://www.commondreams.org/headlines03/0417-13.htm> [2005-04-04]

Fisk, Robert (2003). *Final Chapter: Burning Books*. The Independent.
<http://www.countercurrents.org/iraq-fisk16403.htm> [2005-04-04]

Gibbons, Fiachra (2003). *Experts mourn the Lion of Nimrud, looted as troops stood by*. The Guardian.
<http://www.guardian.co.uk/arts/news/story/0,11711,946258,00.html> [2005-04-04]

Hanley, Charles J. (2003). *Looters rob, burn important libraries*. Associated Press/ Milwaukee Journal Sentinel
http://www.findarticles.com/p/articles/mi_qn4196/is_200304/ai_n10867832
[2005-04-04]

- ICBS. <http://www.ifla.org/blueshield.htm> [2005-06-02]
- Iranian. <http://www.iranian.com/> [2005-06-02]
- Islam Online. <http://www.islamonline.com/> [2005-06-02]
- Johnson, Boris (2003). *Why are we allowing the rape of Iraq?* Daily Telegraph. <http://www.telegraph.co.uk/opinion/main.jhtml?xml=%2Fopinion%2F2003%2F04%2F17%2Fdo1702.xml> [2005-04-04]
- Kennicott, Philip (2003). *The Vanishing Past; Iraq's proud past turns to bitter ashes.* The Washington Post. <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&contentId=A47963-2003Apr17¬Found=true> [2005-04-04]
- Khilafah.com. <http://www.khilafah.com/home/> [2005-04-13]
- MacLeod, Donald (2003). *US lobby could threaten Iraqi heritage.* The Guardian. <http://education.guardian.co.uk/higher/worldwide/story/0,9959,933877,00.html> [2005-02-17]
- Martin, Patrick (2003). *The sacking of Iraq's museums: US wages war against culture and history.* World Socialist Web Site. <http://www.wsws.org/articles/2003/apr2003/muse-a16.shtml> [2005-04-04]
- Pipes, Daniel (2003). *Blame Iraqis for the pillage.* Human Events Online. <http://www.humaneventsonline.com/article.php?id=316> [2005-04-04]
- Russell, John Malcolm (1996). *Stolen Stones: The Modern Sack of Nineveh.* Archaeology.org. <http://www.archaeology.org/online/features/nineveh/index.html> [2005-02-17]
- Said, Edward W. (2003). *Orientalism 25 Years Later.* Counterpunch. <http://www.counterpunch.org/said08052003.html> [2005-06-02]
- Shaw, Graham (2003). *Assessment of damage to Libraries and Archives in Iraq.* IFLA. <http://www.ifla.org/VI/4/admin/iraq0205.htm> [2005-02-17]
- Thompson, Michael J. (2003). *Iraq, hegemony and the question of American Empire.* Logos Journal. http://www.logosjournal.com/thompson_iraq.pdf [2005-02-20]
- TimesWatch.org. <http://www.timeswatch.org/> [2005-04-05]
- UNESCO (1954). *Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict.* http://www.unesco.org/culture/laws/hague/html_eng/page1.shtml [2005-02-02]

UNESCO (1970). *Convention on the Means of Prohibiting and Preventing the Illicit Import, Export and Transfer of Ownership of Cultural Property*.
http://www.unesco.org/culture/laws/1970/html_eng/page1.shtml [2005-02-17]

UNESCO (2003). *Report on the situation of cultural heritage in Iraq up to 30 May 2003*. <http://www.ifla.org/VI/4/admin/unesco300503.pdf> [2005-02-17]

UNESCO (2003). *UNESCO second assessment mission to Iraq, 28 June-7 July 2003*. <http://www.ifla.org/VI/4/admin/unesco070703.pdf> [2005-02-17]

UNESCO (2005). *What is cultural heritage?*
http://portal.unesco.org/culture/en/ev.php-URL_ID=1473&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
[2005-04-20]

Wikipedia, the free encyclopedia <http://en.wikipedia.org/> [2005-02-07]

Winter, Michael F. (2004). *Knuth book review*. ALA.
<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlpubs/crljournal/crl2004/crlmay04/Knuthreview.htm>
[2005-02-08]

World Socialist Web Site. <http://www.wsws.org/> [2005-04-10]